

НАЦІОНАЛЬНЕ АГЕНТСТВО З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ

РОЗ'ЯСНЕННЯ ЩОДО ФІНАНСОВОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ: застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» стосовно заходів фінансового контролю (подання декларації, повідомлення про суттєві зміни в майновому стані, повідомлення про відкриття валютного рахунку)

13.11.2023

№ 4

Правила декларування встановлює та змінює виключно Верховна Рада України.

Останні зміни у правила декларування Верховна Рада України внесла Законом України від 20.09.2023 № 3384-ІХ «Про внесення змін до деяких законів України про визначення порядку подання декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, в умовах воєнного стану», який набрав чинності 12.10.2023.

Відповідно до п. 15 ч. 1 ст. 11 Закону України «Про запобігання корупції» Національне агентство з питань запобігання корупції надає рекомендаційні роз'яснення, методичну та консультативну допомогу, зокрема, щодо застосування положень Закону та прийнятих на його виконання нормативно-правових актів.

Ці Роз'яснення надані для забезпечення однакового застосування положень Закону стосовно заходів фінансового контролю, мають рекомендаційний характер, не містять правових норм і відображають правозастосовну практику.

Ці Роз'яснення актуальні станом на 13.11.2023.

Національне агентство періодично оновлює роз'яснення відповідно до законодавчих змін та доповнює їх, ґрунтуючись на запитах декларантів. З актуальною версією роз'яснень завжди можна ознайомитись у Базі знань на офіційному вебсайті Національного агентства.

З 13.11.2023 втрачають чинність:

- Роз'яснення щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» стосовно заходів фінансового контролю (подання декларації, повідомлення про суттєві зміни в майновому стані, повідомлення про відкриття валютного рахунку) від 29.12.2021 № 11;

- Роз'яснення щодо подання декларації «кандидата на посаду» та проведення спеціальної перевірки в умовах воєнного стану від 01.03.2022 № 3;

- Роз'яснення щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» стосовно заходів фінансового контролю в умовах воєнного стану (подання декларації, повідомлення про суттєві зміни в майновому стані, повідомлення про відкриття валютного рахунку, проведення перевірок) від 07.03.2022 № 4;

- Роз'яснення щодо проведення спеціальних перевірок до перемоги України над російською федерацією від 12.05.2022 № 7.

У цих Роз'ясненнях вживаються такі скорочення:

Порядок № 449/21 – Порядок заповнення та подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, затверджений наказом Національного агентства з питань запобігання корупції від 23.07.2021 № 449/21;

Порядок № 450/21 – Порядок інформування Національного агентства з питань запобігання корупції про суттєві зміни у майновому стані суб'єкта декларування, затверджений наказом Національного агентства з питань запобігання корупції від 23.07.2021 № 450/21;

Порядок № 451/21 – Порядок інформування Національного агентства з питань запобігання корупції про відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента, затверджений наказом Національного агентства з питань запобігання корупції від 23.07.2021 № 451/21;

Закон – Закон України «Про запобігання корупції»;

Закон № 3384-IX – Закон України від 20.09.2023 № 3384-IX «Про внесення змін до деяких законів України про визначення порядку подання декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, в умовах воєнного стану»;

Закон № 1780-IX – Закон України від 23.09.2021 № 1780-IX «Про запобігання загрозам національній безпеці, пов'язаним із надмірним впливом осіб, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархів)»;

декларація – декларація особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Види декларацій передбачені Законом та Порядком № 449/21;

щорічна декларація (продовжується діяльність) – декларація, яка подається відповідно до ч. 1 ст. 45 Закону (щороку);

щорічна декларація (після звільнення) – декларація, яка подається відповідно до абз. 2 ч. 2 ст. 45 Закону;

декларація при звільненні – декларація, яка подається відповідно до абз. 1 ч. 2 ст. 45 Закону;

декларація кандидата на посаду – декларація, яка подається відповідно до абз. 1 ч. 3 ст. 45 Закону;

діяльність, яка передбачає обов'язок подання декларації – діяльність, пов'язана з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, або інша діяльність, зазначена у пп. «а», «в» – «г» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону, а також перебування на посадах (у статусах), зазначених у п. 1, пп. «а», «в» – «г» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону;

Національне агентство – Національне агентство з питань запобігання корупції;

Реєстр – Єдиний державний реєстр декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;

ПМ – прожитковий мінімум, встановлений для працездатних осіб на 01 січня звітного року (визначається законом про Державний бюджет України на відповідний рік);

ПСЗ – повідомлення про суттєві зміни в майновому стані;

ПВВР – повідомлення про відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента;

ЦК України – Цивільний кодекс України;

ГК України – Господарський кодекс України;

КЗпП України – Кодекс законів про працю України;

ПК України – Податковий кодекс України;

КК України – Кримінальний кодекс України;

КПК України – Кримінальний процесуальний кодекс України;

КУпАП – Кодекс України про адміністративні правопорушення;

ЗК України – Земельний кодекс України;

СК України – Сімейний кодекс України;

ЄСПЛ – Європейський суд з прав людини.

! Дотримуйтеся послідовності заповнення відомостей у відповідних розділах декларації, яка визначена у Порядку № 449/21, з метою уникнення логічних помилок під час заповнення декларації.

Розмір прожиткових мінімумів для працездатних осіб на 1 січня відповідного року:

	1 ПМ	5 ПМ	50 ПМ	100 ПМ
2020 рік	2 102 грн	10 510 грн	105 100 грн	210 200 грн
2021 рік	2 270 грн	11 350 грн	113 500 грн	227 000 грн
2022 рік	2 481 грн	12 405 грн	124 050 грн	248 100 грн
2023 рік	2 684 грн	13 420 грн	134 200 грн	268 400 грн
2024 рік	3 028 грн	15 140 грн	151 400 грн	302 800 грн

I. Види декларацій та порядок їх подання

1. Які види декларацій існують, коли їх слід подавати і який звітний період вони охоплюють?

Законом та Порядком № 449/21 передбачено три види декларацій:

1) **щорічна декларація** – декларація, яка подається відповідно до ч. 1 ст. 45 Закону, або абз. 2 ч. 2 ст. 45 Закону в період з 00 годин 00 хвилин 01 січня до 00 годин 00 хвилин 01 квітня року, наступного за звітним роком. Така декларація охоплює звітний рік (період з 01 січня до 31 грудня включно), що передує року, в якому подається декларація, та за загальним правилом містить інформацію станом на 31 грудня звітного року (додатково див. відповіді на *запитання 72 та 74 цих Роз'яснень*).

! Законом можуть бути встановлені інші строки подання щорічної декларації (див. відповіді на *запитання 4 та 11 цих Роз'яснень*).

Обов'язок подавати щорічну декларацію виникає в суб'єкта декларування:

- щороку протягом строку здійснення діяльності, яка передбачає обов'язок подання декларації, або перебування на посаді, яка зумовлює здійснення такої діяльності (щорічна декларація (продовжується діяльність)).

Для цього у розділі I «Вид декларації та звітний період» декларації слід обрати позначку «я продовжую виконувати функції держави або органу місцевого самоврядування»;

- наступного року після припинення діяльності, яка передбачає обов'язок подання декларації, або перебування на посаді, яка зумовлює здійснення такої діяльності (щорічна декларація (після звільнення)).

Для цього у розділі I «Вид декларації та звітний період» декларації слід обрати позначку «я припинив(ла) виконувати функції держави або органу місцевого самоврядування (після звільнення)»;

2) **декларація при звільненні** – декларація, яка подається відповідно до абз. 1 ч. 2 ст. 45 Закону протягом 30 календарних днів з дня припинення діяльності.

Така декларація подається за період, який не був охоплений деклараціями, раніше поданими суб'єктом декларування, та містить інформацію станом на останній день такого періоду, яким є останній день здійснення діяльності, яка передбачає обов'язок подання декларації, перебування на посаді, яка зумовлює здійснення такої діяльності.

Під раніше поданими деклараціями розуміються декларації, що були подані до Реєстру, крім декларації кандидата на посаду (абз. 1–3 пп. 2 п. 2 розділу II Порядку № 449/21).

Днем припинення діяльності є останній день виконання функцій держави або місцевого самоврядування, або іншої діяльності, зазначеної у пп. «а», «в» – «г» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону, у тому числі перебування на посадах, зазначених у п. 1, пп. «а», «в» – «г» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону.

Відлік строку подання декларації при звільненні починається з 00 годин 00 хвилин дня, наступного за днем припинення діяльності.

Якщо в особи упродовж звітного періоду були підстави для **подання декларації при звільненні декілька разів**, кожна з них має бути подана за період, який не був охоплений раніше поданими деклараціями.

Приклад

Особа подала декларацію при звільненні за період з 01.01.2023 до 01.03.2023, а потім була прийнята на іншу роботу, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, з якої була звільнена 02.12.2023. Така особа зобов'язана подати декларацію при звільненні за період з 02.03.2023 до 02.12.2023 включно.

Особливості припинення діяльності військовослужбовцями наведені у відповіді на *запитання 193 цих Роз'яснень*. Також ці особливості поширюються на посадових та службових осіб Служби безпеки України, що зазначені у пп. «е» п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону (див. відповідь на *запитання 195 цих Роз'яснень*), які:

- здійснюють функції представників влади, тобто виконання завдань та обов'язків, визначених у ст.ст. 2, 24 Закону України «Про Службу безпеки України»;
- обіймають посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій.

! Випадки, у яких декларація при звільненні не подається, наведені у пп. 2 п. 2 розділу II Порядку № 449/21 (додатково див. відповіді на *запитання 7 та 9 цих Роз'яснень*);

3) **декларація кандидата на посаду** – декларація, яка подається відповідно до абз. 1 ч. 3 ст. 45 Закону та охоплює звітний період з 01 січня до 31 грудня включно, що передує року, в якому особа подала заяву на зайняття посади, якщо інше не передбачено законодавством та за загальним правилом містить інформацію станом на 31 грудня звітного року (додатково див. відповіді на *запитання 72 та 74 цих Роз'яснень*).

Як правило, така декларація подається після визначення особи переможцем конкурсу, до дня призначення або обрання особи на посаду. Водночас необхідно звертати увагу на вимоги спеціальних законів.

Так, особа, яка бажає взяти участь у конкурсі на посаду державної служби категорії «А», зобов'язана подати до конкурсної комісії підтвердження подання декларації за минулий рік (п. 8 ч. 1 ст. 25 Закону України «Про державну службу»).

Якщо особа стає переможцем конкурсу на декілька посад в одному органі та раніше не подавала декларацію за минулий рік, вона подає одну декларацію кандидата на посаду, вказуючи посаду, на яку має намір бути призначеною.

Якщо особа, у якої виник обов'язок подати декларацію кандидата на посаду, незалежно від обставин вже подала щорічну декларацію (з будь-якою позначкою) за минулий рік, декларація кандидата на посаду за цей період не подається (пп. 3 п. 2 розділу II Порядку № 449/21).

! Водночас, якщо подана декларація кандидата на посаду охоплювала попередній звітний рік, а в особи виник обов'язок подати щорічну декларацію за той самий звітний період, то особа зобов'язана подати щорічну декларацію.

Особи, зазначені у пп. «в» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону, у разі входження до складу відповідної комісії, Громадської ради доброчесності подають декларацію кандидата на посаду за минулий рік протягом 10 календарних днів після входження (включення, залучення, обрання, призначення) до складу комісії, Громадської ради доброчесності (абз. 2 ч. 3 ст. 45 Закону).

Днем входження (включення, залучення, обрання, призначення) особи до складу відповідної комісії, Громадської ради доброчесності є день видання (прийняття) документа, на підставі якого особа увійшла (включена, залучена, обрана, призначена) до складу відповідної комісії, Громадської ради доброчесності.

Особи, зазначені у пп. «г» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону, подають декларацію кандидата на посаду за минулий рік у разі включення їх до Реєстру осіб, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархів) – протягом 10 календарних днів з дня включення до Реєстру (абз. 4 ч. 3 ст. 45 Закону). Функціонування та забезпечення можливості наповнення вищевказаного Реєстру заплановано через три місяці з дня припинення / скасування воєнного стану (План заходів щодо запобігання зловживанню надмірним впливом особами, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархами), затверджено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24.11.2021 № 1582-р).

Тобто відлік строку подання декларації такими особами починається з 00 годин 00 хвилин дня, наступного за днем входження (включення, залучення, обрання, призначення) особи до складу відповідної комісії, Громадської ради доброчесності, включення їх до Реєстру осіб, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархів).

Особи, зазначені у пп. «г» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону, подають декларацію кандидата на посаду за минулий рік протягом 10 календарних днів з дня включення до складу відповідної комісії (абз. 5 ч. 3 ст. 45 Закону).

Особливості зазначення відомостей в декларації визначені Порядком № 449/21.

Приклад

Декларація кандидата на посаду була подана у січні 2024 року й охоплювала попередній звітний рік (2023 рік). Особу було призначено на посаду до 31 березня 2024 року включно. Така особа має обов'язок подати щорічну декларацію (продовжується діяльність) за 2023 рік.

1-1. Які декларації слід подати після відновлення обов'язку подання декларацій?

За загальним правилом до 31.01.2024 слід подати:

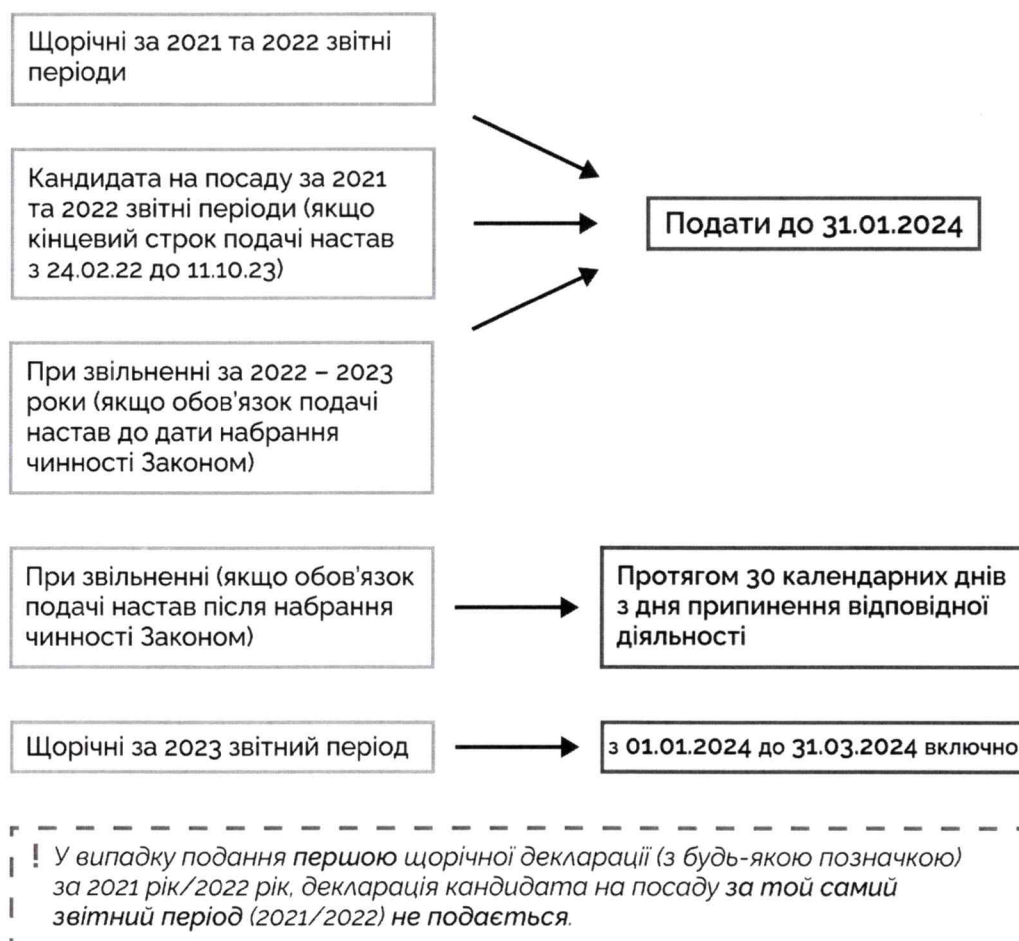
- щорічні декларації (з будь-якою позначкою) за 2021–2022 звітні періоди;
- декларацію при звільненні за 2022–2023 роки (якщо обов'язок подання декларації настав до 11.10.2023 включно);
- декларацію кандидата на посаду за 2021 та 2022 звітні періоди (якщо кінцевий строк їх подання настав у період з 24.02.2022 по 11.10.2023 включно).

Особливості подання декларацій кандидата на посаду та декларацій при звільненні наведено у відповідях на запитання 2-1 та 2-2 цих Роз'яснень.

! З 1 січня до 31 березня 2024 року включно суб'єкти декларування (крім тих, які мають право на відтермінування) повинні подати щорічні декларації за 2023 звітний період.

Декларації, подані в період з 24.02.2022 до 11.10.2023 включно вважаються такими, що були подані на виконання обов'язку, передбаченого ст. 45 Закону (абз. 2 п. 2-7 розділу XIII «Прикінцеві положення» Закону). Повторне їх подання не вимагається та є технічно неможливим.

Які декларації потрібно подати після відновлення декларування?

2. Чи можна подати виправлену декларацію або іншим чином виправити інформацію, зазначену в декларації?

Так, виправлену декларацію можна подати впродовж 30 днів після подання декларації (ч. 4 ст. 45 Закону).

Для цього не треба звертатися до Національного агентства. Слід натиснути кнопку «Подати виправлену декларацію», яка є активною упродовж відповідного строку в персональному електронному кабінеті суб'єкта декларування у полі поданої декларації.

Після спливу цього строку подати декларацію з достовірними відомостями (виправлену) можливо лише за результатами проведеної Національним агентством повної перевірки декларації або контролю щодо повноти заповнення декларації.

Попри це, якщо суб'єкт декларування виявив у декларації недостовірні відомості після 30-денного строку, він може звернутися до Національного агентства з листом із поясненням причин, що призвели до внесення недостовірних відомостей та неподання виправленої декларації у зазначений строк, додавши підтвердні документи (абз. 3 ч. 4 ст. 45 Закону) та через персональний електронний кабінет Реєстру. Для цього необхідно створити нове повідомлення у вкладці «Мої повідомлення». Слід деталізовано описати виявлені неточності або помилки, пояснити причини зазначення недостовірних відомостей, додати підтвердні документи (за наявності).

Надання письмової відповіді Національним агентством на такий лист / повідомлення в персональному електронному кабінеті законодавством не передбачено. Водночас подані таким чином відомості мають бути розглянуті Національним агентством під час повної перевірки цієї декларації, у випадку їх подання до початку проведення Національним агентством повної перевірки декларації (абз. 3 ч. 4 ст. 45 Закону).

2-1. Чи потрібно подавати дві декларації: декларацію кандидата на посаду і щорічну декларацію (з будь-якою позначкою), за один і той самий звітний період, якщо обов'язок подання виник з 24.02.2022 до 11.10.2023?

Ні, у випадку подання першою щорічної декларації (з будь-якою позначкою).

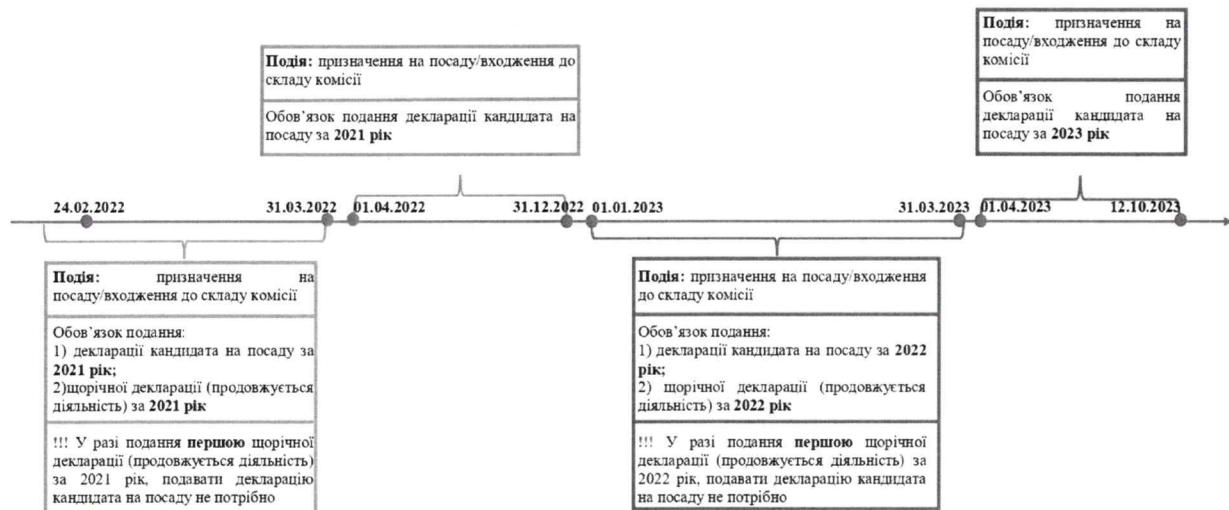
Якщо особа подала щорічну декларацію за минулий рік, декларація кандидата на посаду за цей період не подається (пп. 3 п. 2 розділу II Порядку № 449/21 від 23.07.2021).

Якщо у суб'єкта декларування одночасно існує обов'язок подати декларацію кандидата на посаду та щорічну декларацію (з будь-якою позначкою) за один і той самий звітний період, то у випадку подання першою щорічної декларації, декларація кандидата на посаду за цей самий період не подається.

! Зазначене правило стосується лише декларацій кандидата на посаду за 2021–2022 роки, але не стосується декларацій за 2023 рік.

Приклад

Особа стала суб'єктом декларування в період з 01.01.2023 до 31.03.2023 включно. Якби декларування не було призупинено, вона перед призначенням подала б декларацію кандидата на посаду за 2022 рік, а до 31.03.2023 включно – також щорічну декларацію, теж за 2022 рік. Після відновлення обов'язку подання декларацій (12.10.2023) всі, хто у 2022–2023 роках не подав декларації, зобов'язані подати їх не пізніше 31.01.2024. Однак з огляду на положення Порядку № 449/21 такий новопризначений декларант може подати лише щорічну декларацію за 2022 рік і не подавати декларацію “кандидата на посаду” за такий самий звітний період.

2-2. Які декларації та в який строк подають особи, які звільнились у 2022, 2023 роках?

Звільнились у період з 24.02.2022 до 31.12.2022 – подають:

1) щорічну декларацію з позначкою «я продовжую виконувати функції держави або місцевого самоврядування» за 2021 рік – до 31.01.2024 (якщо така декларація не подана раніше);

2) декларацію при звільненні за період, не охоплений раніше поданими деклараціями – до 31.01.2024;

3) декларацію з позначкою «я припинив(ла) виконувати функції держави або органу місцевого самоврядування (після звільнення)» за 2022 рік – до 31.01.2024.

Звільнились у період з 01.01.2023 до 11.10.2023 (включно) – подають:

1) декларацію за 2021 рік (щорічну декларацію з позначкою «я продовжую виконувати функції держави або місцевого самоврядування» або кандидата на посаду – за потреби та якщо відповідна декларація не подана раніше) – до 31.01.2024;

2) щорічну декларацію з позначкою «я продовжую виконувати функції держави або місцевого самоврядування» за 2022 рік – до 31.01.2024 (якщо така декларація не подана раніше);

3) декларацію при звільненні за період, не охоплений раніше поданими деклараціями – до 31.01.2024;

4) декларацію з позначкою «я припинив(ла) виконувати функції держави або органу місцевого самоврядування (після звільнення)» за 2023 рік – до 31.03.2024.

Звільнились у період з 12.10.2023 до 31.12.2023 – подають:

1) декларацію за 2021 рік (щорічну декларацію з позначкою «я продовжую виконувати функції держави або місцевого самоврядування» або кандидата на посаду – за потреби та якщо відповідна декларація не подана раніше) – до 31.01.2024;

2) щорічну декларацію з позначкою «я продовжую виконувати функції держави або місцевого самоврядування» за 2022 рік – до 31.01.2024 (якщо така декларація не подана раніше);

3) декларацію з позначкою «при звільненні» за період, не охоплений раніше поданими деклараціями – протягом 30 днів з дня припинення перебування на посаді / в статусі, що визначені ст. 3 Закону;

4) декларацію з позначкою «я припинив(ла) виконувати функції держави або органу місцевого самоврядування (після звільнення)» за 2023 рік – до 31.03.2024.

! У випадку переведення суб'єкта декларування на іншу посаду декларація при звільненні не подається.

Чи подається декларація при звільненні, якщо нова посада (в одному або різних органах, закладах, установах, організаціях) також зумовлює обов'язок подання декларації див. відповідь на запитання 7 цих Роз'яснень.

2-3. Відтермінування подання декларацій на період війни

Подання декларацій відтерміновано для:

- *більшості військовослужбовців (крім деяких категорій), полонених, інтернованих, осіб, які перебувають на тимчасово окупованих територіях (ТОТ), на лікуванні внаслідок поранення тощо (ч.ч. 7–13 ст. 45 Закону);*
- **членів сімей** зазначених осіб (ч. 14 ст. 45 Закону).

Таким декларантам слід подати відповідні декларації (у тому числі за 2021, 2022, 2023 роки) не пізніше 90 днів після зміни умов, які надають право на відтермінування.

Надаючи декларантам право на відтермінування подання декларацій за ч. 14 ст. 45 Закону, законодавець вжив поняття «**члени сім'ї**», яке в розумінні Закону є не тільки відмінним від поняття «близькі особи», а й набагато вужчим. Тому декларанти мають право на відтермінування виключно у випадках, якщо інформація про відповідних осіб – членів сім'ї та їхні активи підлягає відображенню у деклараціях.

При цьому важливо звертати увагу на звітні періоди та розмежовувати право на відтермінування подання декларацій від права на вилучення декларацій з публічного доступу:

- право на **відтермінування** подання декларацій за 2021–2023 роки декларанти мають виключно у випадках, якщо інформація про відповідних осіб – членів сім'ї та їхні активи підлягає відображенню у деклараціях саме за ці звітні періоди;
- **вилученню** з відкритої частини Реєстру підлягають декларації, якщо інформація про відповідну особу – члена сім'ї відображалась у розділі 2.2 «Інформація про членів сім'ї суб'єкта декларування» декларації за будь-який звітний період або відомості про таких членів сім'ї підлягають відображенню у розділі 2.2 декларацій за 2021, 2022 роки чи наступні звітні періоди (до завершення чи скасування воєнного стану).

! Належність особи до переліку таких, які мають право на відтермінування, визначається станом на день подання декларації.

! Особам, які подають декларацію після закінчення відповідної кампанії декларування, рекомендується звернутися до Національного агентства через персональний електронний кабінет Реєстру (створивши нове повідомлення у вкладці «Мої повідомлення») та вказати причину подання декларації за межами строків щорічної кампанії декларування, додавши при цьому підтвердні документи.

Особливості декларування окремих категорій суб'єктів (військовослужбовців, осіб, які перебувають на ТОТ, інтернованих, полонених тощо) див. у розділі XX цих Роз'яснень.

Детальніше про строки та умови відтермінування подання декларацій див. відповіді на запитання 197-1 – 197-6 цих Роз'яснень.

Відтерміновано подання декларацій для декларантів:

! Термін подання декларації цими особами — не пізніше 90 календарних днів з дня настання першої із зазначених обставин (крім тих декларантів, на яких відтермінування не поширюється) (п.п. 1-4 ч. 7 ст. 45 Закону)

військовослужбовців Держспецзв'язку, Держприкордонслужби, ЗСУ, інших військових формувань, поліцейських особливого призначення, які залучені до ведення бойових дій	<ul style="list-style-type: none"> • припинення або скасування воєнного стану • звільнення з військової служби (служби в поліції) (абз. 1 п. 2-7 розділу XIII «Прикінцеві положення», абз. 1 ч. 7 ст. 45 Закону)
на яких поширюється дія ст. 52-1 Закону (які подають декларації не в публічний Реєстр)	<ul style="list-style-type: none"> • припинення чи скасування воєнного стану • звільнення з військової служби • в інший строк, визначений порядком здійснення заходів фінансового контролю, передбаченим абз. 1 ст. 52-1 Закону (абз. 1 п. 2-7 розділу XIII «Прикінцеві положення», п. 5 ч. 7, абз. 12 ч. 7, ч. 8 ст. 45 Закону)
які для здійснення службових повноважень на постійній основі перебувають на територіях активних бойових дій	<ul style="list-style-type: none"> • припинення чи скасування воєнного стану • звільнення (припинення повноважень) • визначення дати завершення бойових дій для території активних бойових дій, на яких декларант перебуває (абз. 1 п. 2-7 розділу XIII «Прикінцеві положення», ч. 9 ст. 45 Закону)
які перебувають на тимчасово окупованих територіях	<ul style="list-style-type: none"> • припинення чи скасування воєнного стану • визначення дати завершення тимчасової окупації для ТОТ, на яких декларант перебуває (абз. 1 п. 2-7 розділу XIII «Прикінцеві положення», ч. 10 ст. 45 Закону)
які направлені до інших держав для участі в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки у складі національних контингентів або національного персоналу	<ul style="list-style-type: none"> • звільнення (припинення повноважень) • повернення до місця проходження служби, роботи (абз. 1 п. 2-7 розділу XIII «Прикінцеві положення», ч. 11 ст. 45 Закону)
які є полоненими, інтернованими	<ul style="list-style-type: none"> • з дня повернення на підконтрольну Україні територію (абз. 1 п. 2-7 розділу XIII «Прикінцеві положення», ч. 12 ст. 45 Закону)
які внаслідок поранення, контузії, каліцтва, захворювання, пов'язаних з виконанням обов'язків військової служби чи інших службових повноважень, перебувають на стаціонарному лікуванні, у відпустці для лікування та/або реабілітації	<ul style="list-style-type: none"> • з дня завершення відповідного стаціонарного лікування чи відпустки (абз. 1 п. 2-7 розділу XIII «Прикінцеві положення», ч. 13 ст. 45 Закону)
які серед членів сім'ї у відповідному звітному періоді мають осіб, щодо яких наявні вищезазначені обставини	<ul style="list-style-type: none"> • з дня настання однієї з вищезазначених обставин (абз. 1 п. 2-7 розділу XIII «Прикінцеві положення», ч. 14 ст. 45 Закону)

Перелік осіб, на яких **відтермінування** подання декларацій на період війни **не поширюється** визначено в п.п. 1–4 ч. 7 ст. 45 Закону.

Вказані в цих пунктах особи подають декларації за 2021, 2022, 2023 роки до 31.03.2024 (абз. 12 ч. 7 ст. 45, абз. 1 п. 2-7 розділу «Прикінцеві положення» Закону).

Не поширюється відтермінування подання декларацій для декларантів з числа військовослужбовців (п.п. 1-4 ч. 7 ст. 45 Закону):

→ які проходять військову службу на посадах міністрів, їхніх заступників, керівників ЦОВВ, місцевих органів виконавчої влади та їх заступників, на інших посадах в апаратах міністерств, інших ЦОВВ та місцевих органів виконавчої влади, органів системи правосуддя або відряджені на такі посади

→ які входять до складу військово-лікарських комісій (ВЛК), лікарсько-льотних комісій (ЛЛК) або відряджені до них

→ які здійснюють (беруть участь у здійсненні) закупівлі, укладання договорів, контроль за якістю товарів, робіт, послуг оборонного призначення

→ які проходять службу у територіальних центрах комплектування та соціальної підтримки (ТЦК та СП) або відряджені до них (крім осіб рядового складу підрозділів охорони відповідних центрів)

Ці категорії подають декларації за 2021, 2022, 2023 роки до 31 березня 2024 р.

Приклад 1

Дружина декларанта перебуває на ТОТ станом на листопад 2023 року. За загальним правилом до 31.01.2024 декларант мав би подати раніше не подану декларацію за 2022 рік. Проте оскільки відомості про дружину та її активи підлягають декларуванню в декларації за 2022 рік, але вона перебуває на ТОТ, у декларанта є право на відстрочку подання декларації за 2022 рік до припинення / скасування воєнного стану або визначення дати завершення тимчасової окупації відповідної території.

Декларант також має право на вилучення своїх декларації з публічної частини Реєстру.

Приклад 2

Декларант проживав разом з батьком до 2020 року і в деклараціях за 2019, 2020 роки декларував відомості про батька та його активи (в цих деклараціях батько відображений як член сім'ї суб'єкта декларування). З початку 2022 року декларант та його батько проживають окремо: декларант – на підконтрольній території України, батько – на ТОТ (станом на листопад 2023 року).

Декларант не має права на відтермінування подання раніше не поданої декларації за 2022 рік, оскільки для цієї декларації батько не є членом сім'ї, відомості про нього та його активи не підлягають відображенню в декларації за 2022 рік.

Однак декларант має право на вилучення своїх декларації з публічної частини Реєстру. У разі, якщо декларації за попередні звітні періоди будуть вилучені з публічної частини Реєстру декларацій, то подана в передбачений Законом строк (до 31.01.2024) декларація за 2022 рік також не відобразатиметься у відкритій частині Реєстру, з метою дотримання заходів безпеки колишнього члена сім'ї декларанта.

Приклад 3

Декларант проживає у квартирі, яка належить його батькові. Батько перебуває на ТОТ (станом на листопад 2023 року), живе в приватному будинку. Декларант не відобразив відомості про батька як члена своєї сім'ї (в розділі 2.2 «Інформація про членів сім'ї суб'єкта декларування») в жодній з поданих до Реєстру декларацій. Батько і на теперішній час не є членом сім'ї декларанта для цілей декларування. Водночас інформація про батька зазначається в розділі 3 «Об'єкти нерухомості» декларації, оскільки він є власником житла, яким користується декларант.

Декларант не має права ні на відстрочку подання декларацій, ні на вилучення декларацій з публічної частини Реєстру.

3. Коли подають декларації кандидата на посаду особи, обрані депутатами місцевих рад, сільськими, селищними, міськими головами?

Особа, обрана депутатом Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатом місцевої ради, подає декларацію кандидата на посаду за минулий рік упродовж 15 календарних днів з дня відкриття першої сесії Верховної Ради Автономної Республіки Крим, відповідної місцевої ради (абз. 16 ч. 1 ст. 1, пп. «б» п. 1 ч. 1 ст. 3, ч. 3 ст. 45 Закону, ч. 1 ст. 3 Закону України «Про статус депутата Верховної Ради Автономної Республіки Крим», ч. 2 ст. 4 Закону України «Про статус депутатів місцевих рад»).

Особа, обрана сільським, селищним, міським головою, подає декларацію кандидата на посаду за минулий рік упродовж 15 календарних днів з моменту складення нею присяги відповідно до Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування» на пленарному засіданні сільської, селищної, міської ради, на якому відповідною територіальною виборчою комісією були оголошені рішення щодо її обрання та реєстрації (абз. 16 ч. 1 ст. 1, пп. «б» п. 1 ч. 1 ст. 3, ч. 3 ст. 45 Закону, ч. 1 ст. 42 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»).

! Якщо обрана особа незалежно від обставин уже подала щорічну декларацію (з будь-якою позначкою) за минулий рік (який передує року обрання), подання декларації кандидата на посаду не вимагається.

! З наступного після обрання року зазначені особи зобов'язані подавати щорічні декларації (детальніше див. відповідь на *запитання 1 цих Роз'яснень*).

4. Які є особливості декларування для осіб, що звільняються у період щорічної кампанії декларування?

Якщо суб'єкт декларування звільняється або іншим чином припиняє діяльність до закінчення щорічної кампанії декларування (тобто до 31 березня включно), то йому рекомендується:

- подати спочатку декларацію щорічну (продовжується діяльність) за попередній рік;
- після цього подати декларацію при звільненні за період з 01 січня поточного року до дати, яка є днем припинення діяльності включно (тобто за період, який не був охоплений раніше поданими деклараціями).

Це зумовлено тим, що у різні звітні періоди (роки) застосовуються різні розміри ПМ.

! Оскільки строк подання декларації при звільненні становить 30 календарних днів, то з огляду на зазначене вище щорічну декларацію (продовжується діяльність) за рік, що передує року звільнення, слід подати в межах строку, відведеного на подання декларації при звільненні – якщо такий термін настає раніше визначеного Законом загального терміну подання щорічних декларацій, але в будь-якому разі не пізніше визначеного Законом терміну подання щорічної декларації (продовжується діяльність).

Додатково див. відповідь на *запитання 1 цих Роз'яснень*.

Приклад 1

Державний службовець звільняється з посади 04.01.2024 і надалі не буде суб'єктом декларування. Днем припинення діяльності в такому разі є 04.01.2024, а кінцевим строком подання декларації при звільненні – 03.02.2024.

Йому слід:

- подати щорічну декларацію (продовжується діяльність) за 2023 рік – у строк до 03.02.2024 включно,
- подати декларацію при звільненні за період з 01.01.2024 до 04.01.2024 включно – у строк до 03.02.2024 включно.

Приклад 2

Державний службовець звільняється з посади 22.03.2024 і надалі не буде суб'єктом декларування. Днем припинення діяльності в такому разі є 22.03.2024, а кінцевим строком подання декларації при звільненні – 21.04.2024.

Йому слід:

- подати щорічну декларацію (продовжується діяльність) за 2023 рік – у строк до 31.03.2024 включно,
- подати декларацію при звільненні за період з 01.01.2024 до 22.03.2024 включно – у строк до 21.04.2024 включно.

5. Які є особливості декларування для осіб, що звільняються або іншим чином припиняють діяльність, яка передбачає обов'язок подання декларації, 31 грудня?

Вони зобов'язані подати декларацію при звільненні до 30 січня включно та, за певних умов, можуть не подавати щорічної декларації (після звільнення).

Декларація при звільненні таких осіб охоплює період з 01 січня до 31 грудня (включно) звітного року. За умов (у сукупності), що декларація при звільненні:

- охоплює період з 01 січня до 31 грудня (включно) звітного року (тобто весь рік),
- містить дані про об'єкти декларування станом на кінець доби останнього дня року, вважається, що особа при поданні такої декларації виконала вимоги абзаців 1 та 2 ч. 2 ст. 45 Закону одночасно. Відповідно, така особа може не подавати щорічної декларації (після звільнення).

6. Які є особливості декларування для осіб, які звільнились, але до 01 квітня наступного після звільнення року знову набули статусу суб'єкта декларування?

Якщо особа звільнилась або іншим чином припинила виконувати діяльність, яка передбачає обов'язок подання декларації, минулого року, але до 31 березня включно поточного року знову набула статусу суб'єкта декларування, то їй слід подати лише щорічну декларацію (продовжується діяльність).

Те саме правило діє у випадку, коли особа обіймала **одночасно дві посади**, що передбачали здійснення діяльності, яка передбачає обов'язок подання декларації, але протягом року звільнилась або іншим чином припинила перебувати на одній із таких посад.

7. Чи подається декларація при звільненні, якщо нова посада (в одному або різних органах, закладах, установах, організаціях) також зумовлює обов'язок подання декларації?

Ні, якщо на нову посаду особу призначено / обрано протягом 30 календарних днів (пп. 2 п. 2 розділу II Порядку № 449/21).

У разі переведення суб'єкта декларування на іншу посаду, яка також передбачає здійснення діяльності, декларація при звільненні не подається.

Звільнення особи за переведенням або у разі, якщо особа стала переможцем конкурсу та через це звільнилась з посади в одному органі (закладі, установі, організації) й упродовж 30 календарних днів прийнята на посаду, яка також зумовлює здійснення діяльності, яка передбачає обов'язок подання декларації, в іншому органі (закладі, установі, організації), не вважається припиненням діяльності, оскільки у такому випадку відбувається лише зміна посади або інших істотних умов праці. У таких ситуаціях обов'язку подати декларацію при звільненні не виникає.

Якщо особа, яка одночасно обіймала **дві посади**, пов'язані з декларуванням, але протягом року звільнилась або іншим чином припинила перебувати на одній із таких посад, декларація

при звільненні не подається, оскільки особа продовжує обіймати іншу посаду, яка зумовлює здійснення діяльності, яка передбачає обов'язок подання декларації.

8. Особливості подання декларацій при переведенні

Якщо особа обіймала посаду, що зумовлює здійснення діяльності, яка передбачає обов'язок подання декларації, а потім була переведена в тому самому органі (без звільнення) на іншу посаду, що не зумовлює здійснення такої діяльності, то їй слід спочатку подати декларацію при звільненні, а наступного року – щорічну (після звільнення).

Це зумовлено тим, що обов'язок подання декларацій виникає у зв'язку зі здійсненням особою діяльності, яка передбачає обов'язок подання декларації, або зайняття посади, що передбачає здійснення такої діяльності, а не у зв'язку зі звільненням особи з конкретного органу (закладу, установи, організації).

Особливості подання декларацій наведено у відповіді на *запитання 1 цих Роз'яснень*.

8-1. Коли подають декларацію при звільненні особи, які припинили діяльність в період з 12.09.2023 до 11.10.2023 включно?

Особи, які припинили діяльність менше ніж за 30 календарних днів до дня набрання чинності Законом № 3384-IX (12.10.2023), подають декларацію при звільненні до 31.01.2024 (абз. 3 пп. 15 п. 1 розділу I Закону № 3384-IX).

9. Чи потрібно подавати декларації, якщо особа перестала бути суб'єктом декларування у зв'язку зі змінами, внесеними до Закону, чи у зв'язку зі зміною статусу юридичної особи публічного права на юридичну особу приватного права?

Ні, адже у цих випадках особа втрачає статус суб'єкта декларування і вимоги фінансового контролю більше не поширюються на неї (пп. 2 п. 2 розділу II Порядку № 449/21).

Приклад 1

Помічники суддів були суб'єктами декларування у період з 18.10.2019 (дата набрання чинності Законом України від 02.10.2019 № 140-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення ефективності інституційного механізму запобігання корупції», згідно з яким вони належать до суб'єктів декларування) до 23.10.2020 (дата набрання чинності Законом України від 17.09.2020 № 912-IX «Про розвідку», відповідно до якого їх вилучено з числа таких суб'єктів). У вказаний період на них поширювалися вимоги ст. 45 Закону щодо подання декларацій.

З 24.10.2020 помічники суддів, а також особи, які звільнилися з цієї посади, не зобов'язані подавати декларації будь-якого виду.

Приклад 2

Керівники, заступники керівників самостійних структурних підрозділів, філій, інші працівники юридичних осіб публічного права, які мають повноваження здійснювати організаційно-розпорядчі чи адміністративно-господарські функції, були суб'єктами декларування до 11.10.2023 включно.

З 12.10.2023 (дата набрання чинності Законом № 3384-IX) їхні посади вилучено з числа суб'єктів декларування, тому такі особи не зобов'язані подавати декларації будь-якого виду (у т. ч. декларації при звільненні, щорічні декларації за 2021, 2022, 2023 роки).

10. Порядок подання декларації особою, яка претендує на зайняття посади, для проведення спеціальної перевірки

Для проведення спеціальної перевірки використовується декларація, яка повністю охоплює попередній рік (період з 01 січня по 31 грудня включно).

Особа, яка претендує на зайняття посади, яка передбачає зайняття відповідального або особливо відповідального становища, а також посади з високим та підвищеним рівнем корупційних ризиків, подає до Національного агентства в порядку, визначеному ч. 1 ст. 45 Закону, декларацію за минулий рік (ст. 56, ч. 2 ст. 57 Закону та Порядок проведення

спеціальної перевірки стосовно осіб, які претендують на зайняття посад, які передбачають зайняття відповідального або особливо відповідального становища, та посад з підвищеним корупційним ризиком, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 25.03.2015 № 171).

Для проведення спеціальної перевірки може бути використана щорічна декларація (з будь-якою позначкою), декларація кандидата на посаду.

Декларацію при звільненні Національне агентство може використати для спеціальної перевірки, лише якщо вона охоплює період з 01 січня до 31 грудня включно.

Під час здійснення спеціальної перевірки Національне агентство перевірятиме декларацію за попередній рік, яка була подана останньою, без врахування її виду.

Якщо особа, яка перемогла у конкурсі, раніше не подавала декларацію за минулий рік, їй необхідно подати декларацію кандидата на посаду.

У такій декларації потрібно вказати назву майбутнього місця роботи та майбутньої посади, у зв'язку з якою в особи виник обов'язок подати декларацію, тип і категорію посади, на яку вона претендує, інші статуси, які зазначаються, зважаючи на статус посади, на яку особа претендує (приналежність до переліку посад, які передбачають зайняття відповідального або особливо відповідального становища, відповідно до ст. 56 Закону; посад, пов'язаних з високим та підвищеним рівнем корупційних ризиків; публічних діячів).

10-1. Чи можна виправити інформацію, зазначену в декларації, за результатом проведення спеціальної перевірки?

Ні.

У разі встановлення за результатами спеціальної перевірки факту розбіжностей у поданих претендентом на посаду автобіографії та/або декларації за минулий рік посадовою особою (органом), яка (який) організовує проведення спеціальної перевірки, надається можливість претенденту на посаду протягом 5 робочих днів надати письмове пояснення за таким фактом та/або виправити таку розбіжність (ч. 2 ст. 58 Закону).

Зазначене положення Закону про надання можливості «виправити таку розбіжність» стосується відомостей, що містяться в автобіографії.

За яких обставин можна подати виправлену декларацію / виправити інформацію, зазначену в декларації, див. у відповіді на *запитання 2 цих Роз'яснень*.

11. Які декларації необхідно подати суб'єкту декларування, поновленому на роботі за рішенням суду?

Залежно від дати поновлення, а також того, чи продовжує особа працювати на посаді, на якій її поновлено.

За загальним правилом щорічна декларація за час вимушеного прогулу не подається (пп. 1 п. 2 розділу II Порядку № 449/21).

Водночас необхідно враховувати таке.

Суб'єкт декларування, **поновлений** на роботі за рішенням суду **після завершення** кампанії декларування, до 01 квітня року, наступного за роком, у якому відбулося поновлення, подає щорічну декларацію (продовжується діяльність) за рік, у якому відбулось поновлення.

Якщо особа **поновлена** на роботі **до завершення** кампанії декларування (тобто в період з 01 січня до 31 березня включно), то вона зобов'язана подати щорічну декларацію (продовжується діяльність) за минулий рік.

Якщо після поновлення особа **звільняється** або іншим чином припиняє діяльність, яка передбачає обов'язок подання декларації, **до завершення** щорічної кампанії декларування (тобто останнім днем здійснення діяльності є 31 березня або раніша дата), то їй необхідно подати декларацію за період, не охоплений раніше поданими деклараціями.

Одночасно необхідно враховувати, що строк подання декларації при звільненні становить 30 календарних днів, і з огляду на зазначене вище щорічну декларацію (продовжується діяльність) за рік, що передує року звільнення, слід подати раніше – в межах строку, відведеного на подання декларації при звільненні, але не пізніше визначеного Законом терміну

подання щорічної декларації (продовжується діяльність) – тобто не пізніше 31 березня включно.

Коли особа набуває статусу суб'єкта декларування у разі поновлення її судом на посаді – див. відповідь на *запитання 28 цих Роз'яснень*.

Приклад 1

Особу поновлено на посаді з 02.02.2024 відповідно до наказу від 01.02.2024, а звільнено з посади з 03.02.2024.

У такому випадку особі слід подати:

щорічну декларацію (продовжується діяльність) за 2023 рік – до кінцевого строку подання декларації при звільненні (у цьому прикладі – до 03.03.2024 включно. Скорочений термін подання щорічної декларації в цьому випадку пов'язаний з тим, що декларація при звільненні подається за період, не охоплений раніше поданими деклараціями (який більше 1 календарного року), і при цьому строк подання декларації при звільненні становить 30 календарних днів з дня припинення діяльності);

декларацію при звільненні за період з 01.01.2024 до 02.02.2024 включно – не пізніше 03.03.2024 (охоплює період року, в якому відбулося звільнення);

щорічну декларацію (після звільнення) за 2024 рік – до 00 годин 00 хвилин 01.04.2025.

Приклад 2

Особу поновлено на посаді з 02.06.2024 відповідно до наказу від 01.06.2024, а звільнено з посади з 03.06.2024.

У такому випадку особі слід подати:

декларацію при звільненні за період з 01.01.2024 до 02.06.2024 включно – не пізніше 02.07.2024. Зауважуємо, що згідно з пп. 1 п. 2 розділу II Порядку № 449/21 щорічна декларація за час вимушеного прогулу не подається. Тому навіть якщо особу було звільнено, наприклад, у 2017 році, декларація при звільненні все одно подається лише за період з 01 січня до дати фактичного звільнення (включно), яке відбулось після поновлення на роботі;

щорічну декларацію (після звільнення) за 2024 рік – до 00 годин 00 хвилин 01.04.2025.

11-1. Які декларації необхідно подати членам ВЛК, МСЕК, ЛЛК, ЛКК?

Про суб'єктність членів ВЛК, МСЕК, ЛЛК, ЛКК див. відповідь на *запитання п. 45-1 цих Роз'яснень*.

Вид декларацій і строк їх подання такими декларантами залежить від того, коли та в яку комісію вони були включені.

1. Подання декларацій особами, які станом на 11.10.2023 включно вже перебували у складі відповідних комісій

Особам, які до набрання чинності Законом № 3384-IX вже перебували і продовжують перебувати у складі відповідних комісій (пп. «г» п. 1, пп. «г» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону), слід подати лише щорічну декларацію з позначкою «я продовжую виконувати функції держави або місцевого самоврядування» за 2023 рік до 31.03.2024 включно.

2. Подання декларацій особами, які були включені до відповідних комісій у період з 12.10.2023 до 31.12.2023

2.1. Особам, призначеним з 12.10.2023 до особового складу штатних ВЛК (пп. «г» п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону), слід подати:

- декларацію кандидата на посаду за 2022 рік – до призначення;
- щорічну декларацію з позначкою «я продовжую виконувати функції держави або місцевого самоврядування» за 2023 рік – до 31.03.2024 включно.

2.2. Особам, включеним з 12.10.2023 у склад ЛКК і МСЕК, позаштатних постійно діючих ВЛК і ЛЛК (пп. «г» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону), слід подати:

- декларацію кандидата на посаду за 2022 рік – протягом 10 календарних днів з дня включення до складу відповідної комісії;
- щорічну декларацію з позначкою «я продовжую виконувати функції держави або місцевого самоврядування» за 2023 рік – до 31.03.2024 включно.

3. Подання декларацій особами, які будуть включені до відповідних комісій у період з 01.01.2024 до 31.03.2024

3.1. Особам, призначеним до особового складу штатних ВЛК (пп. «Г» п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону), слід подати:

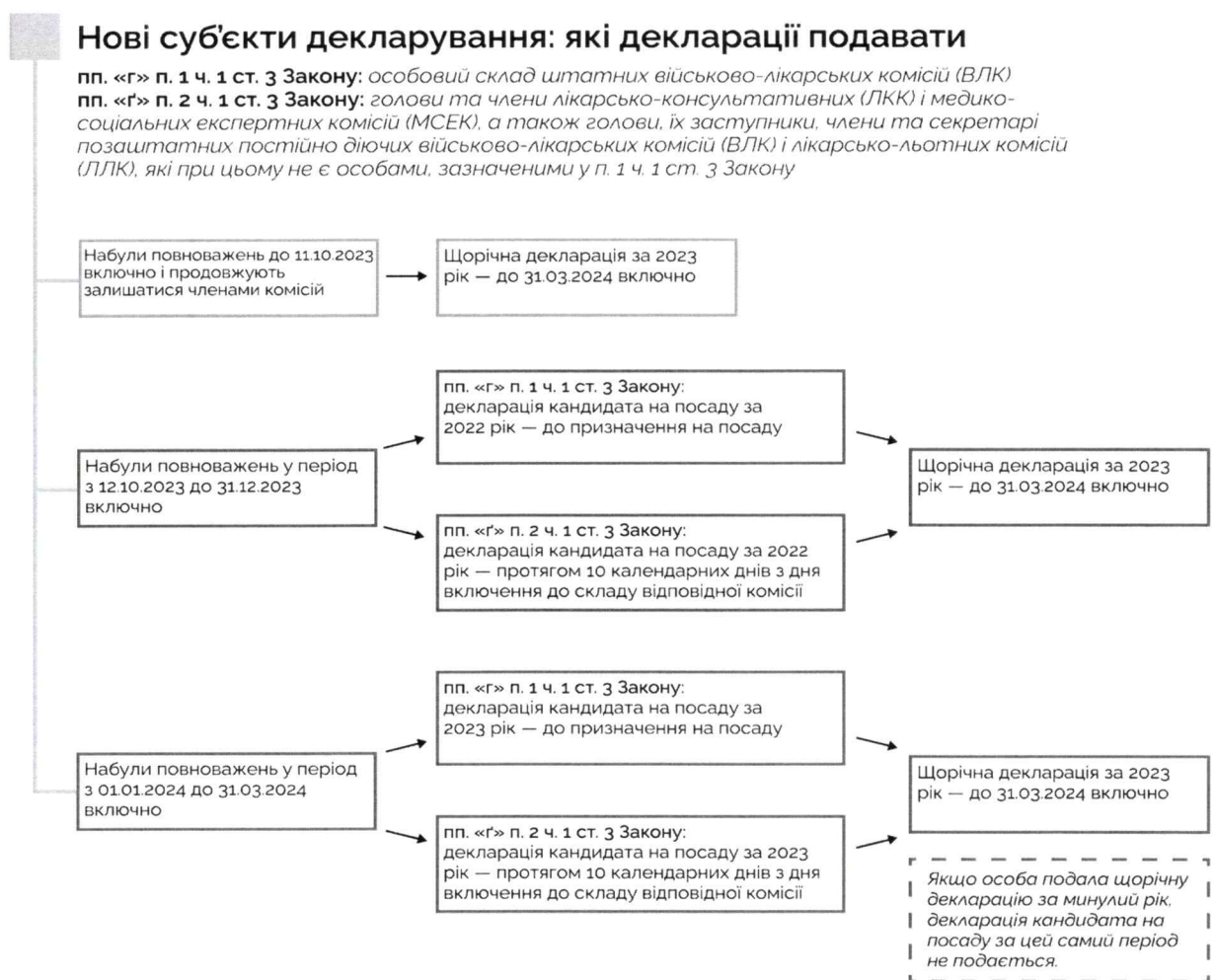
- декларацію кандидата на посаду за 2023 рік – до призначення;
- щорічну декларацію з позначкою «я продовжую виконувати функції держави або місцевого самоврядування» за 2023 рік – до 31.03.2024 включно.

3.2. Особам, включеним у склад ЛКК і МСЕК, позаштатних постійно діючих ВЛК і ЛЛК (пп. «Г» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону), слід подати:

- декларацію кандидата на посаду за 2023 рік – протягом 10 календарних днів з дня включення до складу відповідної комісії;
- щорічну декларацію з позначкою «я продовжую виконувати функції держави або місцевого самоврядування» за 2023 рік – 31.03.2024 включно.

Додатково див. відповідь на *запитання 1 цих Роз'яснень*.

! Частина 5 ст. 45 Закону на цих декларантів не поширюється.

12. Станом на яку дату зазначається інформація в декларації про суб'єкта декларування?

За загальним правилом інформація у декларації зазначається станом на останній день звітного періоду (за винятком окремих об'єктів декларування), зокрема відомості про:

- ідентифікаційні дані у блоках полів «Для ідентифікації в Україні» та «Для ідентифікації за межами України»;
- місце роботи та посаду суб'єкта декларування, тип і категорію посади;
- наявність / відсутність громадянства (підданства) іноземної держави;

- належність суб'єкта декларування до осіб, які займають відповідальне та особливо відповідальне становище (додатково див. відповідь на *запитання 22 Роз'яснень*);
- належність посади суб'єкта декларування до посад, пов'язаних з високим та підвищеним рівнем корупційних ризиків (додатково див. відповідь на *запитання 23 цих Роз'яснень*);
- належність суб'єкта декларування до національних публічних діячів (додатково див. відповідь на *запитання 24 цих Роз'яснень*).

Водночас, враховуючи те, що обов'язок подавати декларацію як такий пов'язаний і виникає лише у зв'язку із зайняттям певної посади / здійсненням відповідної діяльності, існують винятки з цього загального правила.

Виняток 1

Якщо особа подає декларацію кандидата на посаду за попередній рік, вона повинна зазначити назву майбутнього місця роботи та посади, у зв'язку з якою у неї виник обов'язок подати декларацію, тип і категорію посади, на яку вона претендує, а не місце роботи та посаду, на якій вона фактично перебувала станом на кінець звітного періоду. Тому всі інші перелічені у запитанні статуси зазначаються, зважаючи на статус посади, на яку особа претендує, а не на якій перебувала на кінець року, за який подається декларація.

Виняток 2

Особа була призначена на посаду у період з 01 січня до 31 березня включно і повинна подати першу щорічну декларацію за попередній рік до 01 квітня.

У цьому випадку особа повинна зазначити назву її місця роботи, посади та її тип і категорію посади, яку вона обіймає на момент подання першої щорічної декларації. Тому всі інші перелічені у запитанні статуси вказуються нею, зважаючи на посаду, яку особа обіймає на момент подання такої декларації.

Виняток 3

У разі припинення діяльності та подання декларації у наступному після цього році (щорічна декларація (після звільнення)) особа повинна зазначити назву місця роботи, посаду, тип і категорію посади, у зв'язку з якою у неї виник обов'язок подати таку декларацію, а не місце роботи та посаду, на яких вона перебувала станом на останній день звітного року чи на момент подання декларації. Тому всі інші зазначені у запитанні статуси вказуються, зважаючи на посаду, яку особа обіймала на момент звільнення.

13. Як коректно заповнити блок полів «Для ідентифікації за межами України»?

У блоках полів «Для ідентифікації за межами України» розділу 2.1 «Інформація про суб'єкта декларування» декларації та «Прізвище, ім'я, по батькові для ідентифікації за межами України, документ, що посвідчує особу» розділу 2.2 «Інформація про членів сім'ї суб'єкта декларування» декларації зазначаються відомості про варіанти написання **латиницею** прізвища, імені, по батькові (за наявності), а також відомості про відповідні документи, які посвідчують особу (пп. 3 п. 2, пп. 3 п. 3 розділу IV Порядку № 449/21).

Для цього у відповідному блоці полів розділів 2.1 та/або 2.2 декларації слід обрати позначку «Дані наявні» і після цього натиснути кнопку «Додати».

! Такі документи можуть бути видані державою Україна або будь-якою іншою державою.

Відомості про написання прізвища, імені, по батькові (за наявності) латиницею можуть бути зазначені в таких документах, виданих державою Україна:

- паспорт громадянина України для виїзду за кордон;
- дипломатичний паспорт України;
- службовий паспорт України;
- посвідчення особи моряка;
- посвідчення члена екіпажу;
- посвідчення особи на повернення в Україну;
- тимчасове посвідчення громадянина України;

- посвідчення особи без громадянства для виїзду за кордон;
- посвідка на постійне проживання;
- посвідка на тимчасове проживання;
- картка мігранта;
- посвідчення біженця;
- проїзний документ біженця;
- посвідчення особи, яка потребує додаткового захисту;
- проїзний документ особи, якій надано додатковий захист;
- посвідчення водія

(ч. 1 ст. 13 Закону України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус»).

Щодо документів, виданих іноземною державою – це можуть бути посвідки на проживання, документи, що посвідчують приналежність предків до певного народу, посвідчення водія тощо (у різних державах такі документи називаються по-різному. Республіка Польща, наприклад, видає *Kartę stałego pobytu* та *Kartę polaka*).

! **PESEL** (*Powszechny Elektroniczny System Ewidencji Ludności*) – це ідентифікаційний номер особи; є аналогом українського Реєстраційного номера облікової картки платника податків. PESEL не є документом, що посвідчує особу. Тому відомості про нього підлягають відображенню у полі «Ідентифікаційний номер (за наявності)» блоку полів «Ідентифікація за межами України» розділів 2.1 «Інформація про суб'єкта декларування» та 2.2 «Інформація про членів сім'ї суб'єкта декларування» декларації під час заповнення відомостей на підставі інших документів, що посвідчують особу, виданих Республікою Польща.

За наявності **декількох документів**, виданих **в одній державі**, у яких варіанти написання прізвища, імені, по батькові (за наявності) **збігаються**, у блоці полів щодо документа, що посвідчує особу, зазначаються відомості про один із документів, пріоритет з яких має паспорт або посвідка на проживання. Якщо в особі є кілька дійсних паспортів громадянина України для виїзду за кордон або кілька видів паспортів (наприклад, громадянина України для виїзду за кордон та службовий), у декларації відображаються відомості про будь-який із них.

За наявності в особі **кількох документів**, виданих **в одній державі**, у яких варіанти написання прізвища, імені, по батькові (за наявності) **не збігаються**, у декларації слід вказати всі такі документи.

За наявності документів, що посвідчують особу, виданих **у різних державах**, зазначаються всі такі документи, незалежно від варіантів написання прізвища, імені, по батькові (за наявності).

У полі «Ідентифікаційний номер (за наявності)» вказується номер, присвоєний особі іноземною державою. За відсутності такого слід обрати позначку «Не застосовується».

Крім того, Указом Президента України від 04.03.2021 № 85/2021 введено в дію рішення Ради національної безпеки і оборони від 26.02.2021 «Про невідкладні заходи щодо протидії загрозам національній безпеці у сфері громадянства».

У пп. «й» пп. 2 п. 1 вищевказаного рішення вирішено запровадити у деклараціях відображення інформації про відсутність громадянства (підданства) іноземної держави, а також документів, які дають право на постійне проживання на території іноземної держави.

Під час заповнення блоку полів «Для ідентифікації за межами України» суб'єкт декларування зобов'язаний підтвердити відсутність громадянства (підданства) іноземної держави / права на постійне проживання на території іноземної держави шляхом проставлення **позначки «У мене відсутнє громадянство (підданство) іноземної держави, а також документи, які дають право на постійне проживання на території іноземної держави»**, або – у разі наявності громадянства / права на постійне проживання – зазначити відповідні відомості у полях декларації.

Проставлення цієї позначки не залежить від наявності чи відсутності в особі відомостей про варіанти написання латиницею прізвища, імені, по батькові та відомостей про відповідні документи, які посвідчують особу.

! Інформація у блоці полів «Для ідентифікації за межами України» зазначається станом на кінець звітного періоду.

14. Як заповнювати відомості про унікальний номер запису в Єдиному державному демографічному реєстрі (УНЗР)?

У декларації зазначаються відомості про унікальний номер запису в Єдиному державному демографічному реєстрі суб'єкта декларування та членів його сім'ї (п. 1 ч. 1 ст. 46 Закону).

Порядок ведення Єдиного державного демографічного реєстру (далі у цьому запитанні – Реєстр) та надання з нього інформації, взаємодії між уповноваженими суб'єктами, а також здійснення ідентифікації та верифікації затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 18.10.2017 № 784.

Внесення до Реєстру інформації про особу та видані їй документи здійснюється уповноваженими суб'єктами у разі (п.п. 8 та 9 вказаного вище Порядку):

- оформлення документів, якщо на цей час зазначена інформація не внесена до Реєстру або змінилася;
- реєстрації місця проживання чи місця перебування;
- реєстрації актів цивільного стану;
- за бажанням особи, якщо інформація про неї не внесена до Реєстру.

Унікальний номер запису в Реєстрі є незмінним.

Відомості про унікальний номер запису в Реєстрі містяться в паспорті громадянина України у формі ID-картки та паспорті громадянина України для виїзду за кордон, оформлених засобами Реєстру.

У разі відсутності у суб'єкта декларування або членів його сім'ї унікального номера запису в Реєстрі його отримання з метою заповнення декларації не вимагається; у відповідному полі декларації слід обрати позначку «Не застосовується».

15. Як декларувати відомості про місце проживання та адресу для листування?

Відомості про зареєстроване та фактичне місце проживання зазначаються станом на кінець звітного періоду, а для адреси для листування – на дату подання декларації (абз. 16 пп. 2 п. 2 розділу IV Порядку № 449/21).

Якщо зареєстроване та місце фактичного проживання суб'єкта декларування на кінець звітного періоду **збігаються**, після заповнення відомостей про зареєстроване місце проживання необхідно обрати позначку «Збігається з місцем фактичного проживання».

Коли адреси зареєстрованого та фактичного місця проживання **не збігаються**, слід зазначити окремо відомості про зареєстроване місце проживання та заповнити блоки полів «Місце фактичного проживання або поштова адреса, на яку суб'єкту декларування Національним агентством може бути надіслано кореспонденцію». При цьому додатково обрати такі позначки:

- «це адреса місця фактичного проживання» – у разі, якщо вказана адреса є адресою місця фактичного проживання (незалежно від того, чи знаходиться вона на території України чи за її межами);
- «це адреса для листування» – у разі, якщо вказана адреса є адресою для листування з Національним агентством, при цьому не є адресою місця фактичного проживання.

Якщо адреса місця фактичного проживання збігається з адресою для листування з Національним агентством, рекомендується обрати позначку «це адреса місця фактичного проживання». Додатково обирати позначку «це адреса для листування» не потрібно.

Вищезазначені правила визначені абзацами 10–14 пп. 2 п. 2 розділу IV Порядку № 449/21.

Чинним законодавством не обмежено можливість зазначити в розділі 2.1 «Інформація про суб'єкта декларування» декларації фактичним місцем проживання адресу **об'єкта незавершеного будівництва** (об'єкта, не прийнятого в експлуатацію або об'єкта, право власності на який не зареєстроване в установленому законом порядку). Водночас у розділі 3 «Об'єкти нерухомості» декларації такий об'єкт не відображається.

Додатково див. відповідь на *запитання 79 цих Роз'яснень*.

16. Як зазначати інформацію про місце проживання внутрішньо переміщеним особам (ВПО)?

Особа одночасно може мати лише одне задеклароване або одне зареєстроване місце проживання (перебування) (ч. 1 ст. 4 Закону України «Про надання публічних (електронних публічних) послуг щодо декларування та реєстрації місця проживання в Україні»).

Водночас на період тимчасової окупації території України, а також на період віднесення у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, територіальних громад до територій, на яких ведуться (велися) бойові дії вказані вище вимоги не поширюються на осіб, місце проживання яких зареєстроване у житлі, що знаходиться на тимчасово окупованій російською федерацією території України, а також на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії. Така особа може задекларувати або зареєструвати місце свого проживання без зняття з реєстрації місця свого попереднього проживання (п. 10 розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про надання публічних (електронних публічних) послуг щодо декларування та реєстрації місця проживання в Україні»).

У разі наявності у внутрішньо переміщених осіб **двох зареєстрованих місць проживання**, обидва з яких знаходяться **на території України**, таким особам у блоці полів «Зареєстроване місце проживання» розділу 2.1 «Інформація про суб'єкта декларування» декларації рекомендується зазначити інформацію про задеклароване (зареєстроване) місце проживання у житлі, що розташоване за межами тимчасово окупованих територій / територій, на яких ведуться (велися) бойові дії.

У разі наявності у внутрішньо переміщених осіб **кількох зареєстрованих місць проживання**, в тому числі **за кордоном**, таким особам у блоці полів «Зареєстроване місце проживання» розділу 2.1 «Інформація про суб'єкта декларування» декларації рекомендується зазначити інформацію про задеклароване (зареєстроване) місце проживання у житлі, що розташоване на території України.

Відомості щодо фактичного місця проживання у розділі 2.1 «Інформація про суб'єкта декларування» декларації зазначаються за загальними правилами (див. відповідь на *запитання 15 цих Роз'яснень*).

17. Чи можна вказувати абонементну скриньку як адресу для листування?

Так.

Для цього слід:

- прибрати позначку «Збігається з місцем фактичного проживання»;
- у блоці полів «Місце фактичного проживання або поштова адреса, на яку суб'єкту декларування Національним агентством може бути надіслано кореспонденцію» обрати позначку «це адреса для листування»;
- у блоці полів «Поштовий індекс» вказати індекс об'єкта (відділення) поштового зв'язку, у якому розміщено абонементну скриньку;
- зазначити відповідний населений пункт;
- у полі «Номер корпусу/секції/блоку» зазначити номер абонементної скриньки у форматі «а/с №»;
- у полях «Тип», «Назва», «Номер будинку», «Номер квартири/кімнати» цього блоку полів обрати позначку «Не застосовується».

18. Як заповнювати поля «Тип посади» та «Категорія посади»?

Під час заповнення розділу 2.1 «Інформація про суб'єкта декларування» декларації суб'єкту декларування необхідно обрати один із типів посад, яку він обіймає, а саме: посада державної служби, посада в органах місцевого самоврядування, посадова особа юридичної особи публічного права, дипломатична посада, політична посада.

Категорії посад державної служби визначено у ст. 6 Закону України «Про державну службу».

Категорії посад в органах місцевого самоврядування визначено у ст. 14 Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування».

Які посади є дипломатичними, а також категорії дипломатичних посад закріплено у ст.ст. 8, 9 Закону України «Про дипломатичну службу».

До політичних посад належать посади, яким притаманні такі ознаки в сукупності:

- призначення (обрання) на посаду, звільнення з посади (припинення повноважень) здійснюється в особливому порядку;
- особа, яка займає політичну посаду, несе публічну відповідальність за наслідки своєї діяльності (перед главою держави, парламентом, а також у певних формах – перед населенням);
- на осіб, які займають політичні посади, не поширюється трудове законодавство та законодавство України про державну службу;
- до осіб, які займають політичні посади, як правило, не застосовується вимога щодо політичної нейтральності.

Зокрема, до політичних посад належать посади членів Кабінету Міністрів України (ч. 3 ст. 6 Закону України «Про Кабінет Міністрів України»), першого заступника міністра та заступників міністра (ч. 5 ст. 9 Закону України «Про центральні органи виконавчої влади»), Президента України, голів, перших заступників та заступників голів місцевих державних адміністрацій, інші посади.

У разі коли посада, яку обіймає суб'єкт декларування, не належить до жодного з наведених у переліку типів посад (наприклад, поліцейські, військові посадові особи Збройних Сил України, судді тощо), у полях «Тип посади» та «Категорія посади» слід обрати позначку «Не застосовується».

Зокрема, це стосується народних депутатів України, депутатів місцевих рад, оскільки вони хоч формально і підпадають під зазначені вище ознаки, однак не є посадовими особами, а натомість наділені представницькими функціями і володіють представницьким мандатом.

19. Особливості декларування для осіб, які одночасно обіймають дві посади (обидві або одна з яких пов'язані з декларуванням)?

У декларації зазначаються, зокрема, відомості про місце роботи (проходження служби) суб'єкта декларування, займану ним посаду (п. 1 ч. 1 ст. 46 Закону), а також про посаду чи роботу, що виконується або виконувалася суб'єктом декларування за сумісництвом у звітному періоді (п. 11 ч. 1 ст. 46 Закону).

Якщо одна з посад, які займає особа, передбачає зайняття відповідального та особливо відповідального становища або належить до посад, пов'язаних з високим та підвищеним рівнем корупційних ризиків, то у розділі 2.1 «Інформація про суб'єкта декларування» декларації вказується саме така посада.

Якщо жодна з посад, які обіймає особа, не передбачає зайняття відповідального та особливо відповідального становища і не належить до посад, пов'язаних з високим та підвищеним рівнем корупційних ризиків, то в розділі 2.1 «Інформація про суб'єкта декларування» декларації вказується та посада, яка є основним місцем роботи суб'єкта декларування, у дужках зазначається інша займана посада. Посада за сумісництвом також вказується у розділі 15 «Робота за сумісництвом суб'єкта декларування» декларації.

Якщо лише одна з посад, які обіймає особа, передбачає здійснення діяльності (це стосується, наприклад, членів наглядових рад державних чи комунальних підприємств, депутатів місцевих рад, які не працюють у раді на постійній основі), то у декларації слід вказати ту посаду, у зв'язку з якою виник обов'язок подати декларацію.

Такі самі правила застосовуються при поданні декларації кандидата на посаду.

20. Які місце роботи та посаду вказувати членам конкурсних, дисциплінарних комісій?

Слід зазначити інформацію про відповідну комісію, до складу якої входить особа, – за умови, що така особа не є суб'єктом декларування відповідно до п. 1, пп. «а» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону.

Особи, які входять до складу конкурсних та дисциплінарних комісій і при цьому не є суб'єктами декларування відповідно до п. 1, пп. «а» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону (додатково див. відповідь на запитання 45, 19 цих Роз'яснень):

- у полі «Найменування місця роботи або проходження служби (або місця майбутньої роботи чи проходження служби для кандидатів)» розділу 2.1 «Інформація про суб'єкта декларування» декларації зазначають відомості про відповідну конкурсну або дисциплінарну комісію, членами якої вони є;
- у полі «Займана посада (або посада, на яку претендуєте як кандидат)» зазначають членство у такій комісії;
- у полі «Код в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань місця роботи або проходження служби (або місця майбутньої роботи чи проходження служби для кандидатів)» обирають позначку «Не застосовується».

20-1. Які місце роботи та посаду вказувати олігархам?

Слід зазначити інформацію про правовий статус, визначений Законом № 1780-ІХ, за умови, що така особа не є суб'єктом декларування відповідно до п. 1, пп. «а», «в» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону.

Особи, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархи), і при цьому не є суб'єктами декларування відповідно до п. 1, пп. «а», «в» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону:

- у полі «Найменування місця роботи або проходження служби (або місця майбутньої роботи чи проходження служби для кандидатів)» розділу 2.1 «Інформація про суб'єкта декларування» декларації зазначають відомості про правовий статус – «Особа, яка має значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігарх)»;
- у полі «Займана посада (або посада, на яку претендуєте як кандидат)» зазначають ознаки, передбачені ч. 1 ст. 2 Закону № 1780-ІХ, на підставі яких особу включено до Реєстру осіб, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархів);
- у полі «Код в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань місця роботи або проходження служби (або місця майбутньої роботи чи проходження служби для кандидатів)» обирають позначку «Не застосовується».

Додатково див. відповіді на запитання 1 та 19 цих Роз'яснень.

21. Як зазначити відомості про місце роботи особам, відповідальним за режимно-секретну роботу?

Інформацію про місце роботи осіб, посада яких **не становить** державної таємниці, проте діяльність яких пов'язана з державною таємницею, у зв'язку з чим вони є секретноносцями (спеціаліст з режимно-секретної роботи державного органу, установи чи організації), слід відображати без назви підрозділу (посади).

Наприклад, головному спеціалістові з режимно-секретної роботи Конституційного Суду України відомості про місце роботи у розділі 2.1 «Інформація про суб'єкта декларування» декларації слід зазначити таким чином:

- у полі «Код в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань місця роботи або проходження служби (або місця майбутньої роботи чи проходження служби для кандидатів)» зазначити «00013534»,
- у полі «Найменування місця роботи або проходження служби (або місця майбутньої роботи чи проходження служби для кандидатів)» зазначити «Конституційний Суд України»,
- у полі «Займана посада (або посада, на яку претендуєте як кандидат)» вказати «головний спеціаліст».

! Спеціалістам з режимно-секретної роботи, які є військовослужбовцями, під час зазначення відомостей про місце проходження служби слід керуватись положеннями, зазначеними у відповіді на *запитання 198 цих Роз'яснень*.

II. Суб'єкти декларування

22. Хто належить до службових осіб, які займають відповідальне та особливо відповідальне становище?

Службовими особами, які займають відповідальне та особливо відповідальне становище, є (примітка до ст. 51-3 Закону):

- 1) Президент України;
- 2) Прем'єр-міністр України, член Кабінету Міністрів України, перший заступник або заступник міністра;
- 3) член Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення;
- 4) член Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг;
- 5) член Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку;
- 6) член Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах електронних комунікацій, радіочастотного спектра та надання послуг поштового зв'язку;
- 7) член Антимонопольного комітету України;
- 8) уповноважений з розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель;
- 9) Голова Державного комітету телебачення і радіомовлення України;
- 10) Голова Фонду державного майна України, його перший заступник або заступник;
- 11) член Центральної виборчої комісії;
- 12) член, інспектор Вищої ради правосуддя;
- 13) член, інспектор Вищої кваліфікаційної комісії суддів України;
- 14) народний депутат України;
- 15) Уповноважений Верховної Ради України з прав людини;
- 16) Уповноважений із захисту державної мови;
- 17) члени Національної комісії зі стандартів державної мови;
- 18) Директор Національного антикорупційного бюро України, його перший заступник та заступник;
- 19) Голова Національного агентства з питань запобігання корупції та його заступники;
- 20) Генеральний прокурор, його перший заступник та заступник;
- 21) Голова Національного банку України, його перший заступник та заступник;
- 22) член Ради Національного банку України;
- 23) Секретар Ради національної безпеки і оборони України, його перший заступник та заступник;
- 24) Керівник Офісу Президента України, його перший заступник та заступник;
- 25) Постійний Представник Президента України в Автономній Республіці Крим, його перший заступник та заступник;
- 26) радник або помічник Президента України, Прем'єр-міністра України;
- 27) особи, посади яких належать до посад державної служби категорії «А» або «Б»;
- 28) особи, посади яких згідно з ч. 1 ст. 14 Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування» віднесені до 1 – 3 категорій;
- 29) судді, судді Конституційного Суду України;
- 30) прокурори, слідчі і дізнавачі;
- 31) керівники, заступники керівників державних органів, юрисдикція яких поширюється на всю територію України, їх апаратів та самостійних структурних підрозділів;
- 32) керівники, заступники керівників державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, юрисдикція яких поширюється на територію однієї або кількох областей, Автономної Республіки Крим, міст Києва або Севастополя;
- 33) керівники державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, юрисдикція яких поширюється на територію одного або кількох районів, міста республіканського в Автономній Республіці Крим або обласного значення, району в місті, міста районного значення;

34) військові посадові особи вищого офіцерського складу.

Інформація про те, чи належить суб'єкт декларування до службових осіб, які займають відповідальне та особливо відповідальне становище, зазначається станом на останній день звітного періоду.

Розмежування службових осіб, які займають відповідальне становище, та осіб, які займають особливо відповідальне становище, Законом не передбачено.

22-1. Хто з працівників поліції належить до службових осіб, які займають відповідальне та особливо відповідальне становище?

Службовими особами, які займають відповідальне та особливо відповідальне становище, серед інших, є (примітки до ст.ст. 51-3 та 56 Закону):

- 1) керівники, заступники керівників державних органів, їх апаратів та самостійних структурних підрозділів, юрисдикція яких поширюється на всю територію України;
- 2) керівники, заступники керівників державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, юрисдикція яких поширюється на територію однієї або кількох областей, Автономної Республіки Крим, міст Києва або Севастополя;
- 3) керівники державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, юрисдикція яких поширюється на територію одного або кількох районів, міста республіканського в Автономній Республіці Крим або обласного значення, району в місті, міста районного значення;
- 4) особи, посади яких належать до посад державної служби категорії «А», «Б»;
- 5) слідчі і дізнавачі.

Державний орган – орган державної влади, в тому числі колегіальний державний орган, інший суб'єкт публічного права, незалежно від наявності статусу юридичної особи, якому згідно із законодавством надані повноваження здійснювати від імені держави владні управлінські функції, юрисдикція якого поширюється на всю територію України або на окрему адміністративно-територіальну одиницю (ст. 1 Закону).

Національна поліція України є центральним органом виконавчої влади (ст. 1 Закону України «Про Національну поліцію»).

Систему поліції складають центральний орган управління поліції і територіальні органи поліції (ч. 1 ст. 13 Закону України «Про Національну поліцію»).

До складу апарату центрального органу управління поліції входять організаційно поєднані структурні підрозділи (ч. 2 ст. 13 Закону України «Про Національну поліцію»).

Територіальні органи поліції утворюються як юридичні особи публічного права в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, районах, містах, районах у містах та як міжрегіональні (повноваження яких поширюються на декілька адміністративно-територіальних одиниць) територіальні органи у межах граничної чисельності поліції і коштів, визначених на її утримання (ч. 1 ст. 15 Закону України «Про Національну поліцію»).

З огляду на зазначене для цілей застосування положень приміток до ст.ст. 51-3 й 56 Закону Національна поліція України та міжрегіональні територіальні органи поліції (Департамент патрульної поліції, Департамент стратегічних розслідувань, Департамент кіберполіції, Департамент боротьби з наркозлочинністю, Департамент внутрішньої безпеки, Поліція охорони) є державними органами, юрисдикція яких поширюється на всю територію України. Міжрегіональні територіальні органи належать до цієї категорії, оскільки до структури кожного з них входять по 25 територіальних (відокремлених) підрозділи, які утворені в областях. Тобто юрисдикція кожного з шести міжрегіональних територіальних органів поліції фактично поширюється на всю територію України.

Територіальні (відокремлені) підрозділи міжрегіональних територіальних органів поліції (тобто обласні управління ДСР, ДВБ та ін.), а також територіальні органи поліції (тобто Головні управління поліції в областях України, м. Києві, АРК та м. Севастополі) є державними органами, юрисдикція яких поширюється на територію однієї або кількох областей, Автономної Республіки Крим, міст Києва або Севастополя.

Територіальні (відокремлені) підрозділи ГУНП в областях, відділення (відділи) поліції районних управлінь (відділів) поліції ГУНП в областях є державними органами, юрисдикція

яких поширюється на територію одного або кількох районів, міста республіканського в Автономній Республіці Крим або обласного значення, району в місті, міста районного значення.

Отже, службовими особами, які займають відповідальне та особливо відповідальне становище, у Національній поліції є:

1.1.1) Голова Національної поліції, його перший заступник та заступники – як керівник, заступники керівника державного органу, юрисдикція якого поширюється на всю територію України;

1.1.2) керівник, заступники керівника Центрального органу управління поліції – як керівник, заступники керівника апарату державного органу, юрисдикція якого поширюється на всю територію України;

1.1.3) керівники, заступники керівників самостійних структурних підрозділів Центрального органу управління поліції (наприклад, керівник та заступник(-и) керівника Департаменту забезпечення діяльності Голови) – як керівники, заступники керівників самостійних структурних підрозділів апарату державного органу, юрисдикція якого поширюється на всю територію України;

1.2.1) керівники, перші заступники (за наявності) та заступники керівників міжрегіональних територіальних органів поліції (наприклад, керівник та заступник(-и) керівника Департаменту стратегічних розслідувань) – як керівники, заступники керівників державних органів, юрисдикція яких поширюється на всю територію України;

1.2.2) керівники, перші заступники (за наявності) та заступники керівників апаратів міжрегіональних територіальних органів поліції (наприклад, керівник, заступник(-и) керівника апарату Департаменту патрульної поліції) – як керівники, заступники керівників апаратів державних органів, юрисдикція яких поширюється на всю територію України;

1.2.3) керівники, заступники керівників самостійних структурних підрозділів апаратів міжрегіональних територіальних органів поліції (наприклад, керівник та заступник(-и) керівника Управління кадрового забезпечення апарату Департаменту патрульної поліції) – як керівники, заступники керівників самостійних структурних підрозділів апарату державного органу, юрисдикція якого поширюється на всю територію України;

2.1) керівники, перші заступники (за наявності) та заступники керівників територіальних (відокремлених) підрозділів міжрегіональних територіальних органів поліції (наприклад, керівник, заступник(-и) керівника Управління патрульної поліції у Вінницькій обл. Департаменту патрульної поліції) – як керівники, заступники керівників державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, юрисдикція яких поширюється на територію однієї або кількох областей, Автономної Республіки Крим, міст Києва або Севастополя;

2.2.) керівники, перші заступники (за наявності) та заступники керівників територіальних органів поліції (тобто керівники, заступники керівників Головних управлінь Національної поліції в областях, Автономній Республіці Крим, містах Києві та Севастополі) – як керівники, заступники керівників державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, юрисдикція яких поширюється на територію однієї або кількох областей, Автономної Республіки Крим, міст Києва або Севастополя;

3.1) керівники територіальних (відокремлених) підрозділів Головних управлінь Національної поліції в областях, Автономній Республіці Крим, містах Києві та Севастополі – як керівники державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, юрисдикція яких поширюється на територію одного або кількох районів;

3.2) керівники інших підрозділів територіальних (відокремлених) підрозділів Головних управлінь Національної поліції – як керівники державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, юрисдикція яких поширюється на територію міста республіканського в Автономній Республіці Крим або обласного значення, району в місті, міста районного значення;

4) посадові особи Національної поліції, посади яких належать до посад державної служби категорії «А», «Б»;

5) слідчі та дізнавачі (в тому числі, слідчі-криміналісти, до функціональних обов'язків яких належить здійснення досудового розслідування, користуючись при цьому всіма правами слідчого, з наявними ознаками, що визначені п. 17 ч. 1 ст. 3 КПК України).

22-2. Чи належать оперуповноважені органів Національної поліції України до службових осіб, які займають відповідальне та особливо відповідальне становище?

Ні.

Призначення на посади поліцейських здійснюють посадові особи органів (закладів, установ) поліції відповідно до номенклатури посад, яку затверджує Міністерство внутрішніх справ України (ч. 1 ст. 47 Закону України «Про Національну поліцію»).

У Національній поліції України посади «слідчий», «дізнавач», «оперуповноважений» є різними посадами.

До службових осіб, які займають відповідальне та особливо відповідальне становище (примітка до ст. 51-3 Закону) належать особи, які призначені та перебувають на посаді, зокрема, слідчого, дізнавача.

23. Які посади належать до посад, пов'язаних з високим та підвищеним рівнем корупційних ризиків?

Перелік посад з високим та підвищеним рівнем корупційних ризиків затверджено рішенням Національного агентства від 17.06.2016 № 2 «Про затвердження Переліку посад з високим та підвищеним рівнем корупційних ризиків».

! Наведений перелік Національне агентство може змінювати.

До таких посад належать посади:

- 1) Керівника Офісу Президента України, його першого заступника та заступника;
- 2) керівників та заступників керівників структурних підрозділів у складі самостійних структурних підрозділів центрального апарату Національного банку України;
- 3) керівників та заступників керівників самостійних структурних підрозділів територіальних управлінь Державної судової адміністрації України;
- 4) керівників державних підприємств, установ, організацій, інших суб'єктів господарювання державної форми власності та їх заступників, призначення яких здійснюється державними органами;
- 5) державної служби, визначені структурою державних органів, юрисдикція яких поширюється на всю територію України, у разі недоцільності утворення структурних підрозділів;
- б) в органах місцевого самоврядування:
  - 6.1) перших заступників, заступників міських (міст обласного, республіканського в Автономній Республіці Крим, районного значення) голів, заступників сільських, селищних голів;
  - 6.2) заступників голів районних, районних у містах рад;
  - 6.3) секретарів міських (міст обласного, республіканського в Автономній Республіці Крим, районного значення), сільських, селищних рад;
  - 6.4) керуючих справами виконавчих комітетів міських (міст – обласних центрів та міста Сімферополя, міст обласного, республіканського в Автономній Республіці Крим значення) рад;
  - 6.5) голів постійних комісій з питань бюджету обласних, Київської та Севастопольської міських рад (у разі, коли вони працюють у раді на постійній основі).

Окремі пункти наведеного Переліку потребують додаткового роз'яснення.

Так, до **п. 4 вказаного Переліку** належать особи, яким притаманні такі ознаки в сукупності:

- обіймають посаду керівника, заступника керівника;
- обіймають посаду на державному підприємстві, установі, організації, іншому суб'єкті господарювання державної форми власності;

- призначення особи на посаду здійснюється державним органом, у тому числі Кабінетом Міністрів України (посадовою особою державного органу).

Визначення поняття «суб'єкт господарювання» наведено у ст. 55 ГК України.

Визначення поняття «державний орган» міститься у ст. 1 Закону.

Поняття «призначення на посаду» розуміється в широкому сенсі та означає прийняття кінцевого рішення про заміщення посади – призначення на посаду шляхом видання акта розпорядчого характеру, укладення договору (контракту) з переможцем конкурсу тощо. Призначення на посаду відбувається у межах реалізації конкретним державним органом його повноважень та у спосіб, передбачений чинним законодавством.

Особи, призначення яких здійснюється за погодженням державного органу (його посадової особи), не належать до вищевказаного Переліку.

До **п. 5 вказаного Переліку** належать особи, яким притаманні такі ознаки в сукупності:

- обіймають посаду державної служби;
- не перебувають у складі структурних підрозділів – є самостійними у своїй діяльності, підпорядковуються безпосередньо керівнику або заступнику керівника;
- юрисдикція державного органу, у структурі якого передбачено посаду, поширюється на всю територію України.

Дія п. 5 Переліку може поширюватися, наприклад, на спеціаліста з питань публічних закупівель, уповноважену особу з питань запобігання та виявлення корупції, спеціаліста з питань внутрішнього контролю тощо, – якщо вони відповідають вищезазначеним критеріям.

Розмежування осіб, які займають посади, пов'язані з високим рівнем корупційних ризиків, та осіб, які займають посади, пов'язані з підвищеним рівнем корупційних ризиків, Законом та/або зазначеним Переліком не передбачено.

24. Хто належить до національних публічних діячів?

У декларації зазначаються відомості про належність до національних публічних діячів відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» (п. 1 ч. 1 ст. 46 Закону).

Національні публічні діячі – фізичні особи, які виконують або виконували в Україні визначні публічні функції, а саме (п. 37 ч. 1 ст. 1 Закону України від 06.12.2019 № 361-IX «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення»):

- 1) Президент України, Прем'єр-міністр України, члени Кабінету Міністрів України та їх заступники;
- 2) керівник постійно діючого допоміжного органу, утвореного Президентом України, його заступники;
- 3) керівник та заступники керівника Державного управління справами;
- 4) керівники апаратів (секретаріатів) державних органів, що не є державними службовцями, посади яких належать до категорії «А»;
- 5) Секретар та заступники Секретаря Ради національної безпеки і оборони України;
- 6) народні депутати України;
- 7) Голова та члени Правління Національного банку України, члени Ради Національного банку України;
- 8) голови та судді Конституційного Суду України, Верховного Суду, вищих спеціалізованих судів;
- 9) члени Вищої ради правосуддя, члени Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, члени Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів;
- 10) Генеральний прокурор та його заступники;
- 11) Голова Служби безпеки України та його заступники;
- 12) Директор Національного антикорупційного бюро України та його заступники;
- 13) Директор Державного бюро розслідувань та його заступники;
- 14) Директор Бюро економічної безпеки України та його заступники;
- 15) Голова та члени Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення;

- 16) Голова та члени Антимонопольного комітету України;
- 17) Голова Національного агентства з питань запобігання корупції та його заступники;
- 18) Голова та члени Рахункової палати;
- 19) Голова та члени Центральної виборчої комісії;
- 20) голови та члени інших державних колегіальних органів;
- 21) надзвичайні і повноважні послы;
- 22) начальник Генерального штабу – Головнокомандувач Збройних Сил України, командувачі Сухопутних військ Збройних Сил України, Повітряних Сил Збройних Сил України, Військово-Морських Сил Збройних Сил України;
- 23) державні службовці, посади яких належать до категорії «А»;
- 24) керівники органів прокуратури;
- 25) керівники обласних територіальних органів Служби безпеки України;
- 26) голови та судді апеляційних судів;
- 27) керівники адміністративних, управлінських чи наглядових органів державних та казенних підприємств, господарських товариств, державна частка у статутному капіталі яких прямо чи опосередковано перевищує 50 відсотків;
- 28) члени керівних органів політичних партій.

Інформація про те, чи належить суб'єкт декларування до національних публічних діячів, зазначається станом на останній день звітного періоду.

! Національне агентство не є держателем та/або адміністратором Відкритого реєстру національних публічних діячів України. Питання щодо включення до / виключення з цього Реєстру не належить до повноважень Національного агентства.

25. Хто вважається посадовими і службовими особами державних органів відповідно до пп. «и» п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону?

У цілях визначення суб'єктів, на яких поширюється дія Закону (відповідно до пп. «и» п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону), під «посадовими та службовими особами» слід розуміти працівників державних органів, які:

- 1) здійснюють функції представників влади;
- 2) обіймають посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій.

До представників влади належать, зокрема, працівники державних органів, які наділені правом у межах своєї компетенції ставити вимоги, а також приймати рішення, обов'язкові для виконання юридичними і фізичними особами незалежно від їх відомчої належності чи підлеглості (п. 1 постанови Пленуму Верховного Суду України від 26.04.2002 № 5 «Про судову практику у справах про хабарництво»).

Адміністративно-господарські функції (обов'язки) – це обов'язки з управління або розпорядження державним, комунальним майном (установлення порядку його зберігання, переробки, реалізації забезпечення контролю за цими операціями тощо). Такі повноваження в різному обсязі є у начальників планово-господарських, постачальницьких, фінансових відділів і служб, їхніх заступників, керівників відділів підприємств тощо.

Організаційно-розпорядчі функції (обов'язки) – це обов'язки щодо здійснення керівництва галуззю промисловості, трудовим колективом, ділянкою роботи, виробничою діяльністю окремих працівників на підприємствах, в установах чи організаціях незалежно від форм власності. Такі функції виконують, зокрема, керівники міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, державних, комунальних підприємств, установ, організацій, структурних підрозділів, їхні заступники, особи, які керують ділянками робіт.

Щодо інших працівників державних органів, які виконують функції з обслуговування або технічні функції, то їх можна визнати посадовими чи службовими особами лише за умови, що разом із цими функціями вони виконують організаційно-розпорядчі або адміністративно-господарські функції (обов'язки).

25-1. Чи є працівники Національної поліції України (НПУ), які працюють на умовах трудового договору (цивільні працівники), особами, на яких поширюється дія Закону?

Так, якщо вони є посадовими і службовими особами державного органу (виконують організаційно-розпорядчі та/або адміністративно-господарські функції та/або є представниками влади).

Органи, що складають систему Національної поліції України, є державними органами в розумінні Закону, а їх посадові та службові особи, які є працівниками на умовах трудового договору (цивільний персонал (цивільні працівники)) – суб'єктами, на яких поширюється дія Закону відповідно до пп. «и» п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону.

Додатково див. відповіді на запитання 22-1, 25 цих Роз'яснень.

25-2. Чи є працівники військових адміністрацій особами, на яких поширюється дія Закону?

Так, за загальними правилами.

Залежно від того, в межах якої території утворюються військові адміністрації, існують:

1) військові адміністрації **населених пунктів** – утворюються в межах територій територіальних громад, у яких сільські, селищні, міські ради та/або їхні виконавчі органи, та/або сільські, селищні, міські голови не здійснюють покладені на них Конституцією та законами України повноваження, а також в інших випадках, передбачених Законом про воєнний стан (абз. 1 ч. 3 ст. 4 Закону України «Про правовий режим воєнного стану»);

2) **районні, обласні** військові адміністрації. У районі, області військові адміністрації утворюються у разі нескликання сесії відповідно районної, обласної ради у встановлені Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» строки або припинення їх повноважень згідно із законом, або для здійснення керівництва у сфері забезпечення оборони, громадської безпеки і порядку (ч. 4 ст. 4 Закону України «Про правовий режим воєнного стану»).

У зв'язку із особливим порядком створення, формування та функціонування військових адміністрацій на працівників таких адміністрацій дія Закону може поширюватися за різними посадами / правовими статусами, визначеними ст. 3 Закону.

1. Суб'єктність працівників військових адміністрацій населених пунктів

У складі військових адміністрацій **населених пунктів** можуть бути особи, які:

- до відрядження у військову адміністрацію населеного пункту, були суб'єктами декларування і ними залишаються (наприклад, особи начальницького складу служби цивільного захисту, поліцейські тощо). Такі особи залишаються суб'єктами декларування за відповідним підпунктом п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону, а також можуть набути дуального статусу у разі, якщо посада, яку така особа обіймає у військовій адміністрації населеного пункту, передбачає здійснення функцій представників влади та/або виконання організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій (пп. «и» п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону);

- є посадовими особами місцевого самоврядування / державними службовцями, які перебувають у відпустці без збереження заробітної плати, у простої або з якими призупинено дію трудового договору. Такі особи залишаються суб'єктами декларування за пп. «в» п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону, а також можуть набути дуального статусу у разі, якщо посада, яку така особа обіймає у військовій адміністрації населеного пункту, передбачає здійснення функцій представників влади та/або виконання організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій (пп. «и» п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону);

- до працевлаштування у військову адміністрацію населеного пункту не були суб'єктами декларування. На таких осіб дія Закону поширюватиметься відповідно до пп. «и» п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону як на посадових та службових осіб державного органу, у разі, якщо вони здійснюють функції представників влади та/або обіймають посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій.

2. Суб'єктність працівників районних, обласних військових адміністрацій

У складі **районних, обласних** військових адміністрацій можуть бути особи, які:

- до відрядження у районну, обласну військову адміністрацію були суб'єктами декларування і ними залишаються (наприклад, особи начальницького складу служби цивільного захисту, поліцейські тощо). Такі особи залишаються суб'єктами декларування за відповідним підпунктом п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону, а у разі заміщення посад державної служби набувають дуального статусу за пп. «в» п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону;

- є державними службовцями, які перебувають у відпустці без збереження заробітної плати, у простої або з якими призупинено дію трудового договору. Такі особи залишаються суб'єктами декларування за пп. «в» п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону, а також можуть набути дуального статусу у разі, якщо посада, яку така особа обіймає у районній, обласній військовій адміністрації, передбачає здійснення функцій представників влади та/або виконання організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, та не належить до посад державної служби (пп. «и» п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону);

- до працевлаштування у районну, обласну військову адміністрацію не були суб'єктами декларування. На таких осіб дія Закону поширюватиметься відповідно до пп. «и» п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону як на посадових та службових осіб державного органу, у разі, якщо вони здійснюють функції представників влади та/або обіймають посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, за умови, що така посада не належить до посад державної служби.

Звертаємо увагу, що зазначені вище правила визначення суб'єктності поширюються й на начальників військових адміністрацій.

Додатково див. відповіді на *запитання 25 цих Роз'яснень*.

26. Критерії визначення юридичних осіб публічного права

Юридичні особи, залежно від порядку їх створення, поділяються на юридичних осіб приватного права та юридичних осіб публічного права (ст. 81 ЦК України). Отже, основним нормативним критерієм поділу юридичних осіб є саме порядок їх створення.

Держава, територіальні громади можуть створювати юридичні особи як публічного, так і приватного права (ст.ст. 167, 169 ЦК України).

! Згідно з положеннями ч. 2 ст. 167 та ч. 2 ст. 169 ЦК України державні та комунальні підприємства, а також навчальні заклади, спільні комунальні підприємства належать саме до юридичних осіб публічного права, безвідносно до мети їхньої діяльності.

Стосовно інших юридичних осіб.

Чинні в Україні нормативно-правові акти не містять інших, ніж порядок створення, критеріїв розмежування юридичних осіб на юридичних осіб публічного права та юридичних осіб приватного права.

Водночас джерелом права в Україні є практика ЄСПЛ (ст. 1 Закону України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції», ч.ч. 1, 5 ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини»).

ЄСПЛ розмежовує «неурядові організації» від «урядових організацій».

Для того щоб визначити, чи належить конкретна юридична особа до певної категорії, необхідно проаналізувати її юридичний статус та, у разі доцільності, права, які надає цей статус, характер діяльності юридичної особи та контекст, за якого ця діяльність здійснюється, а також ступінь незалежності від органів влади^{1,2}.

Зокрема, на думку ЄСПЛ, юридична особа є «неурядовою організацією», якщо вона керується в основному цивільним законодавством («company law»), не користується у своїй

¹ Case of Radio France and others v. France, 2004: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-61686>

² Ухвала щодо прийнятності, 12.03.2009, Державна холдингова компанія «Луганськвугілля» проти України <https://hudoc.echr.coe.int/ukr?i=001-91343>

діяльності повноваженнями, що виходять за межі тих, які надаються загальним приватним правом («ordinary law»), і підпадає під юрисдикцію загальних, а не адміністративних судів³.

Отже, для інших юридичних осіб (крім тих, які відповідно до ЦК України безумовно є юридичними особами публічного права), слід брати до уваги такі ознаки:

1) характер діяльності юридичної особи (зокрема, вид діяльності, сферу / галузь, в якій така діяльність здійснюється). Для юридичної особи публічного права характерним є здійснення діяльності у сферах / галузях, які становлять публічний інтерес: інтерес держави, суспільства, територіальної громади, а також важливі для великої кількості осіб інтереси та потреби. Йдеться, зокрема (але не тільки), про гірничодобувну, енергетичну, транспортну галузі^{4, 5, 6}, сферу надання житлово-комунальних послуг^{7, 8}.

2) контекст діяльності юридичної особи. Юридична особа, яка здійснює фактичну основну діяльність як монополіст у певній сфері або у сфері певних монополій чи у сфері, яка повністю або значною мірою регулюється державою / територіальною громадою, має ознаки юридичної особи публічного права;

3) ступінь інституційної залежності юридичної особи від держави / територіальної громади. Йдеться про ситуації, коли у статутному капіталі юридичної особи частка державної чи комунальної власності перевищує 50% чи становить величину, яка забезпечує відповідним органам державного управління або місцевого самоврядування право вирішального впливу на господарську діяльність цих суб'єктів / дозволяє державі / територіальній громаді одноосібно формувати волю юридичної особи, коли держава / територіальна громада є активним учасником, впливає на справи юридичної особи, бере участь в оперативному управлінні тощо^{9, 10, 11}.

Ця ознака стосується також і тих юридичних осіб (незалежно від їх організаційно-правової форми), які інституціонально залежать від держави опосередковано (через інші юридичні особи публічного права);

4) рівень втручання держави / територіальної громади у фінансові справи юридичної особи. Вплив держави на формування / відновлення фінансової спроможності юридичної особи свідчить про наявність у неї ознак юридичної особи публічного права^{12, 13, 14}.

5) функціональну залежність юридичної особи від держави / територіальної громади. Така залежність може полягати в тому, що держава / територіальна громада має високий ступінь державного нагляду і контролю¹⁵ за найважливішими аспектами діяльності юридичної особи.

³ Case of Islamic Republic of Iran Shipping Lines v. Turkey, 13.03.2028, § 81: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-83951>

⁴ Справа «Ромашов проти України», 2004, §§ 46-47: https://zakon.rada.gov.ua/go/980_227

⁵ Справа «Кучеренко проти України», 2005, § 25: https://zakon.rada.gov.ua/go/980_422

⁶ Справа «Лисянський проти України», 2006, § 19: https://zakon.rada.gov.ua/go/974_048

⁷ Case of Liseytseva and Maslov v. Russia, 2015, §§ 208-210: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-146774>

⁸ Case of Yershova v. Russia, 2010, §§ 57-62: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-98130>

⁹ Справа «Компанія «Регент» проти України», § 7: https://zakon.rada.gov.ua/go/974_426

¹⁰ Справа «Риженков та Зайцев проти України», 2005, § 5, https://zakon.rada.gov.ua/go/974_179

¹¹ Case of Khachatryan v. Armenia, 2010, §§ 51-54: <https://hudoc.echr.coe.int/ukr?i=001-95905>

¹² Case of Cooperativa Agricola Slobozia-Hanesei v. Moldova, 2007, §§ 17-19: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-79992>

¹³ Case of Liseytseva and Maslov v. Russia, 2015, §§ 191-192: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-146774>

¹⁴ Справа «Михайленки та інші проти України», 06.06.2005, § 43: https://zakon.rada.gov.ua/go/980_231

¹⁵ <https://hudoc.echr.coe.int/ukr?i=001-91343>

Наприклад, держава / територіальна громада в особі державних органів або органів місцевого самоврядування¹⁶:

- призначає керівництво такої юридичної особи;
- надає обов'язкові до виконання юридичною особою вказівки;
- здійснює контроль над активами юридичної особи;
- може використовувати активи юридичної особи на власний розсуд;
- може покладати на юридичну особу виконання своїх завдань, функцій;
- погоджує, затверджує угоди юридичної угоди тощо.

Юридична особа залежить від держави / територіальної громади через юридичні, організаційні, фінансові тощо аспекти, які втілені в особливостях утворення (формування) її органів управління, високу роль держави / територіальної громади в управлінні юридичною особою.

Термін «урядові організації», на відміну від «неурядових організацій», включає юридичних осіб, які беруть участь у здійсненні державних повноважень або керують державною службою під контролем уряду (Рішення щодо прийнятності, заява № 23938/05, Державна холдингова компанія «Луганськвугілля» проти України¹⁷).

Виконання певних публічних функцій під наглядом держави (органів державної влади) також свідчить про те, що юридична особа є «урядовою»¹⁸.

! Юридичній особі публічного права не обов'язково мають бути притаманні усі зазначені ознаки.

Для з'ясування питання, чи належить та чи інша юридична особа (об'єднання юридичних осіб) до юридичних осіб публічного права, необхідно аналізувати всю сукупність нормативно-правових актів та правовстановлюючих документів, які визначають правовий статус безпосередньо цієї юридичної особи (об'єднання).

Нижче, для зручності, наводяться цитати з деяких рішень ЄСПЛ, посилання на які міститься вище.

Додатково інформуємо, що деякі з вищевказаних справ проаналізовані в Огляді рішень Європейського суду з прав людини щодо відповідальності держави за борги державних підприємств (За період із червня 2002 року по вересень 2019 року), підготовленому Верховним Судом¹⁹.

Справа «Михайленки та інші проти України»²⁰: ЄСПЛ констатував, що «Підприємство-боржник функціонувало у високорегульованій галузі атомної енергії та здійснювало свою будівельну діяльність у Чорнобильській зоні відчуження, яка знаходиться під пильним контролем Уряду з огляду на міркування захисту навколишнього середовища та суспільного здоров'я. Цей контроль поширювався і на умови роботи у компанії, включаючи заробітну плату. Держава забороняла відчуження майна компанії з огляду на його можливе забруднення. Більше того, управління компанією було передане Міністерству енергетики у травні 1998 року. На думку Суду, ці елементи встановлюють публічну природу підприємства-боржника, незважаючи на його формальну класифікацію за національним законодавством. Відповідно, Суд доходить висновку, що є достатньо підстав для вирішення питання про те, що з огляду на спеціальні обставини цієї справи держава є відповідальною за заборгованість компанії «Атомспецбуд» перед заявниками, незважаючи на факт того, що компанія була окремою юридичною особою».

¹⁶ Case of Liseyeva and Maslov v. Russia, 2015, §§ 203-204: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-146774>

¹⁷ Рішення щодо прийнятності, заява № 23938/05, Державна холдингова компанія «Луганськвугілля» проти України: <https://hudoc.echr.coe.int/ukr?i=001-91343>

¹⁸ Справа «Новоселецький проти України», § 82: https://zakon.rada.gov.ua/go/980_238

¹⁹

https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Ogliad_espl_2002_2019.pdf

²⁰ Справа «Михайленки та інші проти України», 06.06.2005, §§ 55 і 64: https://zakon.rada.gov.ua/go/980_231

Справа Державна холдингова компанія «Луганськвугілля» проти України²¹: ЄСПЛ дослідив, що «компанія-заявник є юридичною особою, яка була зареєстрована як консорціум, власником і керівником якого є держава, яка бере участь у виконанні державної влади у сфері управління вугільною промисловістю, виконуючи таким чином публічну роль у цій діяльності держави. Компанія-заявник не мала незалежних функцій, виконуючи певні публічні функції в управлінні державним майном у вугільній промисловості, яка значною мірою субсидувалася та регламентувалася державою (див. рішення у справі «Дубенко проти України» («Dubenko v. Ukraine»), від 11 січня 2005 року № 74221/01, пп. 21–32). Більше того, як вбачається з наказу Міністерства вугільної промисловості від 08.07.2008, компанія-заявник, яка існувала як окрема юридична особа, мала ліквідуватися на підставі рішення цього Міністерства». Відповідно, ЄСПЛ дійшов висновку, що компанія-заявник урядовою організацією.

Справа НАЕК «Енергоатом» проти Республіки Молдова²²: ЄСПЛ констатував, що ця компанія є урядовою, оскільки вона: «є державним підприємством, яке належить і управляється Українською державою. Експлуатуючи українські атомні електростанції, компанія, безсумнівно, виконує державну функцію, яка є життєво важливою для населення цієї країни. Отже, компанія-заявник не займається звичайною комерційною діяльністю. Вона також є монополістом у своїй сфері діяльності, яка є жорстко регульованою. <...> ніщо не свідчить про те, що заявник [НАЕК «Енергоатом»] користується достатньою інституційною та операційною незалежністю по відношенню до держави. Навпаки, постановою Кабінету Міністрів України від 20.01.2021 керівництво підприємства-заявника було виведено з підпорядкування Міністерства енергетики та передано під безпосереднє державне управління».

Справа «Новоселецький проти України»²³: ЄСПЛ встановив, що «інститут здійснює “державне управління” відповідно до законодавства України та контролюється державною владою, в його функції також входить управління та розподіл житлового фонду, що перебуває на балансі інституту, і, таким чином, він може розцінюватись як “державна організація”».

Справа Cooperativa Agricola Slobozia-Hanesei проти Молдови²⁴: ЄСПЛ взяв до уваги те, що «Уряд повинен був визначити додаткові джерела фінансування [компанії], якщо суми, накопичені в результаті заборгованості перед приватизованими компаніями, виявляться недостатніми для сплати боргів. <...> вжито подальших заходів, спрямованих на покращення фінансового становища М. шляхом скасування штрафів. Відповідно, Суд вважає, що держава здійснює значний контроль над активами М., збільшуючи їх, наділяючи М. правом пред'являти претензії до третіх осіб або надаючи додаткове фінансування та скасовуючи його штрафи, а також надаючи третім особам право направляти свої вимоги до М.». З огляду на це ЄСПЛ констатував, що має місце значний контроль держави над активами [що є ознакою «урядової» організації].

Справа Хачатрян проти Вірменії²⁵: ЄСПЛ зауважив, що хоч компанія користувалася певним ступенем юридичної та економічної незалежності від держави, її активи значною мірою контролювалися та управлялися державою. Зокрема, Уряд дозволив компанії продати значну частину свого майна та наказав спрямувати виручені кошти на погашення боргів компанії перед державним бюджетом. Під «боргами» малися на увазі податкові заборгованості. Також Суд зауважив, що держава вжила заходів, спрямованих на покращення фінансового становища компанії, зокрема, шляхом сприяння інвестиціям у компанію. З огляду це ЄСПЛ зробив висновок, що компанія-боржник, незважаючи на те, що вона формально є окремою юридичною особою, не має достатньої інституційної та операційної незалежності від держави.

²¹ <https://hudoc.echr.coe.int/ukr?i=001-91343>

²² НАЕК «Енергоатом» проти Республіки Молдова, ухвала щодо прийнятності, 2022, §§ 10-11: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-216516>

²³ Справа «Новоселецький проти України», § 82: https://zakon.rada.gov.ua/go/980_238

²⁴ Case of Cooperativa Agricola Slobozia-Hanesei v. Moldova, 2007, §§ 17-19: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-79992>

²⁵ Case of Khachatryan v. Armenia, 2010, §§ 51-54: <https://hudoc.echr.coe.int/ukr?i=001-95905>

Справа Лисейцева и Маслов проти Росії²⁶: ЄСПЛ встановив, що національне законодавство надає власнику такої компанії широкий спектр можливостей для контролю над найважливішими аспектами її діяльності – від схвалення угод та призначення директора компанії до прямо до реструктуризації та ліквідації компанії – на свій розсуд. Крім того, обсяг фактичного державного контролю може бути додатково розширено з урахуванням функцій, які виконує конкретна компанія.

26-1. Хто належить до посадових осіб юридичних осіб публічного права?

До них належать (абз. 9 ч. 1 ст. 1, ч. 5 ст. 62, ст. 64 Закону):

- 1) голова та члени наглядової ради юридичної особи публічного права;
- 2) голова та члени ради директорів юридичної особи публічного права;
- 3) голова та члени виконавчого органу юридичної особи публічного права;
- 4) голова та члени комісії з припинення (комісії з реорганізації, ліквідаційної комісії) юридичної особи публічного права;
- 5) ліквідатор юридичної особи публічного права;
- 6) керівник, заступник керівника, головний бухгалтер, корпоративний секретар юридичної особи публічного права;
- 7) особа, яка здійснює повноваження одноосібного виконавчого органу юридичної особи публічного права, та її заступники;
- 8) голова та члени іншого органу управління юридичної особи (крім консультативного), якщо утворення такого органу передбачено законом або статутом юридичної особи публічного права;
- 9) особа, відповідальна за реалізацію антикорупційної програми в юридичній особі, яка відповідає вимогам ст. 62 Закону.

! Під формулюванням «заступник керівника» слід розуміти осіб, які обіймають штатні посади заступників керівників, а у разі відсутності таких посад – осіб, які виконують (можуть виконувати) посадові обов'язки керівника на час його відпустки, хвороби, відсутності, звільнення та/або здійснюють повноваження з керування (управління) юридичною особою публічного права або забезпечення її діяльності.

Про те, чи потрібно подавати декларації особі, яка перестала бути посадовою особою юридичної особи публічного права у зв'язку зі змінами, внесеними до чинного законодавства, див. приклад № 2 до відповіді на *запитання 9 цих Роз'яснень*.

27. Чи є посадові особи відокремлених структурних підрозділів юридичної особи публічного права суб'єктами декларування?

Ні.

У зв'язку із прийняттям Закону № 3384-IX звужено перелік посадових осіб юридичних осіб публічного права, які є суб'єктами декларування (суб'єктами, на яких поширюється дія Закону).

Детальніше про поняття «посадова особа юридичної особи публічного права» див. у відповіді на *запитання 26-1 цих Роз'яснень*.

28. Коли особа набуває статусу суб'єкта декларування у разі поновлення її судом на посаді?

З дня поновлення на посаді відповідно до наказу, виданого роботодавцем.

Особливості виконання рішення про поновлення на роботі визначені ст. 65 Закону України «Про виконавче провадження». Так, згідно з ч. 2 вищенаведеного положення рішення вважається виконаним боржником з дня видання відповідно до законодавства про працю наказу або розпорядження про поновлення стягувача на роботі.

Законодавством передбачено обов'язок роботодавця добровільно і негайно виконати рішення суду про поновлення на роботі працівника в разі його незаконного звільнення. Цей обов'язок полягає у тому, що роботодавець зобов'язаний видати наказ про поновлення

²⁶ Case of Liseytseva and Maslov v. Russia, 2015, §§ 203-204: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-146774>

працівника на роботі відразу після оголошення рішення суду, незалежно від того, чи буде це рішення суду оскаржуватися. Рішення про поновлення на роботі незаконно звільненого або переведеного працівника вважається виконаним, коли власником або уповноваженим ним органом видано наказ (розпорядження) про допуск до роботи. При цьому працівник повинен бути обізнаним з наявністю наказу про його поновлення на роботі (вказана позиція викладена у п. 45 постанови Верховного Суду від 12.10.2021 у справі № 813/2837/18, реєстраційний номер рішення 100285390).

Отже, особа набуде знову статусу суб'єкта декларування (а також суб'єкта, на якого поширюється дія Закону) з дня поновлення на посаді відповідно до виданого роботодавцем наказу про поновлення особи на роботі.

Інформація про те, які декларації необхідно подати особі, яка поновлена на посаді за рішенням суду, викладена у відповіді на *запитання 11 цих Роз'яснень*.

29. Чи стає особа суб'єктом декларування у разі тимчасового виконання обов'язків службової чи посадової особи?

Так, якщо особа виконує обов'язки за вакантною посадою.

Ні, якщо особа виконує обов'язки за посадою, яка не є вакантною.

Якщо особа виконує обов'язки за **вакантною** посадою, на неї поширюються всі вимоги Закону саме за цією посадою, крім вимог, передбачених ч. 3 ст. 46, ч. 4 ст. 52, ст. 56 Закону.

Вакантною є посада, зазначена у штатному розписі відповідного органу, організації, установи або підприємства, на яку не укладено договір / не призначено особу безстроково без укладення договору.

Тривалість виконання обов'язків у цьому випадку не має значення.

Якщо особа виконує обов'язки за посадою, яка **не є вакантною** (тобто у зв'язку з відсутністю колеги, який / яка займає цю посаду і за яким / якою зберігається робоче місце та посада – відрядження, перебування на лікарняному тощо), вимоги щодо декларування на неї поширюються за фактично займаною нею посадою.

Приклад 1

Особа займає посаду юрисконсульта на державному підприємстві (тобто не є посадовою особою юридичної особи публічного права). Її призначають виконуючою обов'язки директора цього підприємства, на вакантну посаду. У цьому випадку юрисконсульт стає суб'єктом декларування з моменту призначення виконуючим обов'язки, і зобов'язаний подавати всі види декларацій, крім декларації кандидата на посаду (див. відповідь на *запитання 30 цих Роз'яснень*). Вимоги ч. 3 ст. 46, ч. 4 ст. 52, ст. 56 Закону на неї не поширюються (тобто така особа не зобов'язана подавати ПСЗ, а також не повинна проходити спеціальну перевірку).

Приклад 2

Особа займає посаду юрисконсульта у закладі культури (тобто не є посадовою особою юридичної особи публічного права). Її призначають виконуючою обов'язки директора цього закладу, на вакантну посаду. У цьому випадку юрисконсульт не зобов'язаний подавати декларації, оскільки керівник закладу культури не має такого обов'язку згідно з ч. 5 ст. 45 Закону.

Приклад 3

Особа займає посаду заступника керівника закладу охорони здоров'я, в якому тільки керівник зобов'язаний подавати декларації (відповідно до ч. 5 ст. 45 Закону). У зв'язку з відпусткою керівника цього закладу заступник тимчасово (на час відпустки) виконує обов'язки керівника. У такому випадку обов'язок подавати декларації будь-якого виду у заступника не виникає.

Приклад 4

Особа займає посаду в закладі вищої освіти. Її призначають виконуючою обов'язки керівника цього закладу. У цьому випадку особа стає суб'єктом декларування з моменту призначення виконуючим обов'язки керівника і зобов'язана подавати всі види декларацій, крім декларації кандидата на посаду (див. відповідь на *запитання 30 цих Роз'яснень*). Вимоги ч. 3 ст. 46, ч. 4 ст. 52, ст. 56 Закону на неї не поширюються (тобто така особа не зобов'язана подавати ПСЗ, а також не повинна проходити спеціальну перевірку).

29-1. Чи є суб'єктом декларування помічник судді, який виконує обов'язки секретаря судового засідання?

Ні.

Помічники суддів не є суб'єктами декларування (детальніше див. відповідь на *запитання 9 цих Роз'яснень*).

Секретарі судових засідань є державними службовцями (ст. 155 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

Помічник судді за дорученням судді (головуючого у судовій колегії) може за відсутності секретаря судового засідання здійснювати його повноваження (п. 20 розділу III Положення про помічника судді, ч. 3 ст. 66 ЦПК України, ч. 3 ст. 63 ГПК України, ч. 3 ст. 62 КАС України).

Здійснення помічником судді повноважень секретаря судового засідання не тягне за собою набуття такою особою статусу державного службовця, а отже, така особа не стає суб'єктом, на якого поширюється дія Закону відповідно до пп. «в» п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону, внаслідок цієї обставини.

30. Чи потрібно подавати декларацію кандидата на посаду у разі призначення особи виконувачем обов'язків?

Ні.

Декларація кандидата на посаду подається особами, які претендують на зайняття посади, до призначення або обрання на відповідну посаду (ч. 3 ст. 45 Закону).

Покладення на особу обов'язків не є призначенням (обранням) особи на посаду, а отже, декларацію кандидата на посаду подавати не потрібно.

Разом з тим в особи, яка є / була виконувачем обов'язків, залежно від обставин може виникати обов'язок подання щорічної декларації (з обома позначками) та декларації при звільненні (додатково див. відповідь на *запитання 1 цих Роз'яснень*).

31. Чи належать до суб'єктів декларування члени наглядової ради банку, придбаного державою відповідно до ст. 41-1 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб»?

Так, особи, які входять до складу наглядової ради господарського товариства, у статутному капіталі якого більше 50 відсотків акцій (часток) належать державі, є суб'єктами декларування (абз. 16 ч. 1 ст. 1, пп. «а» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону).

Ні, якщо ці особи є іноземцями-нерезидентами, які входять як незалежні члени до складу наглядової ради державного банку (ч. 6 ст. 45 Закону).

Додатково див. відповідь на *запитання 40 цих Роз'яснень*.

32. На посадових осіб яких закладів, установ та організацій не поширюється обов'язок подання декларацій та інші заходи фінансового контролю?

Дія розділу VII «Фінансовий контроль» Закону не поширюється на посадових осіб закладів, установ та організацій, які здійснюють основну діяльність у таких сферах (ч. 5 ст. 45 Закону) (тобто відповідні особи звільняються від обов'язку подання декларації будь-якого виду за умови неперебування на інших посадах / статусах, визначених у п. 1, пп. «а», «в» – «г» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону):

- 1) соціального обслуговування населення;
- 2) соціальної та професійної реабілітації осіб з інвалідністю і дітей з інвалідністю;
- 3) соціального захисту ветеранів війни та учасників антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі й стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях;
- 4) охорони здоров'я (крім керівників закладів охорони здоров'я центрального, обласного, районного, міського (міст обласного значення, міст Києва та Севастополя) рівня, голів та членів лікарсько-консультативних комісій (ЛКК), медико-соціальних експертних комісій (МСЕК) та військово-лікарських комісій (ВЛК));
- 5) освіти (крім керівників вищих навчальних закладів та їх заступників);

- 6) науки (крім президентів Національної академії наук України та національних галузевих академій наук, перших віце-президентів, віце-президентів та головних учених секретарів Національної академії наук України та національних галузевих академій наук, інших членів Президії Національної академії наук України та президій національних галузевих академій наук, обраних загальними зборами Національної академії наук України та національних галузевих академій наук відповідно, керівників науково-дослідних інститутів та інших наукових установ);
- 7) культури;
- 8) мистецтв;
- 9) відновлення та збереження національної пам'яті;
- 10) фізичної культури;
- 11) спорту;
- 12) національно-патріотичного виховання.

Крім того, вимоги фінансового контролю не поширюються (ч. 5 ст. 45 Закону) також на:

- 1) військовослужбовців військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період;
- 2) військовослужбовців військової служби за призовом осіб із числа резервістів в особливий період;
- 3) військовослужбовців військової служби за призовом осіб офіцерського складу;
- 4) військових посадових осіб з числа військовослужбовців військової служби за контрактом осіб рядового складу;
- 5) військових посадових осіб з числа військовослужбовців військової служби за контрактом осіб сержантського і старшинського складу;
- 6) військовослужбовців молодшого офіцерського складу військової служби за контрактом осіб офіцерського складу.

! Зазначені винятки **не поширюються** на військовослужбовців, зазначених у п.п. 1–5 ч. 7 ст. 45 Закону, а отже, вони зобов'язані подавати декларації в загальному порядку (додатково див. відповідь на *запитання 197-2 цих Роз'яснень*).

Про декларування військовослужбовців, за якими зберігаються місце роботи і посада на час військової служби, див. відповідь на *запитання 196-1 цих Роз'яснень*.

33. На посадових осіб яких закладів, установ та організацій, які здійснюють діяльність у сфері соціального обслуговування населення, не поширюється дія розділу VII «Фінансовий контроль» Закону?

Дія розділу VII «Фінансовий контроль» Закону не поширюється на посадових осіб закладів, установ та організацій, які здійснюють основну діяльність, зокрема, у сфері **соціального обслуговування населення** (ч. 5 ст. 45 Закону).

Соціальні послуги визначені як дії, спрямовані на профілактику складних життєвих обставин, подолання таких обставин або мінімізацію їх негативних наслідків для осіб / сімей, які в них перебувають (п. 17 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про соціальні послуги» (далі – Закон № 2671-VIII)).

Соціальні послуги поділяються на послуги, спрямовані на (ч. 1 ст. 16 Закону № 2671-VIII):

- 1) соціальну профілактику – запобігання виникненню складних життєвих обставин та/або потраплянню особи / сім'ї в такі обставини;
- 2) соціальну підтримку – сприяння подоланню особою / сім'єю складних життєвих обставин;
- 3) соціальне обслуговування – мінімізацію для особи / сім'ї негативних наслідків складних життєвих обставин, підтримку їх життєдіяльності, соціального статусу та включення у громаду.

Суб'єктами системи надання соціальних послуг є, зокрема, надавачі соціальних послуг (ст.ст. 1, 8, 13 Закону № 2671-VIII).

Надавачі соціальних послуг – юридичні та фізичні особи, фізичні особи – підприємці, включені до розділу «Надавачі соціальних послуг» Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг (п. 6 ч. 1 ст. 1 Закону № 2671-VIII).

Порядок формування, ведення та доступу до Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 27.01.2021 № 99.

Водночас відповідно до пп. 2–4 Критеріїв діяльності надавачів соціальних послуг, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 03.03.2020 № 185 (далі – Критерії), до Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг вносяться ті надавачі, діяльність яких відповідає цим критеріям.

Для надавачів соціальних послуг встановлюються загальні та спеціальні критерії діяльності, при цьому загальних критеріїв зобов'язані дотримуватися у своїй діяльності всі надавачі соціальних послуг.

Загальними критеріями діяльності надавачів соціальних послуг є, зокрема, наявність установчих та інших документів, якими визначено перелік соціальних послуг, що відповідає класифікатору соціальних послуг, затвердженому Міністерством соціальної політики України, категорії осіб, яким надаються такі послуги, що підтверджується засвідченою в установленому порядку копією установчих та інших документів, випискою з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань.

Класифікатор соціальних послуг затверджений наказом Міністерства соціальної політики України від 23.06.2020 № 429 (далі – Класифікатор).

Зважаючи на викладене, норми Закону щодо фінансового контролю не поширюються, зокрема, на посадових осіб тих юридичних осіб публічного права, яким притаманні такі **ознаки в сукупності** (одночасно):

- мають статус закладу, установи чи організації;
- є надавачами соціальних послуг, спрямованих саме на соціальне обслуговування;
- відповідають передбаченим чинним законодавством загальним критеріям діяльності надавачів соціальних послуг (у тому числі щодо наявності установчих та інших документів, якими визначено перелік соціальних послуг, що відповідає Класифікатору, та категорії осіб, яким надаються такі послуги);
- діяльність у сфері соціального обслуговування для них є основною.

33-1. На посадових осіб яких закладів, установ та організацій, що здійснюють діяльність у сфері соціальної та професійної реабілітації осіб з інвалідністю і дітей з інвалідністю, не поширюється дія розділу VII «Фінансовий контроль» Закону?

Дія розділу VII «Фінансовий контроль» Закону не поширюється на посадових осіб закладів, установ та організацій, які здійснюють основну діяльність, зокрема, у сфері **соціальної та професійної реабілітації осіб з інвалідністю і дітей з інвалідністю** (ч. 5 ст. 45 Закону).

Соціальна реабілітація – система заходів, спрямованих на створення і забезпечення умов для повернення особи до активної участі у житті, відновлення її соціального статусу та здатності до самостійної суспільної і родинно-побутової діяльності шляхом соціально-середовищної орієнтації та соціально-побутової адаптації, задоволення потреби у забезпеченні допоміжними засобами реабілітації (ст. 1 Закону України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні»).

Професійна реабілітація – система заходів, спрямованих на підготовку особи до професійної діяльності, відновлення чи здобуття професійної працездатності шляхом адаптації, реадаптації, навчання, перенавчання чи перекваліфікації з можливим подальшим працевлаштуванням та необхідним соціальним супроводженням з урахуванням особистих схильностей та побажань особи (ст. 1 Закону України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні»).

Систему реабілітації осіб з інвалідністю, дітей з інвалідністю складають, зокрема, реабілітаційні заклади незалежно від відомчого підпорядкування, типу і форми власності (ст. 12 Закону України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні»).

Типами реабілітаційних закладів, серед інших, є заклади соціальної реабілітації, заклади професійної реабілітації. Реабілітаційні заклади можуть бути змішаного типу (ст. 13 Закону України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні»).

Зважаючи на викладене, норми Закону щодо фінансового контролю не поширюються, зокрема, на посадових осіб тих юридичних осіб публічного права, яким притаманні такі ознаки в сукупності (одночасно):

- мають статус закладу, установи чи організації;
- є закладами соціальної реабілітації, закладами професійної реабілітації в розумінні Закону України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні», або змішаного типу, який включає соціальну та професійну реабілітацію;
- діяльність у сфері соціальної та професійної реабілітації осіб з інвалідністю і дітей з інвалідністю для них є основною.

34. На посадових осіб яких закладів, установ та організацій, що здійснюють діяльність у сфері освіти, не поширюється дія розділу VII «Фінансовий контроль» Закону?

Дія розділу VII «Фінансовий контроль» Закону не поширюється на посадових осіб закладів, установ та організацій, які здійснюють основну діяльність, зокрема, у сфері **освіти** (крім керівників вищих навчальних закладів та їх заступників) (ч. 5 ст. 45 Закону).

Освітня діяльність – діяльність суб'єкта освітньої діяльності, спрямована на організацію, забезпечення та реалізацію освітнього процесу у формальній та/або неформальній освіті (п. 17 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про освіту»).

Суб'єкт освітньої діяльності – це фізична або юридична особа (заклад освіти, підприємство, установа, організація, громадське об'єднання), що провадить освітню діяльність (п. 27 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про освіту»).

Заклад освіти – це юридична особа публічного чи приватного права, основним видом діяльності якої є освітня діяльність (п. 6 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про освіту»).

Освітня діяльність вважається основним видом діяльності, якщо надходження на цей вид діяльності та/або від цього виду діяльності перевищують половину загальних надходжень цієї юридичної особи (абз. 3 ч. 1 ст. 22 Закону України «Про освіту»).

Закладу освіти притаманні такі ознаки (ст. 22 Закону України «Про освіту»):

- як суб'єкт господарювання може діяти у статусі бюджетної установи, неприбуткового або прибуткового закладу освіти;
- залежно від засновника може діяти як державний, комунальний, приватний чи корпоративний заклад освіти;
- може здійснювати освітню діяльність одночасно на різних рівнях освіти та за різними видами освіти;
- діє на підставі власних установчих документів, що затверджуються його засновниками відповідно до законодавства.

Статус суб'єкта освітньої діяльності безумовно мають заклади, підприємства, установи та організації, відомості про які внесено до Єдиної державної електронної бази з питань освіти, зокрема, до Реєстру суб'єктів освітньої діяльності, який входить до складу вищевказаної електронної бази.

Своєю чергою, освітній процес – система науково-методичних і педагогічних заходів, спрямованих на розвиток особистості шляхом формування та застосування її компетентностей (п. 16 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про освіту»).

Зважаючи на викладене, норми Закону щодо фінансового контролю не поширюються на посадових осіб тих юридичних осіб публічного права (крім керівників вищих навчальних закладів та їх заступників), яким притаманні такі **ознаки в сукупності** (одночасно):

- мають статус закладу, установи чи організації;
- провадять освітню діяльність, тобто організують, забезпечують та реалізують систему заходів, спрямованих на розвиток особистості шляхом формування та застосування її компетентностей;
- така діяльність для них є основною.

! Керівники, заступники керівників закладів вищої освіти, перелік типів яких визначений ст. 28 Закону України «Про вищу освіту» (зокрема, університетів, академій, інститутів, коледжів), є суб'єктами декларування і зобов'язані подавати декларації в загальному порядку.

35. На посадових осіб яких закладів, установ та організацій, що здійснюють діяльність у сфері культури, не поширюється дія розділу VII «Фінансовий контроль» Закону?

Дія розділу VII «Фінансовий контроль» Закону не поширюється на посадових осіб закладів, установ та організацій, які здійснюють основну діяльність, зокрема, у сфері культури (ч. 5 ст. 45 Закону).

Заклад культури – юридична особа, основною діяльністю якої є діяльність у сфері культури, або структурний підрозділ юридичної особи, функції якого полягають у провадженні діяльності у сфері культури (п. 5 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про культуру»).

Діяльність у сфері культури (культурна діяльність) – творча, господарська, наукова, бібліотечна, інформаційна, музейна, освітня, культурно-дозвіллова та розважальна діяльність, спрямована на створення, тиражування, розповсюдження, демонстрування, популяризацію, збереження і використання культурних благ та культурних цінностей для задоволення культурних потреб громадян (п. 4 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про культуру»).

Культурні блага – це товари та послуги, що виробляються в процесі провадження діяльності у сфері культури для задоволення культурних потреб громадян (книги, художні альбоми, аудіовізуальні твори та їх демонстрування, аудіопродукція (музичні звукозаписи), твори та документи на новітніх носіях інформації, вироби художніх промислів, театральні та циркові вистави, концерти, культурно-освітні послуги тощо) (п. 8 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про культуру»).

Культурні цінності – це об'єкти матеріальної та духовної культури, що мають художнє, історичне, етнографічне та наукове значення і підлягають збереженню, відтворенню та охороні відповідно до законодавства України (перелік видів культурних цінностей наведений у ст. 1 Закону України «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей»).

Зважаючи на викладене, норми Закону щодо фінансового контролю не поширюються на посадових осіб тих юридичних осіб публічного права, яким притаманні такі **ознаки в сукупності (одночасно)**:

- мають статус закладу, установи чи організації;
- здійснюють діяльність у сфері культури (в розумінні п. 4 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про культуру»);
- така діяльність для них є основною.

36. На посадових осіб яких закладів, установ та організацій, що здійснюють діяльність у сфері фізичної культури, спорту, не поширюється дія розділу VII «Фінансовий контроль» Закону?

Дія розділу VII «Фінансовий контроль» Закону не поширюється на посадових осіб закладів, установ та організацій, які здійснюють основну діяльність, зокрема, у сфері фізичної культури, спорту (ч. 5 ст. 45 Закону).

У ч. 1 ст. 1 Закону України «Про фізичну культуру і спорт» визначено такі терміни:

- фізична культура – діяльність суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, спрямована на забезпечення рухової активності людей з метою їх гармонійного, передусім фізичного, розвитку та ведення здорового способу життя;
- спорт – діяльність суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, спрямована на виявлення та уніфіковане порівняння досягнень людей у фізичній, інтелектуальній та інших підготовленостях шляхом проведення спортивних змагань та відповідної підготовки до них;
- спортивна діяльність – заходи, що здійснюються суб'єктами сфери фізичної культури і спорту для розвитку спорту;
- суб'єкти сфери фізичної культури і спорту – фізичні або юридичні особи, які здійснюють свою діяльність з метою розвитку фізичної культури і спорту. Суб'єктами сфери фізичної культури і спорту є: фізичні особи, які займаються фізичною культурою і спортом, у тому числі спортсмени; фахівці сфери фізичної культури і спорту; заклади фізичної культури і спорту; відповідні органи влади;

- заклад фізичної культури і спорту – юридична особа, що забезпечує розвиток фізичної культури і спорту шляхом, зокрема, надання фізкультурно-спортивних послуг. Закладами фізичної культури і спорту, зокрема, є: спортивні клуби, дитячо-юнацькі спортивні школи, заклади спеціалізованої освіти спортивного профілю із специфічними умовами навчання, школи вищої спортивної майстерності, центри олімпійської підготовки, центри студентського спорту закладів вищої освіти, фізкультурно-оздоровчі заклади, центри фізичного здоров'я населення, центри фізичної культури і спорту осіб з інвалідністю.

Зважаючи на викладене, норми Закону щодо фінансового контролю не поширюються на посадових осіб тих юридичних осіб публічного права, яким притаманні такі **ознаки в сукупності (одночасно)**:

- 1) мають статус закладу, установи чи організації;
- 2) здійснюють свою діяльність з метою розвитку фізичної культури і спорту (є суб'єктом фізичної культури і спорту в розумінні Закону України «Про фізичну культуру і спорт»);
- 3) така діяльність для них є основною.

37. На посадових осіб яких закладів, установ та організацій, що здійснюють діяльність у сфері науки, не поширюється дія розділу VII «Фінансовий контроль» Закону?

Дія розділу VII «Фінансовий контроль» Закону не поширюється на посадових осіб закладів, установ та організацій, які здійснюють основну діяльність, зокрема, **у сфері науки** (крім президентів Національної академії наук України та національних галузевих академій наук, перших віце-президентів, віце-президентів та головних учених секретарів Національної академії наук України та національних галузевих академій наук, інших членів Президії Національної академії наук України та президій національних галузевих академій наук, обраних загальними зборами Національної академії наук України та національних галузевих академій наук відповідно, керівників науково-дослідних інститутів та інших наукових установ) (ч. 5 ст. 45 Закону).

Суб'єктами наукової і науково-технічної діяльності є, зокрема, наукові установи (ч. 1 ст. 4 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність»).

До наукових (науково-дослідних, науково-технологічних, науково-технічних, науково-практичних) установ належать юридичні особи незалежно від організаційно-правової форми та форми власності, утворені в установленому законодавством порядку, для яких наукова та (або) науково-технічна діяльність є основною (ст. 1 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність»).

Наукова діяльність – це інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання нових знань та (або) пошук шляхів їх застосування, основними видами якої є фундаментальні та прикладні наукові дослідження (п. 12 ст. 1 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність»).

Фундаментальні наукові дослідження – теоретичні та експериментальні наукові дослідження, спрямовані на одержання нових знань про закономірності організації та розвитку природи, суспільства, людини, їх взаємозв'язків; результатом фундаментальних наукових досліджень є гіпотези, теорії, нові методи пізнання, відкриття законів природи, невідомих раніше явищ і властивостей матерії, виявлення закономірностей розвитку суспільства тощо, які не орієнтовані на безпосереднє практичне використання у сфері економіки (п. 33 ст. 1 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність»).

Прикладні наукові дослідження – теоретичні та експериментальні наукові дослідження, спрямовані на одержання і використання нових знань для практичних цілей; результатом прикладних наукових досліджень є нові знання, призначені для створення нових або вдосконалення існуючих матеріалів, продуктів, пристроїв, методів, систем, технологій, конкретні пропозиції щодо виконання актуальних науково-технічних та суспільних завдань (п. 30 ст. 1 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність»).

Науково-технічна діяльність – наукова діяльність, спрямована на одержання і використання нових знань для розв'язання технологічних, інженерних, економічних,

соціальних та гуманітарних проблем, основними видами якої є прикладні наукові дослідження та науково-технічні (експериментальні) розробки (п. 26 ст. 1 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність»).

Зважаючи на викладене, норми Закону щодо фінансового контролю не поширюються на посадових осіб тих юридичних осіб публічного права, яким притаманні такі **ознаки в сукупності (одночасно)**:

- мають статус закладу, установи чи організації;
- є суб'єктом наукової, науково-технічної діяльності (в розумінні Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність»);
- наукова діяльність для них є основною.

38. На посадових осіб яких закладів, установ та організацій, що здійснюють діяльність у сфері охорони здоров'я, не поширюється дія розділу VII «Фінансовий контроль» Закону?

Дія розділу VII «Фінансовий контроль» Закону не поширюється на посадових осіб закладів, установ та організацій, які здійснюють основну діяльність, зокрема, **у сфері охорони здоров'я** (крім керівників закладів охорони здоров'я центрального, обласного, районного, міського (міст обласного значення, міст Києва та Севастополя) рівня, голів та членів лікарсько-консультативних комісій (ЛКК), медико-соціальних експертних комісій (МСЕК) та військово-лікарських комісій (ВЛК)) (ч. 5 ст. 45 Закону).

Охорона здоров'я – система заходів, спрямованих на збереження та відновлення фізіологічних і психологічних функцій, оптимальної працездатності та соціальної активності людини при максимальній біологічно можливій індивідуальній тривалості її життя. Такі заходи здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи, заклади охорони здоров'я; фізичні особи – підприємці, які зареєстровані у встановленому законом порядку та одержали ліцензію на право провадження господарської діяльності з медичної практики; медичні та фармацевтичні працівники, фахівці з реабілітації, громадські об'єднання і громадяни (ч. 1 ст. 3 Основ законодавства України про охорону здоров'я, далі – Основи).

Заклад охорони здоров'я – юридична особа будь-якої форми власності та організаційно-правової форми або її відокремлений підрозділ, що забезпечує медичне обслуговування населення на основі відповідної ліцензії та професійної діяльності медичних (фармацевтичних) працівників і фахівців з реабілітації (абз. 7 ч. 1 ст. 3 Основ).

Перелік закладів охорони здоров'я затверджений наказом Міністерства охорони здоров'я України від 28.10.2002 № 385 (далі – Перелік від 28.10.2002 № 385).

Медичне обслуговування – діяльність закладів охорони здоров'я, реабілітаційних закладів, відділень, підрозділів та фізичних осіб – підприємців, які зареєстровані та одержали відповідну ліцензію у встановленому законом порядку, у сфері охорони здоров'я, що не обов'язково обмежується медичною допомогою та/або реабілітаційною допомогою, але безпосередньо пов'язана з їх наданням (абз. 12 ч. 1 ст. 3 Основ).

Своєю чергою, медична допомога – діяльність професійно підготовлених медичних працівників, спрямована на профілактику, діагностику та лікування у зв'язку з хворобами, травмами, отруєннями і патологічними станами, а також у зв'язку з вагітністю та пологами (абз. 9 ч. 1 ст. 3 Основ).

Зважаючи на викладене, норми Закону щодо фінансового контролю не поширюються на посадових осіб тих юридичних осіб публічного права (крім керівників закладів охорони здоров'я центрального, обласного, районного, міського (міст обласного значення, міст Києва та Севастополя) рівня, голів та членів лікарсько-консультативних комісій (ЛКК), медико-соціальних експертних комісій (МСЕК) та військово-лікарських комісій (ВЛК)), яким притаманні такі **ознаки в сукупності (одночасно)**:

- мають статус закладу охорони здоров'я, установи чи організації, що здійснює діяльність у сфері охорони здоров'я;
- здійснюють діяльність щодо забезпечення медичного обслуговування населення та/або надання реабілітаційної допомоги на основі відповідної ліцензії;

- така діяльність для них є основною;
- є закладом охорони здоров'я відповідно до Переліку від 28.10.2002 № 385.

39. Чи повинні подавати декларації посадові особи комунальних некомерційних підприємств (КНП), які здійснюють свою основну діяльність у сфері охорони здоров'я?

Тільки керівники закладів охорони здоров'я центрального, обласного, районного, міського (міст обласного значення, міст Києва та Севастополя) рівня, голови та члени ЛКК, МСЕК та ВЛК.

Інші посадові особи таких підприємств – ні.

Дія Закону поширюється, зокрема, на:

- посадових осіб юридичних осіб публічного права, які не зазначені у п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону (пп. «а» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону);

- голів та членів ЛКК, МСЕК, а також голів, їх заступників, членів та секретарів позаштатних постійно діючих ВЛК і ЛЛК, які при цьому не є особами, зазначеними у п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону (пп. «г» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону).

Додатково див. відповіді на *запитання 26-1 та 45-1 цих Роз'яснень.*

Дія розділу VII «Фінансовий контроль» Закону (у якому йдеться про подання декларацій) не поширюється на посадових осіб закладів, установ та організацій, які здійснюють основну діяльність, зокрема, у сфері охорони здоров'я (крім керівників закладів охорони здоров'я центрального, обласного, районного, міського (міст обласного значення, міст Києва та Севастополя) рівня, голів та членів ЛКК, МСЕК та ВЛК) (ч. 5 ст. 45 Закону).

Попри те, що ч. 5 ст. 45 Закону прямо не виключає з переліку осіб, які подають декларації, посадових осіб підприємств, закладами охорони здоров'я можуть бути юридичні особи будь-якої організаційно-правової форми (абз. 7 ч. 1 ст. 3 Основ).

За організаційно-правовою формою заклади охорони здоров'я комунальної власності можуть утворюватися та функціонувати як комунальні некомерційні підприємства або комунальні установи, а їхніми керівниками є особи, призначені на посаду уповноваженим виконавчим органом управління власника закладу охорони здоров'я на конкурсній основі шляхом укладення з ними контракту (ст. 16 Основ).

Враховуючи викладене, на посадових осіб комунальних некомерційних підприємств, які утворені внаслідок реформування закладів охорони здоров'я (крім керівників закладів охорони здоров'я центрального, обласного, районного, міського (міст обласного значення, міст Києва та Севастополя) рівня, голів та членів ЛКК, МСЕК та ВЛК), не поширюється дія Закону в частині обов'язку декларування.

40. Чи подають декларації іноземці-нерезиденти, які є незалежними членами наглядових рад?

Ні, за чітко визначених умов.

Дія розділу VII «Фінансовий контроль» Закону не поширюється на іноземців-нерезидентів, які входять як незалежні члени до складу наглядової ради державного банку, державного підприємства, державної організації, що має на меті одержання прибутку, господарського товариства, у статутному капіталі якого більше 50 відсотків акцій (часток) належать державі (ч. 6 ст. 45 Закону).

Додатково див. відповідь на *запитання 31 цих Роз'яснень.*

41. Чи є нотаріуси суб'єктами декларування?

Ні, нотаріуси (державні, приватні) не є суб'єктами декларування.

Особи, які не є державними службовцями, посадовими особами місцевого самоврядування, але надають публічні послуги, зокрема нотаріуси, не є суб'єктами декларування (абз. 16 ч. 1 ст. 1, пп. «б» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону).

Водночас нотаріуси є суб'єктами, на яких поширюється дія Закону в іншій частині, зокрема вимоги та обмеження, передбачені ст.ст. 22, 23, 28 Закону (обмеження щодо використання службових повноважень чи свого становища, обмеження щодо одержання подарунків, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів).

42. Чи є члени виборчих комісій суб'єктами декларування?

Члени Центральної виборчої комісії є суб'єктами декларування (абз. 16 ч. 1 ст. 1, пп. «ж» п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону).

Члени окружних виборчих комісій і територіальних виборчих комісій не є суб'єктами декларування (ч. 7 ст. 38 Виборчого кодексу України). Голова, заступник голови, секретар ОВК, ТВК не можуть вважатися посадовими особами юридичних осіб публічного права в розумінні Закону.

Так, суб'єктами, на яких поширюється дія Закону, є, зокрема, посадові особи юридичних осіб публічного права, які не зазначені у п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону (пп. «а» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону).

Однак дільничні виборчі комісії не є юридичними особами (ч. 7 ст. 33 Виборчого кодексу України), а тому члени таких комісій не є суб'єктами декларування відповідно до Закону.

Окружні виборчі комісії та територіальні виборчі комісії є юридичними особами публічного права. При цьому територіальні виборчі комісії є постійно діючими органами (ч. 8 ст. 33 Виборчого кодексу України). Водночас формування складу територіальних виборчих комісій здійснюється щоразу під час організації місцевих виборів (ст.ст. 203, 208 Виборчого кодексу України). Тому члени таких комісій здійснюють відповідну діяльність на тимчасовій основі.

Отже, робота членів виборчих комісій має тимчасовий характер без призначення на посаду як за основним місцем роботи.

43. Чи є уповноважена особа з питань закупівель, уповноважена особа з питань запобігання та виявлення корупції суб'єктами декларування?

Так, у разі зайняття ними посад (набуття ними статусу), визначених ст. 3 Закону.

Уповноважена особа з питань закупівель, уповноважена особа з питань запобігання та виявлення корупції окремо не зазначені у ст. 3 Закону. Водночас ці особи можуть бути суб'єктами декларування у разі зайняття ними посад (набуття ними статусу), визначених ст. 3 Закону.

Приклад 1

Уповноваженою особою з питань запобігання та виявлення корупції в установі, що належить до сфери управління державного органу, визначено особу, яка працює спеціалістом у юридичному відділі.

Така особа є суб'єктом декларування лише у разі, якщо вона займає посаду або перебуває у статусі, визначеними у ст. 3 Закону.

Приклад 2

Уповноважена особа є керівником сектору або підрозділу з питань закупівель в державному органі (визначення поняття «державний орган» міститься у ст. 1 Закону), а отже, наділена організаційно-розпорядчими функціями (бо має підлеглих, організовує роботу такого підрозділу – абз. 3 п. 2.2 глави 2 Примірного положення про уповноважену особу, затвердженого наказом Міністерства економіки України від 08.06.2021 № 40). Така особа є суб'єктом декларування.

Приклад 3

Уповноваженою особою з питань закупівель є працівник патронатної служби, у якого немає підлеглих. Така особа не є суб'єктом декларування.

44. Чи є керівник, заступник керівника патронатної служби суб'єктом декларування?

Так, якщо патронатна служба утворена у державному органі і за умови виконання організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій такими особами.

Керівник патронатної служби в державному органі є суб'єктом декларування відповідно до пп. «и» п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону. Тому першочергово виникає питання щодо належності органу, в якому працює відповідна особа, до державних органів у розумінні Закону.

Визначення поняття «державний орган» міститься у ст. 1 Закону.

Заступник керівника патронатної служби в державному органі може належати до посадових та службових осіб відповідно до пп. «и» п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону за умови виконання ним організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій.

Зміст адміністративно-господарських та організаційно-розпорядчих функцій (обов'язків) наведений у відповіді на *затитання 25 цих Роз'яснень*.

44-1. Суб'єктність членів конкурсних, дисциплінарних комісій

Суб'єктами декларування є представники громадських об'єднань, наукових установ, навчальних закладів, експертів відповідної кваліфікації, інші особи, які входять до складу конкурсних та дисциплінарних комісій, утворених відповідно до Закону України «Про державну службу», Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування», інших законів (крім іноземців-нерезидентів, які входять до складу таких комісій), Громадської ради доброчесності, утвореної відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус суддів», і при цьому не є особами, зазначеними у п. 1, пп. «а» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону (пп. «в» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону).

«представники громадських об'єднань, наукових установ, навчальних закладів, експертів відповідної кваліфікації, інші особи»

Формулювання «інші особи» означає, що суб'єктами декларування згідно з цією нормою можуть бути не лише представники громадських об'єднань, наукових установ, навчальних закладів, експертів відповідної кваліфікації, а будь-хто, хто входить до складу конкурсних, дисциплінарних комісій.

«і при цьому не є особами, зазначеними у пункті 1, підпункті «а» пункту 2 частини першої цієї статті»

Законом передбачена так звана ієрархія категорій суб'єктів декларування. Так, якщо посада та/або вид діяльності особи підпадає під дію кількох пунктів ч. 1 ст. 3 Закону, така особа вважається декларантом за пунктом, який у ст. 3 закріплений вище. Зокрема, це стосується і впливає з положень пп. «а» та «в» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону.

«конкурсних та дисциплінарних комісій»

Члени конкурсних та дисциплінарних комісій є особами, які для цілей Закону прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону).

Це пов'язано з тим, що такі комісії, будучи створеними суб'єктами публічного права (що впливає з формулювання «утворених відповідно до <...> інших законів»), а не приватного, забезпечують публічний контроль за процесом вступу на певну посаду / діяльністю на посаді, або за професійною діяльністю осіб певних професій (див. Case of *le Compte, van Leuven and de Meyere v. Belgium*, ЄСПЛ, 23.06.1981, № 6878/75, 7238/75, p.p. 63, 64²⁷).

У своїй діяльності зазначені комісії користуються широким колом повноважень, притаманним здебільшого публічній владі – фактично сприяють наданню / припиненню допуску до посад, професій. Це реалізується через участь у конкурсній процедурі, яка надає право зайняти певну посаду / почати займатись професією, та у дисциплінарній процедурі, наслідком якої може бути звільнення / припинення чи призупинення права займатись професією.

Отже, під «конкурсними та дисциплінарними комісіями» слід розуміти певні утворення незалежно від їх формальної назви (комісія, орган, палата, рада тощо), які здійснюють конкурсні та/або дисциплінарні процедури (провадження).

Конкурсна процедура – процес відбору кандидатів на заміщення вакантної посади, заснований на засадах змагальності.

Дисциплінарне провадження – це процедура розгляду відповідним органом, що здійснює дисциплінарне провадження, дисциплінарної скарги, у якій містяться відомості про вчинення особою дисциплінарного проступку.

²⁷ <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57522>

При цьому кінцеве рішення щодо призначення особи на посаду / накладення на неї дисциплінарного стягнення може належати як до повноважень такого утворення (комісії, органу, палати, ради тощо), так і до повноважень вищестоящого органу, посадової особи.

Суб'єктами, на яких поширюється дія Закону відповідно до пп. «в» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону, зокрема (але не виключно), є члени Дисциплінарної комісії арбітражних керуючих, Дисциплінарної комісії приватних виконавців, члени Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, дисциплінарних палат кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури.

Члени інших комісій, до повноважень яких не належить сприяння наданню / припиненню допуску до посад, професій, не є суб'єктами декларування відповідно до пп. «в» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону. Так, наприклад, не є суб'єктами декларування члени:

конкурсної комісії для проведення конкурсу з розподілу дозволів Європейської Конференції Міністрів Транспорту (оскільки ця комісія утворюється для організації приймання документів від автомобільних перевізників для участі у конкурсі з розподілу дозволів ЄКМТ та їх переоформлення, п. 2 розділу II Порядку проведення конкурсу та видачі дозвільних документів Європейської Конференції Міністрів Транспорту, затвердженого наказом Міністерства транспорту України від 20.08.2004 № 757);

кваліфікаційних комісій (бо кваліфікаційна процедура – процес визнання уповноваженим суб'єктом та засвідчення відповідним документом стандартизованої сукупності здобутих особою компетентностей / результатів навчання, ст. 4-1 КЗпП України);

атестаційних комісій (бо атестація – процедура оцінки професійного рівня працівників кваліфікаційним вимогам і посадовим обов'язкам, проведення оцінки їх професійного рівня, ст. 1 Закону України «Про професійний розвиток працівників»).

«утворених відповідно до <...> інших законів»

Закони як нормативно-правові акти призначені для регулювання найбільш важливих сфер суспільних відносин і не можуть визначати абсолютно всі суспільні відносини, для врегулювання яких і приймаються відповідні підзаконні нормативно-правові акти.

Вказане узгоджується зі змістом п.п. 12 та 15 ст. 92 Конституції України, відповідно до якої виключно законами України визначається лише організація і діяльність органів виконавчої влади та засади місцевого самоврядування.

Так, наприклад, однією із правових засад організації державної служби є конкурсний добір (ст.ст. 14, 16, 17 Закону України «Про державну службу», ч. 2 ст. 10 Закону України «Про центральні органи виконавчої влади», ст. 12 Закону України «Про дипломатичну службу»). Водночас правові засади утворення та функціонування конкурсної комісії визначені Кабінетом Міністрів України (Порядок проведення конкурсу на зайняття посад державної служби, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 25.03.2016 № 246, Положення про Комісію з питань вищого корпусу державної служби, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 25.03.2016 № 243, Порядок здійснення дисциплінарного провадження, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 04.12.2019 № 1039).

ЄСПЛ неодноразово висловлював позицію про те, що термін «закон» розуміється у широкому сенсі. Концепція цього терміна (law) включає як право, виражене в законодавчих актах (statutory law), так і прецедентне право («суддівське право»). Суд завжди розумів термін «закон» у його «матеріальному» сенсі, а не у «формальному». Він включав як законодавчі акти нижчого рангу, ніж закони, так і неписане право, тобто усталені у суспільстві правила та засади моральності суспільства, а також «регулятивні заходи, вжиті професійними регулюючими органами» (див. Case of De Wilde, Ooms and Versyp («Vagrancy») v. Belgium (Merits), 18.06.1971, p. 93²⁸, Case of Kruslin v. France, 24.04.1990, p. 29²⁹, Case of Sanoma

²⁸ <https://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-57606>

²⁹ <https://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-57626>

Uitgevers B.V. v. The Netherlands, 14.09.2010, p. 83³⁰, Case of Huvig v. France, 24.04.1990, p.p. 27, 28³¹, Case of the Sunday Times v. the United Kingdom, 26.04.1979, p. 47³²).

Отже, для віднесення членів конкурсної, дисциплінарної комісії до пп. «в» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону достатнім є факт наявності у законі України норми про те, що добір на певну посаду здійснюється на конкурсній основі, призначення на посаду здійснюється за результатами конкурсу, дисциплінарне провадження щодо певної категорії осіб здійснюється відповідним дисциплінарним органом (комісією, палатою, радою тощо) або подібної. При цьому правові засади й порядок утворення та діяльності відповідного органу можуть визначатись як законом, так і підзаконним нормативно-правовим чи іншим актом (наприклад, актом самоврядної організації).

! Оскільки законодавець не визначив іншого, строк повноважень конкурсної, дисциплінарної комісії загалом (тобто створено її ad hoc чи вона є постійно діючою) та/або її члена зокрема не впливає на вирішення питання про віднесення осіб до пп. «в» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону.

Приклад

Наказом Міністерства юстиції України до складу Дисциплінарної комісії приватних виконавців включено посадову особу Міністерства, яка займає посаду державної служби. Такий член комісії є суб'єктом декларування як державний службовець (тобто відповідно до пп. «в» п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону), а не як член дисциплінарної комісії (які є суб'єктами декларування відповідно до пп. «в» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону).

45. Хто з членів конкурсних, дисциплінарних комісій не зобов'язаний подавати декларації?

Члени конкурсних, дисциплінарних комісій, які одночасно є суб'єктами згідно з пп. «а» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону та на них поширюється дія ч. 5 ст. 45 Закону.

Такими особами є:

посадові особи закладів, установ та організацій, які здійснюють основну діяльність у сфері соціального обслуговування населення, соціальної та професійної реабілітації осіб з інвалідністю і дітей з інвалідністю, соціального захисту ветеранів війни та учасників антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях;

посадові особи закладів, установ та організацій, які здійснюють основну діяльність у сфері охорони здоров'я (крім керівників закладів охорони здоров'я центрального, обласного, районного, міського (міст обласного значення, міст Києва та Севастополя) рівня, голів та членів лікарсько-консультативних комісій, медико-соціальних експертних комісій та військово-лікарських комісій);

посадові особи закладів, установ та організацій, які здійснюють основну діяльність у сфері освіти (крім керівників вищих навчальних закладів та їх заступників);

посадові особи закладів, установ та організацій, які здійснюють основну діяльність у сфері науки (крім президентів Національної академії наук України та національних галузевих академій наук, перших віце-президентів, віце-президентів та головних учених секретарів Національної академії наук України та національних галузевих академій наук, інших членів Президії Національної академії наук України та президій національних галузевих академій наук, обраних загальними зборами Національної академії наук України та національних галузевих академій наук відповідно, керівників науково-дослідних інститутів та інших наукових установ);

³⁰ <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-100448>

³¹ <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57627>

³² <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57584>

посадових осіб закладів, установ та організацій, які здійснюють основну діяльність у сфері культури, мистецтв, відновлення та збереження національної пам'яті, фізичної культури, спорту, національно-патріотичного виховання.

Додатково див. відповіді на *запитання 32–39, 44-1 цих Роз'яснень*.

45-1. Суб'єктність членів ВЛК, МСЕК, ЛЛК, ЛКК

Суб'єктами, на яких поширюється дія Закону, є:

- особовий склад штатних військово-лікарських комісій (ВЛК, пп. «г» п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону);

- голови та члени лікарсько-консультативних (ЛКК) і медико-соціальних експертних комісій (МСЕК), а також голови, їхні заступники, члени та секретарі позаштатних постійно діючих військово-лікарських (ВЛК) і лікарсько-льотних комісій (ЛЛК), які при цьому не є особами, зазначеними у п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону (пп. «г» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону).

Декларантами є всі особи, які входять (призначені / відряджені) до складу відповідних комісій згідно з організаційно-розпорядчими документами, незалежно від фактичного виконання функцій голови / члена / секретаря комісії, а також від строку перебування в складі відповідної комісії (у т.ч. які залучені до роботи на правах членів).

Які декларації необхідно подати таким особам див. відповідь на *запитання 11-1 цих Роз'яснень*.

45-2. Суб'єктність присяжних

Присяжні є суб'єктами, на яких поширюється дія Закону (суб'єктами декларування) під час виконання ними обов'язків у суді (пп.«г» п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону).

Для цілей декларування необхідно встановити, які юридичні факти вважаються початком і закінченням виконання обов'язків у суді присяжним.

Початком виконання обов'язків у суді у цивільному провадженні є дата судового засідання, на якому почався розгляд справи по суті за участі присяжного; в кримінальному провадженні – дата складання присяжним присяги.

Припиненням виконання присяжним обов'язку в суді є закінчення конкретного провадження (розгляду справи по суті).

III. Члени сім'ї суб'єкта декларування

46. Хто належить до членів сім'ї суб'єкта декларування?

Членами сім'ї суб'єкта декларування є (ст. 1 Закону, примітка до ст. 46 Закону):

1) особа, яка перебуває у шлюбі із суб'єктом декларування (чоловік / дружина) станом на останній день звітного періоду, – незалежно від спільного проживання із суб'єктом декларування упродовж звітного періоду;

2) діти суб'єкта декларування до досягнення ними повноліття, незалежно від їх спільного проживання із суб'єктом декларування упродовж звітного періоду;

3) будь-які особи, які станом на останній день звітного періоду (за умови спільного проживання із суб'єктом декларування впродовж 30 календарних днів, що передували останньому дню звітного періоду) або сукупно протягом не менше 183 днів протягом року, що передує року подання декларації:

- спільно проживали;
- були пов'язані спільним побутом;
- мали взаємні права та обов'язки із суб'єктом декларування (крім осіб, взаємні права та обов'язки яких не мають характеру сімейних), у тому числі особи, які спільно проживали із суб'єктом декларування, але не перебували у шлюбі.

Усі інші особи, за відсутності хоча б однієї із вказаних вище ознак, для цілей декларування не вважаються членами сім'ї суб'єкта декларування. Наприклад, особи, які за відсутності вказаних ознак спільно орендують (використовують) житло, проживають в одній квартирі, кімнаті у гуртожитку, готелі тощо.

! Особливості зазначення інформації про членів сім'ї суб'єкта декларування у декларації при звільненні наведені у відповіді на *запитання 48 цих Роз'яснень*.

47. Хто належить до членів сім'ї суб'єкта декларування, крім його подружжя та неповнолітніх дітей?

Членами сім'ї суб'єкта декларування, які не є його подружжям або неповнолітніми дітьми станом на останній день звітного періоду, є будь-які особи, які проживали спільно з суб'єктом декларування, були пов'язані спільним побутом, мали з ним взаємні права та обов'язки станом на останній день звітного періоду (за умови спільного проживання із суб'єктом декларування впродовж 30 календарних днів, що передували останньому дню звітного періоду) або сукупно протягом не менше 183 днів протягом року, що передує року подання декларації (крім осіб, взаємні права та обов'язки яких не мають характеру сімейних), у тому числі особи, які спільно проживали із суб'єктом декларування, але не перебували у шлюбі.

Усі інші особи, за відсутності хоча б однієї із вказаних вище ознак, для цілей декларування не вважаються членами сім'ї суб'єкта декларування (наприклад, особи, які за відсутності вказаних ознак спільно орендують (використовують) житло, проживають в одній квартирі, кімнаті у гуртожитку, готелі тощо).

Приклад

У 2023 році суб'єкт декларування сукупно не менше 183 днів проживав, вів спільне господарство, мав взаємні права та обов'язки з батьками, а весь грудень 2023 року (тобто впродовж 30 календарних днів, що передували останньому дню звітного періоду) проживав окремо від батьків, вів спільне господарство, мав взаємні права та обов'язки з особою, з якою не перебував у шлюбі.

За таких обставин у декларації за 2023 рік членами сім'ї суб'єкта декларування мають бути зазначені батьки та особа, з якою він спільно проживав весь грудень 2023 року (тобто впродовж 30 календарних днів, що передували останньому дню звітного періоду), був пов'язаний спільним побутом, мав взаємні права та обов'язки, але не перебував у шлюбі.

48. Які особливості зазначення інформації про членів сім'ї суб'єкта декларування у декларації при звільненні?

Положення Закону про те, що членами сім'ї є особи, які сукупно протягом не менше 183 днів протягом року, що передує року подання декларації, спільно проживали, були пов'язані

спільним побутом, мали взаємні права та обов'язки із суб'єктом декларування, не може бути застосоване до декларації при звільненні, оскільки така декларація охоплює період часу поточного року.

Тобто у декларації при звільненні членами сім'ї суб'єкта декларування є відповідні особи, які впродовж 30 календарних днів, що передували останньому дню звітного періоду, спільно проживали, були пов'язані спільним побутом, мали взаємні права та обов'язки із суб'єктом декларування.

! Вказане тут правило не застосовується до декларації при звільненні, яка охоплює весь звітний рік (з 01 січня до 31 грудня включно), тобто до декларації, поданої особою, яка звільняється або іншим чином припиняє діяльність 31 грудня (детальніше див. відповідь на запитання 5 цих Роз'яснень).

49. Чи вважається членом сім'ї суб'єкта декларування його колишній чоловік / дружина?

Якщо шлюб було припинено у звітному періоді, то при вирішенні цього питання слід зважати на термін «члени сім'ї», зазначений у ст. 1 Закону, примітці до ст. 46 Закону.

Приклад 1

Шлюб розірвано у звітному періоді (тобто станом на кінець цього періоду чоловік та жінка не є подружжям). Колишнє подружжя після розлучення жодних стосунків не підтримувало та проживало окремо один від одного.

У такому випадку колишній чоловік / дружина не є членом сім'ї суб'єкта декларування – незалежно від того, протягом якого часу у звітному періоді тривав шлюб.

Аналогічно у разі смерті одного з подружжя або оголошення його померлим у звітному періоді (правило про «183 дні» в такому випадку не застосовується).

Приклад 2

Шлюб розірвано у звітному році. Після розлучення колишнє подружжя проживало разом, було пов'язано спільним побутом, мало взаємні права і обов'язки, у тому числі весь грудень звітного року.

У такому випадку колишній чоловік / дружина є членом сім'ї суб'єкта декларування як особа, яка спільно проживає, але не перебуває у шлюбі, оскільки має ознаки члена сім'ї.

Приклад 3

Шлюб розірвано у звітному році. Після розлучення колишній чоловік та дружина проживали разом, були пов'язані спільним побутом, мали взаємні права та обов'язки сукупно **не менше 183 днів протягом звітного року. З 30 листопада звітного року** (у тому числі 31 грудня) **не проживали разом**, не були пов'язані спільним побутом, не мали взаємних прав і обов'язків.

У такому випадку колишній чоловік / дружина є членом сім'ї суб'єкта декларування, оскільки були наявні ознаки членів сім'ї більше ніж 183 дні упродовж звітного року.

Дані про об'єкт декларування, який перебував у володінні або користуванні суб'єкта декларування або членів його сім'ї, зазначаються у декларації, якщо такий об'єкт перебував у володінні або користуванні станом на останній день звітного періоду (за умови, що право володіння або користування виникло не менше ніж за 30 календарних днів, що передували останньому дню звітного періоду) або протягом не менше половини днів протягом звітного періоду (абз. 3 ч. 2 ст. 46 Закону). Тому суб'єкт декларування повинен вказати у відповідних розділах декларації відомості про всі об'єкти, що належать колишньому чоловікові / дружині та якими суб'єкт декларування володів, користувався не менше половини днів протягом звітного періоду, навіть якщо такий чоловік / дружина більше не є членом сім'ї суб'єкта декларування.

50. Чи вважається членом сім'ї суб'єкта декларування його дитина, яка у звітному періоді досягла повноліття?

Тільки за умови, якщо дитина спільно проживала, була пов'язана спільним побутом, мала взаємні права та обов'язки із суб'єктом декларування сукупно протягом не менше 183 днів протягом звітного року або станом на останній день звітного періоду (за умови спільного

проживання із суб'єктом декларування впродовж 30 календарних днів, що передували останньому дню звітного періоду).

51. Чи є членом сім'ї суб'єкта декларування особа, яка у звітному періоді померла (визнана померлою)?

Ні.

Відомості про померлу особу не підлягають відображенню у розділі 2.2 «Інформація про членів сім'ї суб'єкта декларування» декларації, в тому числі за умови, якщо така особа сукупно не менше 183 днів протягом року спільно проживала, була пов'язана спільним побутом, мала взаємні права та обов'язки із суб'єктом декларування (крім осіб, взаємні права та обов'язки яких не мають характеру сімейних).

Об'єкти декларування, які на будь-якому речовому праві належали померлій особі, не підлягають відображенню у декларації, крім випадків:

- набуття суб'єктом декларування або членом його сім'ї (тобто родичами померлої особи) права власності на такі об'єкти в порядку спадкування;
- володіння, користування суб'єктом декларування та/або членом його сім'ї об'єктами, які належали померлій особі, не менше половини днів протягом звітного періоду або станом на останній день звітного періоду (за умови, що право володіння або користування виникло не менше ніж за 30 календарних днів, що передували останньому дню звітного періоду).

52. Чи є членом сім'ї особа, з якою суб'єкт декларування проживав спільно весь рік, крім грудня?

Так.

Якщо особи:

- не укладали шлюбу;
- сукупно не менше 183 днів протягом року спільно проживали, були пов'язані спільним побутом, мали взаємні права та обов'язки (крім тих, які не мають характеру сімейних);
- весь грудень (у тому числі 31 грудня) проживали окремо, такі особи вважаються членами сім'ї.

53. Чи зазначаються відомості про неповнолітню дитину члена сім'ї суб'єкта декларування, яка проживає окремо?

Ні.

До членів сім'ї суб'єкта декларування належать неповнолітні діти саме суб'єкта декларування, навіть за умови окремого від нього проживання (ст. 1 Закону).

Неповнолітньою дитиною суб'єкта декларування в такому випадку вважається:

- 1) неповнолітня дитина, біологічним батьком чи матір'ю якої є суб'єкт декларування (рідні діти);
- 2) неповнолітня дитина від попереднього шлюбу чоловіка або дружини суб'єкта декларування, яку такий суб'єкт усиновив (удочерив).

Неповнолітня дитина від попереднього шлюбу чоловіка або дружини суб'єкта декларування, яка не є його рідною дитиною та не була ним усиновлена, може вважатися його членом сім'ї лише за умови спільного проживання, пов'язаності спільним побутом, наявності взаємних прав та обов'язків із суб'єктом декларування сукупно протягом не менше 183 днів протягом звітного року або станом на останній день звітного періоду (за умови спільного проживання із суб'єктом декларування впродовж 30 календарних днів, що передували останньому дню звітного періоду). За відсутності таких умов вона не є членом сім'ї суб'єкта декларування (щодо особливостей зазначення інформації про членів сім'ї суб'єкта декларування у декларації при звільненні див. відповідь на *запитання 48 цих Роз'яснень*).

54. Як визначати спільне проживання суб'єкта декларування з іншою особою за відсутності офіційно зареєстрованого шлюбу? Чи потрібно встановлювати цей факт у суді?

Закон не передбачає обов'язку суб'єкта декларування звертатися до суду для встановлення факту спільного проживання.

Водночас, щоб особа вважалася членом сім'ї суб'єкта декларування для цілей декларування, вона повинна проживати спільно із суб'єктом декларування станом на останній день звітного періоду (за умови спільного проживання із суб'єктом декларування впродовж 30 календарних днів, що передували останньому дню звітного періоду) або сукупно протягом не менше 183 днів протягом року, що передує року подання декларації, а також одночасно бути пов'язаною спільним побутом та взаємними правами і обов'язками із суб'єктом декларування (ст. 1, примітка до ст. 46 Закону). Це не стосується дружини / чоловіка суб'єкта декларування, його неповнолітніх дітей, які є членами сім'ї незалежно від наявності зазначених ознак, а також осіб, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, але взаємні права і обов'язки яких не мають характеру сімейних (наприклад, у випадку спільної оренди квартири, кімнати в гуртожитку тощо).

При встановленні **ознак пов'язаності спільним побутом, наявності взаємних прав та обов'язків** чоловіка і жінки (у т.ч. без реєстрації шлюбу) необхідно враховувати (Рішення Конституційного Суду України від 03.06.2019 у справі № 1-8/99, постанова Великої Палати Верховного Суду 03.07.2019 у справі № 554/8023/15-ц, постанови Верховного Суду від 23.09.2021 у справі № 182/670/15-ц, від 28.04.2021 у справі № 309/2630/15-ц, від 18.02.2021 у справі № 640/21524/18):

- факт спільного проживання;
- ведення спільного господарства / спільне виконання домашніх обов'язків;
- наявність у сторін спільного бюджету, придбання майна в інтересах сім'ї, в тому числі для спільного користування;
- здійснення спільних витрат в інтересах сім'ї, в тому числі на продукти харчування, дозвілля, утримання житла, його ремонт тощо;
- інші обставини, які вказують на наявність відносин, притаманних подружжю.

! Тривале проживання чоловіка та жінки окремо у зв'язку з особливостями їхньої професійної діяльності (наприклад, у зв'язку з відрядженням, проходженням військової служби), навчанням, лікуванням, необхідністю догляду за батьками, дітьми не може свідчити про припинення фактичних шлюбних відносин або про їх відсутність (постанови Верховного Суду від 18.12.2019 у справі № 761/3325/17-ц, від 27.03.2019 у справі № 354/693/17-ц, від 28.11.2018 у справі № 127/11013/17). Це ж саме стосується і тривалого проживання окремо через повномасштабне вторгнення РФ (наприклад, виїзд одного з подружжя, дітей до іншого міста чи закордон, участь члена сім'ї декларанта у захисті України від військової агресії тощо).

IV. Загальні положення щодо відображення відомостей про об'єкти декларування

55. Як дізнатись назву територіальної громади (для зазначення відомостей в адресних блоках декларації)?

Скористатися порталом «Децентралізація» за посиланням: <https://decentralization.gov.ua/newgromada>

Під час адміністративної реформи було змінено адміністративно-територіальний устрій України, який затверджений постановою Верховної Ради України від 17.07.2020 № 807-IX «Про утворення та ліквідацію районів». Вона містить перелік районів та територіальних громад, які до них входять.

На підставі цих змін розроблено новий Кодифікатор адміністративно-територіальних одиниць та територій територіальних громад, затверджений наказом Міністерства розвитку громад та територій України від 26.11.2020 № 290.

Для того, щоб коректно відобразити в адресному блоці декларації назву району, територіальної громади, рекомендуємо скористатися порталом «Децентралізація» (<https://decentralization.gov.ua/newgromada>).

На сторінці «Територіальні громади» є перелік територіальних громад з можливістю пошуку, зокрема, по області, району, типу громади тощо (праворуч від слів «Список територіальних громад» слід натиснути на позначку). Склад громади можна переглянути, натиснувши на назву громади у стовпці «Територіальні громади».

56. Що робити, якщо член сім'ї відмовляє у наданні необхідної інформації?

Якщо член сім'ї суб'єкта декларування відмовив йому у наданні всієї або частини інформації, що повинна бути відображена в декларації, і при цьому суб'єкту декларування ця інформація **не відома**, рекомендується у відповідних полях форми декларації обирати позначку «Член сім'ї не надав інформацію» (п. 7 розділу III Порядку № 449/21).

Якщо член сім'ї відмовився надати таку інформацію, але ця інформація **відома** суб'єкту декларування або може бути ним отримана з офіційних джерел (наприклад, із правостановлюючих документів, відкритих державних реєстрів), то суб'єкт декларування повинен відобразити у декларації всю відому йому інформацію.

Якщо члену сім'ї відповідна інформація **не відома** і вона **не може бути ним отримана з офіційних джерел** (наприклад, із правостановлюючих документів, відкритих державних реєстрів), то у відповідних полях декларації рекомендується обрати позначки «Не відомо».

Приклад 1

[застосовується з урахуванням обмеження доступу до публічної частини Реєстру під час дії воєнного стану]

Член сім'ї відмовляє суб'єкту декларування у наданні необхідної для декларування інформації щодо тих чи інших об'єктів, при цьому сам є суб'єктом декларування і вже подав декларацію за аналогічний звітний період або повідомлення про суттєві зміни у майновому стані. За таких умов ця інформація не може вважатися такою, що не могла бути відома суб'єкту декларування, оскільки перебуває у відкритому доступі та може бути використана ним у певному обсязі при заповненні власної декларації.

Приклад 2

Член сім'ї у звітному періоді продав транспортний засіб, відомості про який суб'єкт декларування зазначив у декларації попереднього періоду, але член сім'ї відмовився надати інформацію про джерело та розмір отриманого ним доходу.

Суб'єкту декларування у розділі 11 «Доходи, у тому числі подарунки» декларації рекомендується зазначити відомості про те, що член сім'ї отримав дохід, вказавши відомості про його вид – дохід від відчуження рухомого майна (крім цінних паперів та корпоративних прав), а у полях щодо джерела та розміру отриманого доходу обрати позначки «Член сім'ї не надав інформацію».

Приклад 3

Член сім'ї відмовився повідомити суб'єкту декларування відомості про розмір отриманого ним доходу у вигляді заробітної плати або доходу від здійснення ним підприємницької діяльності чи іншого доходу як самозайнятої особи.

Суб'єкту декларування у розділі 11 «Доходи, у тому числі подарунки» декларації рекомендується зазначити, що член сім'ї отримав дохід, і вказати відомості про його вид – «заробітна плата, отримана за основним місцем роботи», зазначити відомі йому відомості про місце роботи або відомості про самого члена сім'ї як джерело доходу, обравши вид доходу – «дохід від зайняття підприємницькою діяльністю» чи «дохід від зайняття незалежною професійною діяльністю», а у полі щодо розміру доходу обрати позначку «Член сім'ї не надав інформацію».

57. Чи свідчить надання суб'єктом декларування нотаріально посвідченої згоди на укладення членом подружжя цивільно-правового договору про обізнаність щодо предмета цього договору та його ціни (вартості)?

Так.

За загальним правилом суб'єкт декларування повинен відобразити у декларації всю інформацію, яка йому відома або може бути ним отримана з офіційних джерел.

Якщо зміст нотаріально посвідченої заяви суб'єкта декларування про надання згоди на укладення членом подружжя договору свідчить про його обізнаність з інформацією про цей об'єкт (вартість, характеристики тощо), та/або про умови укладення відповідного договору (у тому числі про ознайомлення суб'єкта декларування з його умовами, обговорення їх з суб'єктом декларування), та/або про придбання майна за спільні кошти подружжя, та/або набуття його у спільну власність тощо, то така заява свідчить про обізнаність із наявністю об'єкта нерухомості та його вартістю.

Недекларування такого об'єкта або обрання у полі щодо його вартості позначок «Член сім'ї не надав інформації», «Не відомо», «Не застосовується» вважатиметься зазначенням недостовірних відомостей.

58. Якщо власник / співвласник майна (крім члена сім'ї) відмовляється надати інформацію, необхідну для заповнення декларації, як відобразити це в декларації?

Якщо третя особа (наприклад, власник / співвласник об'єкта декларування, який не є членом сім'ї суб'єкта декларування) відмовила суб'єкту декларування / члену його сім'ї у наданні інформації, що повинна бути відображена в декларації, то суб'єкт декларування вказує у декларації ту інформацію, яка йому відома. Щодо решти інформації суб'єкту декларування слід обрати у відповідних полях декларації позначку «Не відомо».

58-1. Типи позначок в Реєстрі декларацій

Позначка «**Не застосовується**» обирається у випадках, коли відповідна характеристика об'єкта декларування не може бути застосована для його опису (наприклад, такої характеристики не існує або вартість зазначена у грошових одиницях, які не можна конвертувати у гривню (див. відповідь на запитання 66 цих Роз'яснень).

Позначка «**Не відомо**» обирається у випадках, коли інформація, яка вимагається у відповідному полі, не відома та не може бути відома суб'єкту декларування з будь-яких джерел (крім випадків, коли таку інформацію відмовляється надати член сім'ї суб'єкта декларування). Це правило не застосовується у випадках обізнаності суб'єкта декларування з інформацією про цей об'єкт (вартість, характеристики тощо), та/або про умови укладення відповідного договору. Додатково див. відповідь на запитання 57 цих Роз'яснень.

Позначка «**Член сім'ї не надав інформацію**» обирається у випадках, коли член сім'ї суб'єкта декларування не надав йому інформацію, зазначення якої вимагається у відповідному полі декларації.

Детальніше див. відповідь на запитання 45 розділу «Технічна допомога в роботі з реєстрами НАЗК».

59. Щодо округлення кількісних та вартісних показників

(п. 11 розділу III Порядку № 449/21)

Не округлюються показники щодо:

- площі об'єктів нерухомості, які відображаються у розділі 3 «Об'єкти нерухомості» декларації (зазначаються відповідно до правовстановлюючих документів (за їх наявності));
- номінальної вартості одного цінного папера у розділі 7 «Цінні папери» декларації;
- вартості частки у статутному (складеному) капіталі товариства, підприємства, організації у грошовому та відсотковому вираженні в розділі 8 «Корпоративні права» декларації;
- кількості криптовалюти у розділі 10 «Нематеріальні активи» декларації.

Так, якщо площа квартири – 51,4 м², потрібно вказувати її повністю, а не округлювати до 51 м².

Округлюються (відповідно до математичних правил округлення) до 1 (одиниці) показники щодо:

- вартості об'єктів декларування, які відображаються у розділах 3 «Об'єкти нерухомості», 5 «Цінне рухоме майно (крім транспортних засобів)», 6 «Цінне рухоме майно – транспортні засоби» декларації;

- вартості криптовалюти та інших об'єктів, що зазначаються в розділі 10 «Нематеріальні активи» декларації;
- грошових показників у розділах 11 «Доходи, у тому числі подарунки», 12 «Грошові активи», 13 «Фінансові зобов'язання», 14 «Видатки та правочини суб'єкта декларування» декларації.

Згідно з математичними правилами округлення виконується до найближчого цілого числа. Якщо перша відкинута цифра менше п'яти, то попередня цифра не змінюється; якщо більше п'яти – попередня цифра збільшується на одиницю; якщо дорівнює п'яти – підходить кожне із зазначених правил.

Приклад

Особа заробила за рік 100 000,11 грн – у декларації потрібно вказати 100 000 грн.

Якщо особа заробила 100 000,78 грн – у декларації потрібно зазначити 100 001 грн.

60. Особливості визначення дати набуття права

1. Про набуття права власності на частки у різний час

Якщо право **власності** на частки в одному об'єкті декларування набуто в різний час, у полі «Дата набуття права» необхідно зазначити **останню дату набуття** такого права суб'єктом декларування або членом його сім'ї (абз. 3 п. 9 розділу III Порядку № 449/21). Дата набуття права власності на частку третьою особою не зазначається.

2. Про перевагу права власності над правом користування

Якщо об'єкт належить суб'єкту декларування на праві **власності** (у тому числі спільної) та одночасно перебуває (перебував у звітному періоді) у **володінні / користуванні** членів сім'ї такого суб'єкта (або навпаки) незалежно від форми правочину, внаслідок якого набуто таке право, у полях «Дата набуття права» необхідно зазначити дату набуття саме права власності (абз. 2 п. 9 розділу III Порядку № 449/21).

3. Про набуття права володіння / користування майном, яке належить третій особі

Якщо об'єкт перебуває у володінні / користуванні суб'єкта декларування та/або членів його сім'ї, але належить **на праві власності третій особі**, у полі «Дата набуття права» необхідно зазначити дату початку фактичного володіння або користування таким майном, якщо інше не визначено законом, договором або рішенням суду (абз. 4 п. 9 розділу III Порядку № 449/21).

4. Про дату набуття права, якщо особа не пам'ятає точної дати

Якщо суб'єкт декларування / член його сім'ї не пам'ятає точної дати набуття прав на майно, і водночас правостановлюючих документів немає, а встановити цю дату з інших офіційних джерел неможливо, суб'єкт декларування може зазначити такою датою перше число відповідного місяця або 01 січня відповідного року.

61. Загальні правила зазначення вартості об'єктів декларування

За загальним правилом інформація про вартість відповідного майна повинна вказуватися **на дату набуття права** власності, володіння чи користування або відповідно до **останньої грошової оцінки** майна у грошовій одиниці України (п. 10 розділу III Порядку № 449/21).

При зазначенні відомостей про вартість майна необхідно додатково обрати одну з позначок: «це вартість на дату набуття права» або «це вартість за останньою грошовою оцінкою». Обрання однієї з позначок є обов'язковим (абз. 2 п. 10 розділу III Порядку № 449/21).

У разі наявності в особи **різних відомостей про вартість** об'єкта декларування в одному чи різних документах їх **пріоритетність** визначається в такому порядку:

- 1) вартість за грошовою оцінкою, зазначена у документах про оцінку майна чи правостановлюючих документах;

- 2) вартість згідно з правовстановлюючими документами (договори, свідоцтва тощо). Якщо у правовстановлюючому документі зазначено відомості про ціну і вартість об'єкта за грошовою оцінкою, для цілей декларування вказується вартість об'єкта за його грошовою оцінкою;
- 3) вартість (наприклад, інвентаризаційна, балансова тощо) згідно з документами технічного характеру (наприклад, у технічному паспорті). Щодо відновної вартості див. п. 3 відповіді на *запитання 63 цих Роз'яснень*.

Тобто у разі наявності в особи відомостей про вартість об'єкта, яка зазначена (наприклад) у договорі дарування і в технічному паспорті, у декларації відображається саме та вартість, яка вказана в договорі, – оскільки пріоритетність вартості згідно з правовстановлюючими документами є вищою, ніж вартість згідно з документами технічного характеру.

Під вартістю **за останньою грошовою оцінкою** слід розуміти вартість майна, майнових прав, закріплену у Звіті про оцінку майна, який сформований суб'єктом оціночної діяльності відповідно до Закону України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» не пізніше кінця звітного періоду.

Під **набуттям права** на об'єкт слід розуміти набуття права власності, володіння чи користування.

Інформація про вартість об'єкта декларування **на дату набуття права** відображається на підставі документа, відповідно до якого набуто право (за його наявності).

Якщо об'єкт перебуває у суб'єкта декларування та/або членів його сім'ї **на праві користування** і в документах, на підставі яких набуто право на майно, відсутні відомості про вартість об'єкта декларування, у полі щодо вартості такого об'єкта рекомендується обрати позначку «Не відомо».

Якщо правовстановлюючі документи відсутні та/або **вартість** майна ні на дату набуття права, ні за його останньою оцінкою суб'єкту декларування **не відома** і не повинна бути відома з будь-яких інших джерел, а оцінка майна суб'єктом декларування / членом його сім'ї не проводилася, при заповненні відповідного поля декларації про вартість майна слід обрати позначку «Не відомо» (крім цінного рухомого майна, право на яке набуто після подання першої декларації, та криптовалюти) (абз. 8 п. 10 розділу III Порядку № 449/21).

! Формулювання «правовстановлюючі документи відсутні» **не** включає випадки втрати, знищення, пошкодження документів або фактичне місцезнаходження їх поза межами досяжності суб'єкта декларування та/або членів його сім'ї.

! Проведення **оцінки** об'єкта декларування з метою заповнення декларації не вимагається.

У разі зазначення у деклараціях, поданих до опублікування на офіційному вебсайті Національного агентства Роз'яснень від 13.02.2020 № 1, відомостей про вартість об'єкта згідно з ціною договору, а не грошовою оцінкою, вони вважаються такими, що не потребують змін у деклараціях наступних періодів (крім випадків проведення грошової оцінки таких об'єктів у звітному періоді).

Щодо відновної вартості див. відповідь на *запитання 63 цих Роз'яснень*, щодо вартості у карбованцях, купонах див. відповідь на *запитання 66 цих Роз'яснень*.

Додаткові особливості зазначення інформації про вартість окремих об'єктів декларування див. далі.

Якщо разовий видаток / правочин, внаслідок / на підставі якого у суб'єкта декларування виникло право власності, володіння чи користування майном, здійснений у звітному періоді (за умови перевищення порогу декларування – 50 ПМ), то відповідна інформація повинна бути відображена також у розділі 14 «Видатки та правочини суб'єкта декларування». Так само, якщо майно, яке перебувало у власності суб'єкта декларування або члена його сім'ї протягом звітного періоду, відчужено у звітному періоді й в результаті цього суб'єкт декларування / член його сім'ї отримали дохід, то відповідна інформація повинна бути відображена в розділі 11 «Доходи, у тому числі подарунки» декларації.

62. Як зазначати вартість майна, яке перебуває у спільній власності?

За загальним правилом зазначається **загальна вартість об'єкта** (незалежно від того, перебуває він у спільній сумісній чи спільній частковій власності) **станом на останню дату набуття права суб'єктом декларування або членом його сім'ї**.

Якщо вартість **всього об'єкта** станом на останню дату набуття права суб'єктом декларування або членом його сім'ї **не відома** (ні з правовстановлюючого документа, ні за грошовою оцінкою), то у відповідному полі рекомендується обрати позначку «Не відомо».

! Вартість часток не сумується. Якщо відома вартість часток, але не відома вартість **всього об'єкта**, то у відповідному полі рекомендується обрати позначку «Не відомо». Таке ж правило застосовується у разі, якщо суб'єкту декларування та/або члену його сім'ї належить кілька часток, але відома вартість лише однієї. Це пов'язано з тим, що програмне забезпечення Реєстру на сьогодні не дає змоги вносити відомості про вартість та дату набуття часток окремо. Після забезпечення такої технічної можливості вартість необхідно буде зазначати окремо щодо кожної частки.

Якщо об'єкт перебуває у спільній **частковій** власності **суб'єкта декларування та/або члена його сім'ї**, зазначається вартість **всього об'єкта** станом на найпізнішу дату набуття права на одну з часток.

Якщо об'єкт перебуває у спільній частковій власності **суб'єкта декларування та/або члена його сім'ї і третьої особи**, зазначається вартість **всього об'єкта** станом на найпізнішу дату набуття права на одну з часток **суб'єктом декларування або членом його сім'ї**. Вартість об'єкта станом на дату набуття частки третьою особою для цілей декларування не застосовується.

! У разі зазначення у деклараціях, поданих до опублікування на офіційному вебсайті Національного агентства цих Роз'яснень, сумарної вартості часток об'єкта декларування, належних суб'єкту декларування та/або члену його сім'ї, ця вартість вважається такою, що не потребує змін у деклараціях наступних періодів (крім випадків проведення грошової оцінки об'єкта декларування у звітному періоді).

Приклад 1

Суб'єкт декларування або член його сім'ї набув право власності на 1/4 об'єкта нерухомості у 2016 році. Вартість цієї частки була зазначена в договорі. Пізніше у 2023 році суб'єкт декларування або член його сім'ї набув право власності на 3/4 цього ж об'єкта. Вартість цієї частки також відома (наприклад, з договору). Водночас вартість **всього об'єкта** станом на дату набуття 3/4 частки не відома, бо оцінки **всього об'єкта** не проводилось. У такому разі у відповідному полі слід обрати позначку «Не відомо».

Приклад 2

Суб'єкт декларування або член його сім'ї набув право власності на 1/4 об'єкта нерухомості у 2016 році. При цьому станом на цю дату була відома вартість **всього об'єкта** декларування. Пізніше у 2023 році суб'єкт декларування або член його сім'ї набув право власності на 3/4 цього ж об'єкта. Станом на цю дату відома вартість лише набутої частки, але вартість **всього об'єкта** станом на дату набуття 3/4 частки не відома. У такому разі у відповідному полі рекомендується обрати позначку «Не відомо».

Приклад 3

Суб'єкт декларування або член його сім'ї набув право власності на 1/4 об'єкта нерухомості у 2016 році. Пізніше у 2023 році право власності на 3/4 цього ж об'єкта набула третя особа. За таких обставин відомості про вартість у декларації зазначаються лише у разі, якщо відома вартість **всього об'єкта** станом на дату набуття права власності на частку саме суб'єктом декларування або членом його сім'ї (тобто станом на 2016 рік). В іншому разі у відповідному полі рекомендується обрати позначку «Не відомо», навіть якщо відома вартість **всього об'єкта** станом на 2023 рік.

Приклад 4

Суб'єкт декларування або член його сім'ї набув право власності на 1/4 об'єкта нерухомості у 2016 році. Пізніше у 2023 році право власності на 3/4 цього ж об'єкта набув член його сім'ї. При цьому було проведено грошову оцінку всього об'єкта нерухомості (у 2023 році). У такому разі у декларації слід відобразити вартість всього об'єкта за його грошовою оцінкою, проведеною у 2023 році.

Приклад 5

Суб'єкт декларування або член його сім'ї набув право власності на 1/4 об'єкта нерухомості у 2016 році. Пізніше у 2018 році суб'єкт декларування провів грошову оцінку всього об'єкта. У 2023 році право власності на 3/4 цього ж об'єкта набула третя особа. За таких обставин у декларації відображається вартість всього об'єкта за грошовою оцінкою, проведеною у 2018 році.

63. Особливості зазначення вартості об'єктів нерухомості

При відображенні відомостей про вартість об'єктів нерухомості слід керуватись загальними правилами зазначення вартості об'єктів декларування, наведеними у відповіді на *запитання 61 цих Роз'яснень*.

Особливістю визначення вартості об'єктів нерухомості є можливість використання відомостей, які містяться в електронній довідці про оціночну вартість (**е-Довідка**).

Так, з липня 2021 року Фонд державного майна України (ФДМУ) ввів в експлуатацію сервіс електронного визначення оціночної вартості нерухомого майна і автоматичного формування відповідних електронних довідок (<https://evaluation.spfu.gov.ua>).

Довідка про оціночну вартість об'єкта нерухомості, автоматично сформована за допомогою зазначеного сервісу, є чинною впродовж 30 календарних днів з дня її формування Єдиною базою (п. 6 розділу III Порядку ведення єдиної бази даних звітів про оцінку, затвердженого наказом Фонду державного майна України від 17.05.2018 № 658).

Отже, для цілей декларування може бути використана вартість, зазначена у е-Довідці, за умови, що вона сформована не раніше ніж за 30 днів до дати набуття права на об'єкт нерухомості, яке відбулось у звітному періоді. При цьому дотримання пріоритетів різних відомостей про вартість, визначених у відповіді на *запитання 61 цих Роз'яснень*, є обов'язковим.

1. Об'єкт нерухомості набуто на підставі договору дарування, спадщини

У разі **спадкування** будь-якого спадкового майна, яке оподатковується за нульовою ставкою, оціночна вартість такого майна з метою оподаткування не визначається. Якщо майно, **подароване** особі, оподатковується за нульовою ставкою, його оціночна вартість з метою оподаткування не визначається. В інших випадках отримання доходів у вигляді спадщини / подарунків об'єктом оподаткування є оціночна вартість таких об'єктів спадщини / подарунків, визначена згідно із законом (п. 174.8 ст. 174 ПК України).

Отже, якщо спадщина / подарунок оподатковується за нульовою ставкою та оцінка успадкованого / подарованого майна не проводилася, відомості про неї відсутні у договорі дарування або іншому документі про перехід прав, то при заповненні відповідного поля декларації про вартість майна слід обрати позначку «Не застосовується».

У всіх інших випадках визначення оціночної вартості успадкованого майна / подарунка обов'язкова, тому при заповненні відповідного поля декларації про вартість майна доцільно зазначити його оціночну вартість.

2. Об'єкт нерухомості набуто на праві оренди або іншому праві користування

Вартість на дату набуття права оренди або користування вказується відповідно до правовстановлюючих документів, на підставі яких набуто таке право.

Якщо у правовстановлюючих документах відсутня вартість об'єкта нерухомого майна, при заповненні відповідного поля декларації про вартість майна слід обрати позначку «Не відомо».

3. Об'єкт нерухомості набуто внаслідок приватизації

Якщо об'єкт нерухомого майна набуто внаслідок використання права на приватизацію квартир (будинків) державного житлового фонду з використанням житлових чеків, **відновна вартість** такого об'єкта нерухомості не є його вартістю для цілей декларування та не зазначається у декларації.

У разі відсутності інших даних про вартість майна при заповненні відповідного поля декларації слід обрати позначку «Не застосовується».

4. Новостворений об'єкт нерухомості

За відсутності інших даних у правовстановлюючих документах або документах про оцінку, вартістю новоствореного об'єкта нерухомості для цілей декларування вважатиметься вартість основних фондів та кошторисна вартість, зазначені у декларації про готовність до експлуатації об'єкта.

У такому разі у полі «Тип вартості об'єкта» слід обрати позначку «це вартість на дату набуття права» (додатково див. відповідь на *запитання 61 цих Роз'яснень*).

5. Об'єкт набуто на підставі договору купівлі-продажу майнових прав, деривативного контракту (договору купівлі-продажу деривативу)

Вартість об'єкта нерухомості зазначається з урахуванням загальної суми коштів, витрачених на фінансування будівництва такого об'єкта нерухомості.

Приклад 1

Суб'єкт декларування уклав попередній договір купівлі-продажу майнових прав, згідно з яким здійснив видаток – сплатив гарантійний платіж у розмірі 500 000 грн. Вказаний гарантійний платіж зараховується до вартості об'єкта нерухомості.

Пізніше суб'єкт декларування уклав основний договір купівлі-продажу об'єкта нерухомості, згідно з яким здійснив видаток у розмірі 700 000 грн, при цьому вказаним договором визначена загальна вартість об'єкта нерухомості – 1 200 000 грн.

У декларації вартість об'єкта нерухомості зазначається з урахуванням загальної суми здійснених видатків – 1 200 000 грн.

Приклад 2

Суб'єкт декларування уклав договір купівлі-продажу деривативу, згідно з яким оплата здійснюється з розстроченням платежів. На виконання умов цього договору суб'єкт декларування здійснив два видатки у розмірі 250 000 грн кожен.

Надалі суб'єкт декларування уклав договір купівлі-продажу майнових прав на об'єкт нерухомості, згідно з яким здійснив видаток у розмірі 700 000 грн.

Вартість об'єкта нерухомості зазначається з урахуванням загальної суми здійснених видатків – 1 200 000 грн.

6. Об'єкт набуто на підставі договору цесії (відступлення права вимоги)

Цесія – правочин, на підставі якого відбувається передача права вимоги від первісного кредитора (цедента) до нового кредитора (цесіонарія).

У разі набуття права власності на об'єкт на підставі такого договору вартість об'єкта у декларації зазначається відповідно до первинного договору (ціна сплачена цедентом).

Приклад

Третя особа набула майнові права на об'єкт незавершеного будівництва, сплативши забудовнику 100 000 грн. Пізніше ця особа (цедент) відступила свої майнові права суб'єкту декларування (цесіонарію) за 200 000 грн. У звітному періоді за суб'єктом декларування було зареєстроване право власності на квартиру.

За таких обставин вартістю квартири для цілей декларування є ціна, сплачена третьою особою забудовникові, – 100 000 грн.

64. Які особливості відображення відомостей про вартість земельної ділянки?

Розмір витрат за користування земельною ділянкою, визначеною у договорі емфітевзису, не є вартістю земельної ділянки.

За відсутності відомостей про іншу вартість у декларації зазначаються відомості про нормативну грошову оцінку.

Якщо у договорі немає відомостей про експертну грошову оцінку земельної ділянки, проте зазначена її нормативна грошова оцінка, у полі «Вартість на дату набуття або за останньою оцінкою, грн» слід зазначити відомості про нормативну грошову оцінку об'єкта.

Якщо експертна грошова оцінка не проводилася, при цьому у договорі немає відомостей про нормативну грошову оцінку земельної ділянки, то у полі «Вартість на дату набуття або за останньою оцінкою, грн» слід обрати позначку «Не відомо».

65. Щодо валюти грошового вираження вартості об'єкта декларування

Вартість об'єкта декларування в іноземній валюті перераховується у грошову одиницю України (крім фінансових зобов'язань та грошових активів).

Вартість майна, майнових прав, активів, інших об'єктів декларування, передбачених ч. 1 ст. 46 Закону, зазначається у грошовій одиниці України на момент їх набуття у власність або останньої оцінки (ч. 5 ст. 46 Закону).

Грошове вираження або вартість об'єкта декларування в іноземній валюті перераховується у грошову одиницю України за валютним (обмінним) курсом Національного банку України, що діяв на дату набуття права на об'єкт, проведення останньої грошової оцінки, отримання доходу, здійснення видатку (абз. 5 п. 10 розділу III Порядку № 449/21), а не на кінець звітного періоду.

Приклад

Суб'єкт декларування щомісяця отримував дохід у вигляді відсотків у доларах США від одного джерела (банку-нерезидента). У декларації слід зазначити сукупний розмір отриманого упродовж року доходу одного виду від одного джерела, із розрахунку перерахування кожної суми отриманого доходу за валютним (обмінним) курсом Національного банку України, що діяв на дату отримання доходу (додатково див. відповідь на *запитання 153 цих Роз'яснень*).

! Відомості про розмір фінансового зобов'язання та грошових активів зазначаються у відповідній валюті без перерахування у грошову одиницю України.

66. Як вказувати вартість об'єкта у грошовій одиниці України, якщо у документах вказана вартість у радянських або українських карбованцях, купонах?

Якщо із правовстановлюючих документів встановити вартість майна у грошовій одиниці України (гривні) неможливо (зокрема, якщо вартість вказана в радянських або українських карбованцях, купонах), а оцінка такого майна не проводилася, при заповненні відповідного поля декларації про вартість майна слід обрати позначку «Не застосовується» (абз. 6 п. 10 розділу III Порядку № 449/21).

67. Як розрахувати поріг декларування для окремих об'єктів декларування?

Окремі об'єкти декларування зазначаються у декларації, лише якщо їхня вартість (розмір) перевищує суму, що становить еквівалент певної кількості прожиткових мінімумів (ст. 46 Закону). Так:

- 1) цінне рухоме майно (крім транспортних засобів) зазначається, якщо його вартість перевищує 100 ПМ (п. 3 ч. 1 ст. 46 Закону);
- 2) грошові активи зазначаються, якщо їхня сукупна вартість перевищує 50 ПМ. Якщо сукупно розмір всіх активів суб'єкта декларування/члена його сім'ї перевищує зазначений поріг, то в декларації зазначається інформація про кожен окремий вид грошових активів незалежно від розміру – див. *розділ XIV цих Роз'яснень*;
- 3) фінансові зобов'язання зазначаються, якщо (пп. 1 п. 15 розділу IV Порядку № 449/21):
3.1) розмір отриманої у звітному періоді позики (кредиту) перевищує 50 ПМ;

3.2) розмір зобов'язання за позикою (кредитом) на початок звітнього періоду перевищує 50 ПМ (у разі якщо позику (кредит) отримано у попередніх звітніх періодах);

3.3) розмір зобов'язання за позикою (кредитом) на кінець звітнього періоду перевищує 50 ПМ;

4) видатки, правочини зазначаються, якщо розмір разового видатку / вартість предмета правочину перевищує 50 ПМ (п. 10 ч. 1 ст. 46 Закону, пп. 2, 3 п. 16 розділу IV Порядку № 449/21).

68. Особливості відображення відомостей про майно, яке перебуває у спільній власності або на різних типах права.

Належність об'єкта декларування суб'єкту декларування та/або члену його сім'ї та/або третій особі на праві спільної власності визначається на підставі правостановлюючих документів, а не СК України.

Об'єкт декларування вказується 1 раз, із зазначенням всіх співвласників та користувачів об'єкта з числа членів сім'ї суб'єкта декларування.

Якщо об'єкт декларування належить на праві **спільної власності (спільної сумісної або спільної часткової)** суб'єкту декларування та/або члену його сім'ї та/або третій особі, такий об'єкт вказується у відповідному розділі декларації лише 1 раз, із зазначенням всіх співвласників.

Відомості про частки у спільній частковій власності зазначаються у **відсотках**.

! Створювати нові записи про вже зазначений об'єкт нерухомості для кожного члена сім'ї / третьої особи не потрібно (абз. 1–3 п. 8 розділу III Порядку № 449/21).

При цьому окремо вказується тип права, на якому цей об'єкт декларування належить суб'єкту декларування, членам його сім'ї, третім особам.

Аналогічний підхід застосовується для відображення об'єктів, які перебувають у суб'єкта декларування та/або члена його сім'ї та/або третьої особи на **різних типах права**.

Спочатку зазначаються відомості про право власності, а потім про право користування.

Додання співвласників / користувачів здійснюється шляхом натискання кнопки «Додати» у блоці полів «Інформація щодо особи, якій належить об'єкт, і прав на нього».

Приклад 1

Квартира належить суб'єкту декларування та члену його сім'ї з часткою співвласності по 1/2 у кожного (тобто по 50%) відповідно до правостановлюючого документа. Її слід задекларувати таким чином.

У розділі 3 «Об'єкти нерухомості» декларації необхідно натиснути «Додати», заповнити блоки полів «Загальна інформація» та «Місцезнаходження об'єкта».

Для заповнення блоку полів «Інформація щодо особи, якій належить об'єкт, і прав на нього» слід:

- у полі «Тип права» обрати «Спільна часткова власність»;
- у полі «Частка власності» вказати «50»;
- заповнити поле «Особа, якої стосується» (вказати суб'єкта декларування);
- натиснути «Додати»;
- повторити ці дії, у полі «Особа, якої стосується» вказати члена сім'ї суб'єкта декларування.

Приклад 2

Квартира придбана суб'єктом декларування та членом його сім'ї у спільну сумісну власність відповідно до правостановлюючого документа. Її слід задекларувати таким чином.

У розділі 3 «Об'єкти нерухомості» декларації необхідно натиснути «Додати», заповнити блоки полів «Загальна інформація» та «Місцезнаходження об'єкта».

Для заповнення блоку полів «Інформація щодо особи, якій належить об'єкт, і прав на нього» слід:

- у полі «Тип права» обрати «Спільна сумісна власність»;
- заповнити поле «Особа, якої стосується» (вказати суб'єкта декларування);

- натиснути «Додати»;
- повторити ці дії, у полі «Особа, якої стосується» вказати члена сім'ї суб'єкта декларування.

Приклад 3

Суб'єкт декларування користується квартирою, яка належить третій особі (не члену сім'ї, незалежно від родинних зв'язків із суб'єктом декларування). Її слід задекларувати таким чином.

У розділі 3 «Об'єкти нерухомості» декларації необхідно натиснути «Додати», заповнити блоки полів «Загальна інформація» та «Місцезнаходження об'єкта».

Для зазначення відомостей про право власності у блоці полів «Інформація щодо особи, якій належить об'єкт, і прав на нього» необхідно:

- у полі «Тип права» обрати «Власність»;
- у полі «Особа, якої стосується» обрати «Третя особа», заповнити відомості про власника квартири;
- натиснути «Додати».

Для заповнення відомостей про право користування необхідно:

- у полі «Тип права» обрати «Оренда» або «Інше право користування»;
- заповнити поле «Особа, якої стосується» (вказати суб'єкта декларування);
- натиснути «Додати».

Якщо член(-и) сім'ї суб'єкта декларування також користується(-ються) цією квартирою – дії для заповнення відомостей про право користування необхідно провести для кожної особи, яка користується таким об'єктом нерухомості. Після завершення натиснути «Зберегти об'єкт».

Приклад 4

Квартира перебуває у власності суб'єкта декларування та одночасно на праві користування у члена його сім'ї (або навпаки). Її слід задекларувати таким чином.

У розділі 3 «Об'єкти нерухомості» декларації необхідно натиснути «Додати», заповнити блоки полів «Загальна інформація» та «Місцезнаходження об'єкта».

Для зазначення відомостей про право власності у блоці полів «Інформація щодо особи, якій належить об'єкт, і прав на нього» необхідно:

- у полі «Тип права» обрати «Власність»;
- у полі «Особа, якої стосується» обрати суб'єкта декларування;
- натиснути «Додати».

Для заповнення відомостей про право користування необхідно:

- у полі «Тип права» обрати «Інше право користування»;
- у полі «Зазначте, яке саме» вказати «спільне проживання»;
- у полі «Особа, якої стосується» вказати члена сім'ї суб'єкта декларування;
- натиснути «Додати».

Дії для заповнення відомостей про право користування необхідно провести для кожної особи, яка користується таким об'єктом нерухомості. Після завершення натиснути «Зберегти об'єкт».

69. Що розуміється під іншими правами користування?

Закон передбачає обов'язок зазначати в декларації окремі об'єкти, які належать суб'єкту декларування/члену його сім'ї на праві користування.

Такими правами користування можуть бути:

- позичка (безоплатна передача майна),
- оренда,
- сервітут,
- емфітевзис (право користування земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб),
- суперфіцій (право забудови земельної ділянки),
- утримання,

- застава,
- користування на підставі довіреності,
- інші права, передбачені законом.

Визначення цих категорій наведено у ЦК України.

70. Що означає тип права «Перебуває у володінні (без права користування)»?

Власникові належать права володіння, користування та розпоряджання своїм майном (ч. 1 ст. 317 ЦК України).

Водночас може мати місце ситуація, коли власник передає належне йому цінне рухоме майно, транспортний засіб, грошові активи іншій особі (наприклад, суб'єкту декларування) у володіння, при цьому не наділяючи її правом користування такими об'єктами.

Відомості про такі об'єкти, передані суб'єкту декларування, члену його сім'ї, підлягають відображенню у відповідних розділах декларації.

Приклад 1

У гаражі, який належить суб'єкту декларування на праві власності, знаходиться транспортний засіб, який належить на праві власності третій особі, при чому суб'єкт декларування не має права ним користуватися. Відомості про такий транспортний засіб підлягають відображенню у розділі 6 «Цінне рухоме майно – транспортні засоби» декларації. У полі «Тип права» слід обрати «Перебуває у володінні (без права користування)».

Приклад 2

У суб'єкта декларування зберігаються готівкові кошти третьої особи (наприклад, у сейфі), при цьому суб'єкт декларування не має права користуватися такими коштами (жодного цивільно-правового договору в усній чи письмовій формі стосовно таких коштів не укладено). Відомості про такі готівкові кошти підлягають відображенню у розділі 12 «Грошові активи» декларації.

У полі «Тип права» слід обрати «Перебуває у володінні (без права користування)».

71. Декларування «бенефіціарної власності»

У декларації необхідно зазначати відомості про об'єкти декларування, передбачені п.п. 2–8 ч. 1 ст. 46 Закону, що є об'єктами права власності третьої особи, якщо суб'єкт декларування або член його сім'ї отримує чи має право на отримання доходу від такого об'єкта або може прямо чи опосередковано (через інших фізичних або юридичних осіб) вчиняти щодо такого об'єкта дії, тотожні за змістом здійсненню права розпорядження ним (ч. 3 ст. 46 Закону, п. 6 розділу III Порядку № 449/21).

Так, законодавець намагався охопити майно, яке формально не належить суб'єкту декларування / члену його сім'ї, але фактично ним контролюється. При цьому вимога декларувати такі об'єкти поширюється лише на декларації службових осіб, які займають відповідальне та особливо відповідальне становище (див. відповідь на *запитання 22, 22-1 цих Роз'яснень*), а також суб'єктів декларування, які обіймають посади, пов'язані з високим та підвищеним рівнем корупційних ризиків (див. відповідь на *запитання 23 цих Роз'яснень*).

Йдеться про об'єкти права власності третьої особи, яким властива принаймні одна з таких характеристик (ч. 3 ст. 46 Закону):

- суб'єкт декларування / член його сім'ї отримує чи має право на отримання доходу від такого об'єкта;
- суб'єкт декларування / член його сім'ї може прямо чи опосередковано (через інших фізичних або юридичних осіб) вчиняти щодо такого об'єкта дії, тотожні за змістом здійсненню права розпорядження ним.

Для відображення у формі декларації ситуації, коли суб'єкт декларування / член його сім'ї є бенефіціарним власником майна, слід:

- у відповідному розділі декларації (наприклад, «Об'єкти нерухомості») у блоці полів «Інформація щодо особи, якій належить об'єкт, і прав на нього» зазначити інформацію про особу, яка є власником такого майна (у полі «Тип права» обрати «Власність» і

вказати інформацію про члена сім'ї або про третю особу – власника). Натиснути кнопку «Додати» у блоці полів «Інформація щодо особи, якій належить об'єкт, і прав на нього»;

- зазначити, що суб'єкт декларування / член сім'ї є бенефіціарним власником такого майна. Для цього у блоці полів «Інформація щодо особи, якій належить об'єкт, і прав на нього» обрати тип права «Право власності третьої особи, але наявні ознаки відповідно до ч. 3 ст. 46 ЗУ “Про запобігання корупції”» і вказати, кого це стосується – суб'єкта декларування або члена сім'ї. Натиснути кнопку «Додати».

Відомості щодо об'єктів права власності третьої особи, від яких отримується дохід (чи є право на отримання доходу) або щодо яких суб'єкт декларування / член його сім'ї може вчиняти дії, тотожні за змістом здійсненню права розпорядження, **не зазначаються** у декларації суб'єктом декларування у таких випадках:

1) об'єкт права власності третьої особи (у тому числі члена сім'ї суб'єкта декларування) перебуває у спільній (частковій або сумісній) власності із суб'єктом декларування або членом його сім'ї і вже задекларований як такий.

Наприклад, якщо майно перебуває у спільній власності суб'єкта декларування та члена його сім'ї й при цьому суб'єкт декларування може вчиняти щодо такого майна дії, тотожні за змістом здійсненню права розпорядження ним, то таке майно зазначається як об'єкт суб'єкта декларування, що належить йому на праві спільної власності, із зазначенням співвласника – члена сім'ї, і не зазначається як об'єкт, власником якого є третя особа, але суб'єкт декларування може прямо чи опосередковано (через інших фізичних або юридичних осіб) вчиняти щодо такого об'єкта дії, тотожні за змістом здійсненню права розпорядження ним;

2) вартість об'єкта менша за поріг декларування, встановлений у п.п. 3, 7, 8 ч. 1 ст. 46 Закону для відповідних типів майна;

3) об'єкт належить на праві власності юридичній особі, кінцевим бенефіціарним власником (контролером) якої є суб'єкт декларування/член його сім'ї; головним призначенням такого об'єкта є використання у господарській діяльності такої юридичної особи (промислове обладнання, спеціальна техніка тощо); ця юридична особа вже задекларована як така у розділі 9 декларації згідно з п. 5-1 ч. 1 ст. 46 Закону;

4) суб'єкт декларування не є службовою особою, яка займає відповідальне та особливо відповідальне становище, та не обіймає посади, пов'язаної з високим та підвищеним рівнем корупційних ризиків.

Відомості про об'єкти декларування, передбачені п.п. 2–8 ч. 1 ст. 46 Закону, бенефіціарним власником яких є суб'єкт декларування або член його сім'ї, зазначаються у декларації незалежно від наявності мінімальних строків («30 календарних днів, що передували останньому дню звітного періоду» або «не менше половини днів звітного періоду») користування або володіння такими об'єктами декларування (абз. 2 ч. 3 ст. 46 Закону).

72. Як розраховувати строк користування або перебування у володінні об'єктів декларування протягом не менше половини днів звітного періоду?

Дані про об'єкт декларування зазначаються у разі його перебування у володінні або користуванні на останній день звітного періоду (за умови, що право володіння або користування виникло не менше ніж за 30 календарних днів, що передували останньому дню звітного періоду) або протягом не менше половини днів протягом звітного періоду (абз. 3 ч. 2 ст. 46 Закону).

Половиною днів звітного періоду для декларацій **кандидата на посаду та щорічної** (з будь-якою позначкою) є 183 дні.

Тобто відомості про об'єкт декларування у зазначених деклараціях вказуються, якщо суб'єкт декларування та/або член його сім'ї володіли або користувалися таким об'єктом упродовж не менше 183 днів протягом звітного року **послідовно або сукупно**.

Для декларації **при звільненні** звітним буде період з 01 січня до дати припинення діяльності. Наприклад, звітним періодом для декларації особи, яка 01 травня припиняє діяльність, буде 01 січня – 01 травня (121 день). Відомості про об'єкт декларування у такій

декларації вказуються, якщо суб'єкт декларування або член його сім'ї володіли або користувалися таким об'єктом сукупно упродовж не менше ніж 61 календарний день.

Строк володіння чи користування об'єктом обраховується **сукупно**, такий строк може перериватися упродовж звітного періоду. Володіння чи користування об'єктом протягом будь-якого часу упродовж одного дня означає, що такий день зараховується до загального сукупного строку володіння / користування протягом звітного періоду.

Упродовж календарного року в особи може кілька разів виникнути обов'язок подавати декларацію при звільненні. Для кожної з таких декларацій половина звітного періоду буде розраховуватися залежно від періоду, охопленого раніше поданою декларацією (додатково див. відповіді на *запитання 1 та 193 цих Роз'яснень*).

73. Чи потрібно декларувати об'єкт, який перебував у власності суб'єкта декларування та/або члена сім'ї та був відчужений у звітному періоді?

Ні, в розділі щодо такого майна.

Але заповненню можуть підлягати інші розділи декларації.

У декларації зазначаються відомості про об'єкти, які станом на останній день звітного періоду (за умови, що право володіння або користування виникло не менше ніж за 30 календарних днів, що передували останньому дню звітного періоду) або протягом не менше половини днів протягом звітного періоду перебували у **володінні** або **користуванні** суб'єкта декларування або членів його сім'ї (абз. 3 ч. 2 ст. 46 Закону).

Правило «не менше половини днів протягом звітного періоду» та «не менше 30 календарних днів» не застосовується до об'єктів, які перебували у суб'єкта декларування або членів його сім'ї на праві **власності**, але на кінець звітного періоду таке право припинилося.

Водночас у разі відчуження об'єкта заповненню можуть підлягати розділи 11 «Доходи, у тому числі подарунки» декларації (у разі отримання доходу від відчуження такого майна), 14 «Видатки та правочини суб'єкта декларування» декларації (якщо перевищено відповідний поріг вартості об'єкта при укладенні правочину про його відчуження).

Приклад

Суб'єкту декларування на праві **власності** належав будинок, який було продано в листопаді 2023 року. У такому випадку вказаний будинок не підлягає відображенню у розділі 3 «Об'єкти нерухомості» декларації за 2023 рік (незважаючи на те, що він перебував у власності більше ніж половину днів звітного періоду), однак у цій декларації має бути відображений дохід від продажу та зазначений відповідний правочин.

74. Чи декларувати майно, яким особа користувалася весь рік, а в грудні – ні?

Дані про об'єкт декларування (зокрема, нерухомість, об'єкти незавершеного будівництва, цінне рухоме майно, транспортні засоби), що перебував у володінні та/або користуванні суб'єкта декларування та/або членів його сім'ї, зазначаються в декларації, якщо такий об'єкт перебував у володінні або користуванні станом на **останній день звітного періоду** (за умови, що право володіння або користування виникло не менше ніж за 30 календарних днів, що передували останньому дню звітного періоду) або сукупно **протягом не менше половини днів протягом звітного періоду** (не менше 183 днів для щорічної декларації з будь-якою позначкою та декларації кандидата на посаду).

Якщо об'єкт декларування перебував у володінні або користуванні суб'єкта декларування / членів його сім'ї сукупно протягом не менше ніж половину днів упродовж звітного періоду, то він повинен бути відображений у декларації, навіть якщо володіння чи користування припинено у звітному періоді.

Що стосується об'єкта незавершеного будівництва, право власності на який зареєстровано у звітному періоді і який відображений у розділі 3 «Об'єкти нерухомості» декларації, інформація про такий об'єкт у розділі 4 «Об'єкти незавершеного будівництва» тієї самої декларації не зазначається з метою уникнення дублювання.

! Правило про декларування об'єкта у разі володіння / користування ним сукупно протягом не менше половини днів протягом звітного періоду та правило «не менше ніж за 30

календарних днів, що передували останньому дню звітного періоду» не поширюється на грошові активи.

! Для деяких об'єктів декларування правила «не менше половини днів протягом звітного періоду» та «станом на кінець звітного періоду (за умови, що право володіння або користування виникло не менше ніж за 30 календарних днів, що передували останньому дню звітного періоду)» не застосовуються. Це стосується доходів, у тому числі подарунків, які були отримані у звітному періоді, видатків та правочинів, вчинених суб'єктом декларування у такому періоді, посади чи роботи, що виконувалися суб'єктом декларування за сумісництвом.

Приклад

Суб'єкт декларування **користувався** будинком свого друга для проживання протягом року, а в листопаді 2023 року переїхав у власну щойно придбану квартиру вартістю 500 000 грн., за яку розрахувався одним платежем. У такому випадку у розділі 3 «Об'єкти нерухомості» декларації за 2023 рік має бути зазначено будинок друга (оскільки він перебував у користуванні суб'єкта декларування протягом більше половини днів протягом звітного періоду), а також новопридбана квартира (оскільки вона перебуває на праві приватної власності суб'єкта декларування станом на кінець звітного періоду – 31.12.2023). Також у цій декларації має бути відображений відповідний договір купівлі-продажу як правочин, та разовий видаток, здійснений при купівлі нерухомості.

75. Станом на яку дату зазначаються відомості про об'єкти, які перебувають у власності?

На кінець звітного періоду.

Щодо необхідності зазначення відомостей про об'єкт, який перебував у власності суб'єкта декларування або члена сім'ї протягом не менше половини днів протягом звітного періоду та був **відчужений** у звітному періоді, див. у відповіді на *запитання 73 цих Роз'яснень*.

Якщо об'єкт був відчужений після завершення звітного періоду, до чи після подання декларації, то інформацію про це слід відобразити у наступній декларації, яка охопить відповідний період.

76. Декларування об'єктів нерухомості, які розміщені на тимчасово окупованих територіях (ТОТ)

Суб'єкт декларування зобов'язаний вносити до декларації відомості про всі об'єкти нерухомості, що належать йому та членам його сім'ї на праві приватної власності або перебувають у них на праві володіння або користування (відповідно до правил, визначених Законом), в тому числі якщо такі об'єкти розташовані на тимчасово окупованій території України (ТОТ).

На тимчасово окупованій території діє особливий правовий режим вчинення правочинів, реалізації та забезпечення прав і свобод людини і громадянина (ст.ст. 4, 11 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України»).

За фізичними особами незалежно від перебування їх на обліку як внутрішньо переміщених осіб чи від набуття ними спеціального правового статусу та за юридичними особами зберігається право власності та інші речові права на майно, у тому числі на нерухоме майно, включаючи земельні ділянки, що перебуває на тимчасово окупованій території, якщо воно набуто відповідно до законів України (ч. 3 ст. 5 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України»).

Набуття та припинення права власності на нерухоме майно, яке перебуває на тимчасово окупованій території, здійснюється відповідно до законодавства України за межами тимчасово окупованої території.

На тимчасово окупованій території будь-який правочин щодо нерухомого майна, у тому числі щодо земельних ділянок, вчинений з порушенням вимог Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території

України», інших законів України, вважається недійсним з моменту вчинення і не створює юридичних наслідків, крім тих, що пов'язані з його недійсністю.

! Кошти, отримані внаслідок вчинення на тимчасово окупованій території України правочину, підлягають відображенню в розділі 11 «Доходи, у тому числі подарунки» декларації.

! У разі вчинення стосовно майна, що перебуває на тимчасово окупованій території України, правочину відповідно до Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», інших законів України відомості про такий правочин підлягають відображенню у розділі 14 «Видатки та правочини суб'єкта декларування» декларації (з урахуванням правил відображення відомостей у цьому розділі).

77. Чи слід відображати у декларації інформацію про майно, яке було викрадено?

Так.

Підстави припинення права власності визначені у ст. 346 ЦК України.

Обмеження права користування та розпорядження через незаконні дії третіх осіб (викрадення) в переліку вищезазначених підстав відсутнє.

Отже, обов'язок зазначати відомості про майно, яке належить суб'єкту декларування або членам його сім'ї на праві власності, але було викрадено, не припиняється.

! Витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань є лише доказом початку досудового розслідування.

Декларування криптовалюти у разі крадіжки апаратного (холодного) гаманця див. у відповіді на *запитання 132-1 цих Роз'яснень*.

77-1. Декларування знищеного майна

У декларації не зазначаються відомості про об'єкти декларування, які належать суб'єкту декларування або членам його сім'ї на праві приватної власності, включаючи спільну власність, якщо такі об'єкти в установленому законом порядку **визнані знищеними** внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України (абз. 4 ч. 2 ст. 46 Закону).

1. Об'єкти нерухомості

Однією з підстав припинення права власності на майно є його знищення (ст. 346 ЦК України).

У разі знищення об'єкта нерухомості відомості про такий об'єкт підлягають відображенню у розділі 3 «Об'єкти нерухомості» декларації до моменту виключення відомостей про такий об'єкт з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно.

2. Транспортні засоби

Відомості про знищені або пошкоджені під час війни транспортні засоби, що належали суб'єкту декларування або членам його сім'ї на праві власності, не зазначаються в декларації з моменту зняття їх з обліку в сервісних центрах МВС.

Якщо транспортний засіб знищений чи залишився на тимчасово окупованій території (ТОТ), або пошкоджений і не придатний до подальшого використання, власник авто може звернутися до найближчого сервісного центру МВС і замовити послугу вибракування транспортного засобу, внаслідок чого транспортний засіб буде знято з обліку (постанова Кабінету Міністрів України від 07.09.1998 № 1388).

3. Цінне рухоме майно (крім транспортних засобів) та інші об'єкти декларування

Право власності на майно припиняється в разі його знищення (ч. 1 ст. 349 ЦК України). Таким чином умовами для припинення права власності на знищене рухоме майно згідно вимог ст. 349 ЦК України, є наявність встановленого факту знищення майна. Документами, які підтверджують знищення майна, можуть бути матеріали технічної інвентаризації, що засвідчують факт знищення майна, довідки органів внутрішніх справ України, акт про

пожежу, офіційні висновки інших установ або організацій, які відповідно до законодавства уповноважені засвідчувати факт знищення майна тощо (постанова Верховного Суду від 17.01.2019 у справі № 708/254/18).

Також інформація про знищене рухоме майно може міститися в акті про пожежу, складеному відповідно до Порядку обліку пожеж та їх наслідків, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26.12.2003 № 2030.

V. Об'єкти нерухомості

77-2. Які об'єкти зазначаються у розділі 3 «Об'єкти нерухомості» декларації?

У декларації відображаються відомості про об'єкти нерухомості, що належать суб'єкту декларування та членам його сім'ї на праві приватної власності, включаючи спільну власність, або знаходяться у них в оренді чи на іншому праві користування, незалежно від форми укладення правочину, внаслідок якого набуто таке право (п. 2 ч. 1 ст. 46 Закону).

Для цілей декларування об'єктами нерухомості (об'єктами нерухомого майна) є земельні ділянки, а також об'єкти, розташовані на земельній ділянці, переміщення яких неможливе без їх знецінення та зміни призначення, а саме: житлові будинки, будівлі, споруди, а також їх окремі частини, квартири, житлові та нежитлові приміщення (ч. 1 ст. 181 ЦК України, ч. 1 ст. 5 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень»).

! Не підлягає декларуванню об'єкт нерухомості, який перебуває у **народного депутата** України в оренді або на іншому праві користування та витрати на оренду (винайм) якого йому компенсуються відповідно до ст. 35 Закону України «Про статус народного депутата України», за умови що площа такого об'єкта не перевищує 75 квадратних метрів (абз. 5 п. 2 ч. 1 ст. 46 Закону).

78. Чи зазначаються відомості про об'єкт нерухомості, який є задекларованим (зареєстрованим) місцем проживання?

У розділі 3 «Об'єкти нерухомості» декларації – тільки у випадках, коли:

- *об'єкт, який є задекларованим (зареєстрованим) місцем проживання, належить суб'єкту декларування та/або членам його сім'ї на будь-якому речовому праві (власності, користуванні тощо) незалежно від підстав та форм набуття такого права (за письмовим договором, усною домовленістю тощо);*
- *місце проживання зареєстроване у службовому житлі чи житлі, що підлягає приватизації (декларування місця проживання у такому житлі неможливе).*

У декларації зазначаються відомості про задеклароване (зареєстроване) місце проживання суб'єкта декларування та/або членів його сім'ї, а також об'єкти нерухомості, які належать суб'єкту декларування та/або членам його сім'ї на праві власності, або перебувають у них в оренді чи на іншому праві користування, незалежно від форми укладення правочину, внаслідок якого набуто таке право (ч. 1 ст. 46 Закону, ст. 2 Закону України «Про надання публічних (електронних публічних) послуг щодо декларування та реєстрації місця проживання в Україні», далі – Закон № 1871-ІХ).

Декларування (реєстрація) місця проживання особи не є підставою для набуття нею права володіння, користування чи розпорядження житлом (у тому числі не є підставою для вселення чи визнання за особою права на проживання та/або права користування житлом), про проживання в якому така особа повідомила (ч. 3 ст. 1 Закону № 1871-ІХ).

Закон № 1871-ІХ не містить відмінностей у правових наслідках стосовно речових прав на житло при декларуванні та реєстрації місця проживання (крім реєстрації місця проживання у службовому житлі чи житлі, що підлягає приватизації).

Реєстрація місця проживання особи у **житлі, що підлягає приватизації**, а також у **службовому житлі** підтверджує право на проживання особи в цьому житлі (п. 5 розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 1871-ІХ). Тому якщо суб'єкт декларування та/або члени його сім'ї зареєстровані саме у такому житлі, відомості про нього обов'язково зазначаються у розділі 3 «Об'єкти нерухомості» декларації.

У разі наявності у звітному періоді у суб'єкта декларування та/або членів його сім'ї будь-яких речових прав (власності, користування тощо незалежно від підстав та форм набуття таких прав – за письмовим договором, усною домовленістю тощо) на житло, яке є задекларованим (зареєстрованим) місцем проживання, для визначення необхідності зазначення відомостей про нього у розділі 3 «Об'єкти нерухомості» декларації застосовуються загальні правила, наведені у відповідях на *запитання 73, 74 цих Роз'яснень*.

За відсутності у звітному періоді будь-яких прав на житло за задекларованим або зареєстрованим місцем проживання суб'єкта декларування та/або членів його сім'ї, відомості про нього не зазначаються у розділі 3 «Об'єкти нерухомості» декларації.

Приклад 1

Суб'єкт декларування зареєстрований у квартирі його батьків, а для проживання орендує квартиру в третій особі. В такому разі квартира батьків у розділі 3 «Об'єкти нерухомості» декларації не відображається, оскільки вона не належить суб'єкту декларування на жодному речовому праві.

Приклад 2

Суб'єкт декларування зареєстрований та фактично проживає у квартирі його батьків. У такому разі квартира батьків підлягає відображенню у розділі 3 «Об'єкти нерухомості» декларації за умови, що суб'єкт декларування жив у ній протягом не менше половини днів звітного періоду – оскільки вона належить суб'єкту декларування на праві користування (незважаючи на те, що жодного письмового договору між суб'єктом декларування та його батьками не укладалось).

Приклад 3

Суб'єкт декларування отримав службову квартиру і зареєструвався там, але з певних причин проживав там лише влітку (тобто користувався нею протягом менше половини днів звітного періоду). Така квартира все одно підлягає відображенню у розділі 3 «Об'єкти нерухомості» декларації.

79. Чи необхідно у розділі 3 «Об'єкти нерухомості» декларації зазначити відомості про об'єкт нерухомості, який у розділі 2.1 «Інформація про суб'єкта декларування» вказано місцем фактичного проживання або поштовою адресою, на яку Національне агентство може надіслати кореспонденцію суб'єкту декларування?

Так, за загальним правилом необхідно зазначити відомості про об'єкт нерухомості, який є фактичним місцем проживання.

Ні, якщо у розділі 2.1 «Інформація про суб'єкта декларування» декларації вказано:

- адресу для листування, а сам об'єкт не належить суб'єкту декларування або членам його сім'ї на будь-якому праві;

- місцем фактичного проживання є об'єкт незавершеного будівництва (об'єкт, не прийнятий в експлуатацію або об'єкт, право власності на який не зареєстроване в установленому законом порядку).

У розділі 3 «Об'єкти нерухомості» декларації необхідно зазначити відомості про об'єкт нерухомості, який використовувався суб'єктом декларування та членами його сім'ї для проживання на кінець звітного періоду (за умови, що право володіння або користування виникло не менше ніж за 30 календарних днів, що передували останньому дню звітного періоду) або не менше половини днів звітного періоду, незалежно від того, чи зазначалися відомості про цей об'єкт у розділі 2.1 «Інформація про суб'єкта декларування» декларації.

Якщо об'єкт нерухомості, що використовується для проживання на праві користування, є будинком, декларуванню у розділі 3 «Об'єкти нерухомості» декларації також підлягають відомості про земельну ділянку, на якій він розташований (додатково див. відповідь на запитання 80 та 81 цих Роз'яснень).

Чи декларувати об'єкт нерухомості, який використовувався без закріплення конкретної житлової кімнати (житлової площі), що має індивідуальні (персоніфіковані) ознаки див. відповідь на запитання 82 цих Роз'яснень.

80. Особливості декларування відомостей про земельні ділянки

У декларації зазначаються відомості про об'єкти нерухомості, що належать суб'єкту декларування та членам його сім'ї на праві власності, включаючи спільну власність, або перебувають у них в оренді чи на іншому праві користування, незалежно від форми укладення

правочину, внаслідок якого набуто таке право, у тому числі про земельні ділянки (п. 2 ч. 1 ст. 46 Закону).

Законодавство у різний час передбачало різні підстави виникнення права власності на земельні ділянки.

Так, право на земельні ділянки могло набуватися на підставі норм **Цивільного кодексу Української РСР**. У такому разі документами, що посвідчують право власності на земельну ділянку, є відповідні договори, свідоцтва про право на спадщину тощо.

Також згідно з положеннями ЗК України від 18.12.1990, Декрету Кабінету Міністрів України від 26.12.1992 № 15-92 «Про приватизацію земельних ділянок» (втратили чинність) особи могли набувати у власність земельні ділянки шляхом їх **приватизації**. У такому разі документом, що посвідчує право власності, є відповідне рішення органу місцевого самоврядування, на підставі якого, як правило, також оформлювався Акт про право власності.

Деякі правостановлюючі документи не мали такого реквізиту земельної ділянки, як кадастровий номер. Його було запроваджено 20.03.2002 вказівкою Державного комітету України із земельних ресурсів № 12.

! Декларуванню підлягають відомості про земельні ділянки незалежно від присвоєння їм кадастрового номера. Тому за відсутності кадастрового номера земельної ділянки у полі «Реєстраційний номер (кадастровий номер для земельної ділянки)» слід обрати позначку «Не застосовується».

Вищевказані нормативні акти також не вимагали проведення державної реєстрації прав власності.

Якщо право власності на нерухоме майно відповідно до закону підлягає державній реєстрації, право власності виникає з моменту державної реєстрації (абз. 3 ч. 2 ст. 331 ЦК України, який набрав чинності 01.01.2004). Такий обов'язок виник лише 03.08.2004 з набранням чинності Законом України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень».

Речові права на нерухоме майно та їх обтяження, що виникли до 01.01.2013, визнаються дійсними за наявності однієї з таких умов (ч. 3 ст. 3 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень»):

- реєстрація таких прав була проведена відповідно до законодавства, що діяло на момент їх виникнення;
- на момент виникнення таких прав діяло законодавство, що не передбачало їх обов'язкової реєстрації.

Отже, земельні ділянки, право власності на які набуто до 03.08.2004, підлягають декларуванню, незважаючи на відсутність державної реєстрації прав.

Водночас земельні ділянки, права на які отримані після 03.08.2004, підлягають декларуванню як об'єкти, які перебувають на праві власності, лише у разі якщо здійснено державну реєстрацію прав на них. Якщо така реєстрація не здійснювалася, вони підлягають декларуванню як об'єкти, що перебувають у суб'єкта декларування та/або члена його сім'ї на праві користування.

У разі набуття права власності на жилий будинок, будівлю або споруду, що перебувають у власності, користуванні іншої особи, припиняється право власності, право користування земельною ділянкою, на якій розташовані ці об'єкти. До особи, яка набула право власності на жилий будинок, будівлю або споруду, розміщені на земельній ділянці, що перебуває у власності іншої особи, переходить право власності на земельну ділянку або її частину, на якій вони розміщені, без зміни її цільового призначення (ч. 1 ст. 120 ЗК України).

У разі набуття права власності на об'єкт нерухомого майна (жилий будинок (крім багатоквартирного), іншу будівлю або споруду), об'єкт незавершеного будівництва, розміщений на земельній ділянці, що перебуває в оренді, у користуванні на праві емфітевзису, суперфіцію у відчужувача (попереднього власника), до набувача одночасно переходять відповідно права оренди, емфітевзису, суперфіцію земельної ділянки, на якій розміщений такий об'єкт, в обсязі та на умовах, встановлених для відчужувача (попереднього власника) такого об'єкта, крім випадків, визначених ч. 4 ст. 120 ЗК України. Волевиявлення орендодавця

(власника) та внесення змін до договору оренди землі, емфітевзису, суперфіцію із зазначенням нового орендаря (користувача) земельної ділянки не вимагається.

У разі набуття окремої частки у праві спільної власності на об'єкт нерухомого майна (жилий будинок (крім багатоквартирного), іншу будівлю або споруду), об'єкт незавершеного будівництва, якщо такий об'єкт розміщений на земельній ділянці, що перебуває у користуванні відчужувача (попереднього власника) на праві оренди, емфітевзису, суперфіцію, набувач має право вимагати внесення змін до договору оренди землі, емфітевзису, суперфіцію з визначенням його співорендарем (співкористувачем) земельної ділянки, а до внесення змін до відповідного договору зобов'язаний відшкодувати орендарю (користувачу) частину орендної плати (плати за користування земельною ділянкою) відповідно до належної йому частки у праві власності на такий об'єкт. Порядок користування декількома орендарями (землекористувачами) орендованою земельною ділянкою (земельною ділянкою, що перебуває у користуванні на праві емфітевзису, суперфіцію) у такому разі визначається договором, укладеним між ними, або за рішенням суду (ч. 4 ст. 120 ЗК України).

Так, у разі переходу права власності на жилий будинок, будівлю або споруду, розміщені на земельній ділянці, що перебуває у користуванні, набувач отримує право користування земельною ділянкою, на якій розташовано об'єкт. Відомості про таку земельну ділянку підлягають відображенню у розділі 3 «Об'єкти нерухомості» декларації.

Аналогічний підхід застосовується щодо декларування відомостей про земельну ділянку, на якій розташовані жилий будинок, будівля або споруда, на які суб'єкт декларування або член його сім'ї набув право користування.

81. Декларування відомостей про земельну ділянку під об'єктом нерухомості

За загальним правилом, у разі декларування відомостей про будинок декларуванню підлягають відомості про земельну ділянку, на якій він розташований, як невід'ємні об'єкти.

Водночас є випадки, коли відомості про земельну ділянку не підлягають декларуванню, зокрема:

1) об'єкт нерухомого майна розміщено на земельній ділянці, **межі якої не встановлені в натурі** (на місцевості) та права щодо якої не визначені у встановленому законом порядку.

2) об'єкт нерухомості, який належить суб'єкту декларування та/або члену його сім'ї, розташований у **багатоквартирному будинку**, а земельна ділянка під ним перебуває в комунальній власності чи користуванні ОСББ.

3) об'єкт нерухомості, який на будь-якому праві належить суб'єкту декларування та/або члену його сім'ї, розташований на земельній ділянці, яка не належить їм на будь-якому праві, на якій розміщено **кілька об'єктів, що належать третім особам** (не членам сім'ї суб'єкта декларування) (гаражні кооперативи, садівничі товариства, таунхауси тощо).

! Якщо межі земельної ділянки під таким об'єктом нерухомості **встановлені в натурі (на місцевості)** та **права на неї визначені** у встановленому законом порядку, відомості про таку земельну ділянку підлягають відображенню у розділі 3 «Об'єкти нерухомості» декларації на загальних підставах.

82. Декларування житла без закріплення конкретної кімнати

У разі, якщо зареєстрованим місцем проживання суб'єкта декларування або члена його сім'ї є об'єкт нерухомості без закріплення конкретної житлової кімнати (житлової площі), що має індивідуальні (персоніфіковані) ознаки (гуртожиток, військова частина тощо), відомості про такий об'єкт не зазначаються у розділі 3 «Об'єкти нерухомості».

83. Як відобразити в декларації відомості про вартість кімнати, в тому числі у будинку відпочинку, готелі, гуртожитку, яку суб'єкт декларування орендує (використовує)?

У разі якщо у договорі вартість об'єкта не вказана та вона не відома суб'єкту декларування з іншого джерела, у полі щодо вартості майна слід обрати позначку «Не відомо».

Суб'єкт декларування зобов'язаний зазначити у декларації інформацію про об'єкт нерухомості, який перебуває у його володінні, користуванні, у тому числі про його вартість, якщо вона відома або повинна була стати відомою внаслідок вчинення відповідного правочину, наприклад, вартість об'єкта вказана в договорі оренди (ч. 5 ст. 46 Закону).

84. Чи потрібно декларувати об'єкти нерухомості, які перебувають у спільній власності членів ОСББ?

Ні.

Спільне майно багатоквартирного будинку є спільною сумісною власністю співвласників і не може бути поділено між співвласниками, такі співвласники не мають права на виділення в натурі частки із спільного майна багатоквартирного будинку (ч.ч. 1, 2 ст. 5 Закону України «Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку»).

Такі об'єкти спільної власності (наприклад, тепlopункти, ліфти, сходи тощо) не зазначаються в декларації.

85. Чи слід зазначати відомості про нерухоме майно кооперативу, яким особа володіє або користується?

Так.

Усі власники (співвласники) квартир та нежитлових приміщень у будинку, спорудженому або придбаному житлово-будівельним (житловим) кооперативом, є співвласниками на праві спільної сумісної власності спільного майна такого будинку (ст. 384 ЦК України).

Член кооперативу має право володіння, користування, а за згодою кооперативу – і розпорядження майном кооперативу, якщо він не викупив це майно. У разі викупу такого майна особа (член кооперативу) стає його власником. Право власності на таке майно у члена кооперативу виникає з моменту державної реєстрації цього права відповідно до закону (ст. 384 ЦК України, ч.ч. 1, 2 ст. 19-1 Закону України «Про кооперацію»).

Таким чином, якщо суб'єкту декларування та/або члену його сім'ї належить право володіння, користування, розпорядження майном кооперативу, то відомості про такий об'єкт підлягають відображенню у відповідному розділі декларації із зазначенням відповідного речового права.

86. Як відобразити в декларації садибу, тобто житловий будинок з прилеглими господарськими будівлями, садом (городом)?

У розділі 3 «Об'єкти нерухомості» декларації у полі «Вид об'єкта» слід відобразити відомості про вид об'єкта нерухомості відповідно до витягу з Реєстру прав власності на нерухоме майно або Державного реєстру речових прав на нерухоме майно. Як правило, житловий будинок з прилеглими господарськими будівлями реєструється як «домоволодіння», «будинок з господарськими спорудами» тощо. Якщо право на об'єкт набуто до 01.07.2004 і з правостановлюючого документа неможливо визначити вид об'єкта, рекомендуємо у полі «Вид об'єкта» обрати «Інше» і навести відповідний опис об'єкта. Водночас, якщо складові такої садиби зареєстровані як окремі об'єкти нерухомості, їх слід відобразити в декларації окремо (додатково див. відповідь на запитання 80 цих Роз'яснень).

87. Чи необхідно зазначати відомості про користування членом сім'ї об'єктом нерухомості, власником якого є суб'єкт декларування, або навпаки?

Так.

Суб'єкт декларування повинен зазначити відомості про всі об'єкти нерухомості, що належать суб'єкту декларування та членам його сім'ї на праві приватної власності, включаючи спільну власність, або знаходяться у них в оренді чи на іншому праві користування, незалежно від форми укладення правочину, внаслідок якого набуто таке право. Детальніше про порядок відображення відомостей про такий об'єкт див. у відповіді на запитання 68 цих Роз'яснень.

88. Чи зазначати відомості про право користування третіх осіб щодо об'єкта нерухомості, де проживає суб'єкт декларування, якщо такі треті особи не є членами його сім'ї?

Ні, така інформація не підлягає відображенню в декларації.

88-1. Чи декларувати об'єкти нерухомості, які є резиденціями керівників закордонних дипломатичних установ?

Так, у розділі 3 «Об'єкти нерухомості» декларації слід відображати право користування такими об'єктами нерухомості.

У декларації зазначаються відомості про об'єкти нерухомості, що знаходяться у суб'єкта декларування та членів його сім'ї в оренді чи на іншому праві користування, незалежно від форми укладення правочину, внаслідок якого набуто таке право (п. 2 ч. 1 ст. 46 Закону).

Працівникам дипломатичної служби, направленим у довготермінове відрядження, та членам їхніх сімей, які перебувають разом з ними, гарантується (як вид соціального забезпечення) оренда житла (п. 4 ч. 1 ст. 34 Закону України «Про дипломатичну службу»).

Довготермінове відрядження полягає у проходженні дипломатичної служби посадовими особами дипломатичної служби на відповідних посадах у закордонних дипломатичних установах України у строк до 3–4 років (п. 5 ч. 1 ст. 2, ч. 1 ст. 18 Закону України «Про дипломатичну службу»).

Перебування у довготерміновому відрядженні полягає у постійному проживанні на території іноземної держави та, відповідно, користуванні орендованим безпосередньо дипломатом або державою чи третьою особою житлом для такого дипломата.

Отже, інформація про житло працівника дипломатичної служби на території іноземної держави (будинок, квартиру тощо) підлягає декларуванню як таке, яке перебуває у дипломата на праві користування.

Якщо місцем фактичного проживання працівника дипломатичної служби є закордонна дипломатична установа України, то відображенню у 3 розділі «Об'єкти нерухомості» декларації підлягатиме інформація про приміщення (наприклад, апартаменти), в якому проживає дипломат. При цьому якщо відомості щодо площі житлового приміщення, яким користується дипломат, у декларанта відсутні і не можуть бути отримані з правовстановлюючих документів та/або відкритих джерел, у відповідному полі декларації можна обрати позначку «Не відомо».

88-2. Декларування модульних містечок, закладів освіти, охорони здоров'я, відпочинку, реабілітації тощо, де тимчасово проживають ВПО, інші громадяни, які покинули своє житло через війну?

Такі об'єкти не відображаються в розділі 3 «Об'єкти нерухомості» декларації.

Житлове приміщення в містечку зі збірних модулів (модульному містечку) не належить до об'єктів нерухомості (об'єктів нерухомого майна) (додатково див. відповідь на запитання 77-2 цих Роз'яснень).

Послуги із проживання чи розміщення, одержані безоплатно або за ціною, нижчою за мінімальну ринкову ціну, особами, які фактично проживають на тимчасово окупованих територіях України чи на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії, або особами, які були змушені залишити місце свого фактичного проживання внаслідок тимчасової окупації (загрози тимчасової окупації), ведення (загрози ведення) бойових дій не декларуються в силу Закону (пп. 4 п.п. 2-3, 2-4 Прикінцевих положень Закону).

88-3. Особливості декларування житла за кордоном в період дії воєнного стану

Якщо суб'єкт декларування / член його сім'ї проживав в житлі (будинку, квартирі, кімнаті тощо) протягом не менше половини днів відповідного звітнього періоду або станом на останній день звітнього періоду (за умови, що право володіння або користування виникло у не менше ніж за 30 календарних днів, що передували останньому дню звітнього періоду), відомості про таке житло підлягають відображенню у декларації.

Для декларування житла за кордоном, яким користувався суб'єкт декларування, продовжують діяти загальні правила, які викладені у відповідях на запитання 15, 58, 72, 79 цих Роз'яснень.

На період до припинення або скасування воєнного стану суб'єкт декларування має право зазначити в декларації відомості лише про країну та регіон або іншу адміністративно-територіальну одиницю найвищого рівня (за наявності) щодо 1 об'єкта нерухомості або 1 об'єкта незавершеного будівництва, за умов, якщо:

- такий об'єкт розташований за межами України та
- є / був місцем фактичного проживання члена сім'ї суб'єкта декларування (п. 2-13 розділу XIII «Прикінцеві положення» Закону).

! Суб'єкти декларування, які скористалися вищезазначеним правом, зобов'язані подати декларації за відповідні звітні періоди з усіма відомостями, визначеними ст. 46 Закону, не пізніше 90 днів з дня припинення або скасування воєнного стану (п. 2-14 розділу XIII «Прикінцеві положення» Закону).

VI. Об'єкти незавершеного будівництва

89. Які об'єкти слід відображати в розділі 4 «Об'єкти незавершеного будівництва» декларації?

У розділі 4 «Об'єкти незавершеного будівництва» декларації **зазначаються** (п. 2-1 ч. 1 ст. 46 Закону):

- об'єкти незавершеного будівництва;
- об'єкти, не прийняті в експлуатацію;
- об'єкти, право власності на які не зареєстроване в установленому законом порядку.

У цьому розділі декларації **не зазначаються** об'єкти, які мають такі характеристики в сукупності (одночасно):

- будівництво об'єкта завершено;
- об'єкт прийнятий в експлуатацію;
- право власності на завершений будівництвом об'єкт зареєстроване в установленому законом порядку.

! У разі відповідності об'єкта всім вищевказаним характеристикам він відображається у розділі 3 «Об'єкти нерухомості» декларації та не відображається у розділі 4 «Об'єкти незавершеного будівництва» декларації з метою уникнення дублювання.

90. Як у декларації відображати відомості про об'єкт нерухомості, якщо він:

- **будувався за кошти, витрачені в попередні роки,**
- **на початку звітнього періоду був об'єктом незавершеного будівництва,**
- **в середині звітнього періоду прийнятий в експлуатацію та право власності на нього зареєстровано у встановленому законом порядку?**

Об'єкти нерухомості, які перебувають у власності суб'єкта декларування та/або членів його сім'ї станом на кінець звітнього періоду, повинні бути зазначені у розділі 3 «Об'єкти нерухомості» декларації.

Якщо будівництво об'єкта нерухомості завершилося у звітньому періоді, на об'єкт оформлені документи про право власності та він прийнятий в експлуатацію, такий об'єкт повинен бути задекларований у розділі 3 «Об'єкти нерухомості» декларації.

Особливості зазначення вартості на новостворений об'єкт нерухомості див. у п. 4 відповіді на запитання 63 цих Роз'яснень.

91. Як визначити вартість об'єкта незавершеного будівництва?

Інформація про вартість об'єкта незавершеного будівництва в декларації не зазначається, оскільки декларування такої інформації не вимагається Законом.

92. Як визначити дату набуття права на об'єкт незавершеного будівництва?

За загальним правилом право власності на новостворене нерухоме майно (житлові будинки, будівлі, споруди тощо) виникає з моменту завершення будівництва (створення майна) (ст. 331 ЦК України).

! Для цілей декларування поняття «об'єкти незавершеного будівництва» слід розуміти в ширшому сенсі, ніж це визначено в ЦК України, який до моменту завершення будівництва оперує поняттям «матеріали, обладнання тощо, які були використані в процесі будівництва».

Тому у полі «Дата набуття права» слід зазначити дату **початку створення об'єкта** з будівельних матеріалів. Наприклад, це може бути дата повідомлення про початок виконання будівельних робіт, дозволу на виконання будівельних робіт або інша дата (що робити, якщо особа не пам'ятає точної дати, – див. у п. 4 відповіді на запитання 60 цих Роз'яснень).

Однак особа може укласти договір щодо об'єкта незавершеного будівництва після проведення державної реєстрації права власності або спеціального майнового права на нього відповідно до закону (абз. 2 ч. 3 ст. 331 ЦК України).

У разі набуття суб'єктом декларування та/або членом його сім'ї права власності на об'єкт незавершеного будівництва, відомості про який внесено до Державного реєстру речових прав

на нерухоме майно, у полі «Дата набуття права» зазначається відповідна дата згідно з відомостями, що містяться у правовстановлюючому документі.

Якщо відомості про об'єкт незавершеного будівництва не внесено до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, у полі «Дата набуття права» слід обрати позначку «Не застосовується».

У разі набуття особою **майнових прав** на об'єкт незавершеного будівництва у полі «Дата набуття права» вказується дата укладення відповідного цивільно-правового договору.

93. Як декларувати набуті майнові права на об'єкт, що будується у багатоквартирному будинку?

У розділі 4 «Об'єкти незавершеного будівництва» декларації слід вказати відомості про об'єкт – квартиру, що будується в багатоквартирному будинку, будівництво якої здійснюється не самим суб'єктом декларування або членом його сім'ї, а, наприклад, забудовником, при цьому суб'єкт декларування або член його сім'ї набувають майнові права на такий об'єкт.

Як правило, набуття майнових прав на квартиру, що будується у багатоквартирному будинку, реалізується через укладення договорів про **участь у фонді фінансування будівництва**, передбачених положеннями Закону України «Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю».

! Предметом таких договорів обов'язково мають бути майнові права на об'єкт, що будується (квартиру).

Майном як особливим об'єктом вважаються окремі речі, сукупність речей, а також майнові права та обов'язки (ч. 1 ст. 190 ЦК України).

Майновими правами є будь-які права, пов'язані з майном, відмінні від права власності, у тому числі права, які є складовою частиною права власності (права володіння, розпорядження, користування), а також інші специфічні права та право вимоги.

У такому випадку в розділі 4 «Об'єкти незавершеного будівництва» декларації слід відобразити інформацію щодо:

- виду об'єкта – обрати «Квартира»;
- загальної площі (якщо відома);
- реєстраційного номера (якщо відомо; якщо державна реєстрація права на об'єкт не здійснювалась – обрати позначку «Не застосовується»);
- обрати позначки (одну або кілька), які є актуальними для об'єкта станом на останній день звітного періоду: «Об'єкт незавершеного будівництва», «Об'єкт, не прийнятий в експлуатацію», «Об'єкт, право власності на який не зареєстроване в установленому законом порядку»;
- місцезнаходження об'єкта;
- у блоці полів «Підстава для декларування об'єкта» обрати позначку «Об'єкт повністю або частково побудований з матеріалів чи за кошти суб'єкта декларування або членів його сім'ї»;
- зазначити особу, якій належать майнові права на цей об'єкт – суб'єкта декларування або члена його сім'ї.

Якщо відомості про власника або користувача **земельної ділянки**, на якій здійснюється будівництво, не відомі, у блоці полів «Інформація щодо особи, якій належить земельна ділянка, на якій здійснюється будівництво об'єкта, і прав на неї» слід обрати позначку «Не застосовується».

Кошти у фонд фінансування будівництва передаються довірцем (суб'єктом декларування або членом його сім'ї) управителю в управління на праві довірчої власності, тобто залишаються у власності суб'єкта декларування або члена його сім'ї (абз. 3, 12, 16 ст. 2, ч. 2 ст. 3, ч. 1 ст. 7 Закону України «Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю»). Тому якщо суб'єкт декларування або члени його сім'ї на виконання умов договору перерахували кошти управителю у фонд фінансування будівництва або як гарантійний внесок, такі кошти є грошовими активами суб'єкта декларування або членів його сім'ї та мають бути відображені у розділі 12 «Грошові

активи» декларації (за умови перевищення порогу декларування, додатково див. відповідь на запитання 156 цих Роз'яснень).

Якщо на ім'я суб'єкта декларування або члена його сім'ї управитель відкрив **банківський рахунок**, на якому розміщуються ці кошти, – у розділі 12.1 «Банківські та інші фінансові установи, у тому числі за кордоном, у яких у суб'єкта декларування або членів його сім'ї відкриті рахунки або зберігаються кошти, інше майно» декларації зазначаються відомості про такий рахунок.

Якщо у суб'єкта декларування або члена його сім'ї відповідно до умов договору на кінець звітного періоду наявне **фінансове зобов'язання**, розмір якого перевищує 50 ПМ (грошові кошти або їх частина не були перераховані), то відомості про таке зобов'язання відображаються у розділі 13 «Фінансові зобов'язання» декларації.

Відомості про **правочин та видаток** (за наявності), вчинений (здійснений) суб'єктом декларування, на підставі якого він набув майнові права на об'єкт незавершеного будівництва:

- якщо вартість предмету правочину перевищує 50 ПМ, або
- якщо разовий видаток суб'єкта декларування на виконання цього правочину перевищив 50 ПМ, або
- якщо розмір фінансового зобов'язання станом на кінець звітного періоду перевищує 50 ПМ

відображаються у розділі 14 «Видатки та правочини суб'єкта декларування» декларації.

94. Як декларувати відомості про укладений попередній договір стосовно об'єкта, який будується?

Об'єкт незавершеного будівництва, інвестиція в який оформлена попереднім договором, у розділі 4 «Об'єкти незавершеного будівництва» декларації не зазначається. Укладення попереднього договору (умовами якого є зобов'язання суб'єкта декларування або членів його сім'ї укласти основний договір, предметом якого будуть майнові права на об'єкт, що будується) без укладення основного договору у звітному періоді, не тягне за собою набуття майнових прав на такий об'єкт.

Однак якщо разовий видаток суб'єкта декларування за попереднім договором перевищив 50 ПМ, то у розділі 14 «Видатки та правочини суб'єкта декларування» декларації слід відобразити відомості про такий видаток та правочин, який його спричинив – попередній договір.

Якщо у суб'єкта декларування або члена його сім'ї відповідно до умов попереднього договору на кінець звітного періоду наявне фінансове зобов'язання, розмір якого перевищує 50 ПМ (грошові кошти або їх частина не були перераховані), то відомості про таке зобов'язання відображаються у розділі 13 «Фінансові зобов'язання» декларації.

Якщо у суб'єкта декларування або члена його сім'ї умовами попереднього договору передбачене повернення здійсненого ними забезпечувального платежу (зокрема як забезпечення виконання зобов'язання щодо укладення основного договору), то такі кошти є грошовим активом суб'єкта декларування або члена його сім'ї (незважаючи на те, що фактично ними вже користується забудовник) та мають бути відображені у розділі 12 «Грошові активи» декларації. При цьому відомості у розділі 14 «Видатки та правочини суб'єкта декларування» декларації не зазначаються, оскільки право власності на грошові кошти у суб'єкта декларування не припиняється.

Про **забезпечувальний характер платежу за попереднім договором** свідчить умова договору, якою передбачено повернення такого платежу суб'єкту декларування / члену його сім'ї до укладання ним основного договору.

95. Декларування цінних паперів, набутих внаслідок купівлі об'єкта незавершеного будівництва

Якщо при набутті права на об'єкт незавершеного будівництва особа набула цінні папери наприклад інвестиційний сертифікат, вексель тощо (відповідно до законодавства, яке регулює обіг цінних паперів в Україні; на її ім'я було відкрито рахунок у цінних паперах в одній із депозитарних установ), то у декларації зазначаються відомості про:

- набуті цінні папери – у розділі 7 «Цінні папери» декларації,
- об'єкт незавершеного будівництва – у розділі 4 «Об'єкти незавершеного будівництва» декларації,
- видаток, здійснений на виконання відповідного правочину – у розділі 14 «Видатки та правочини суб'єкта декларування» декларації (якщо його розмір перевищив 50 ПМ та був здійснений суб'єктом декларування).

Якщо право на об'єкт незавершеного будівництва набуто на підставі форвардного контракту (деривативу), то у декларації зазначаються відомості про об'єкт незавершеного будівництва – у розділі 4 «Об'єкти незавершеного будівництва» декларації. У розділі 7 «Цінні папери» декларації відомості про такий дериватив не зазначаються, оскільки він не є цінним папером, а є контрактом (перелік деривативних цінних паперів визначений у п. 4 ч. 7 ст. 8 Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки»).

96. Як декларувати об'єкт, який перебуває у стадії перебудови? Об'єкт, який будується на земельній ділянці, де вже стоїть / стояв будинок (зі знесенням або без знесення попереднього)?

У декларації вказується актуальна інформація про об'єкт нерухомості (житловий будинок, квартира, офіс, садовий (дачний) будинок, гараж тощо), який станом на кінець звітного періоду:

- перебуває на праві власності у суб'єкта декларування та/або члена його сім'ї,
- уведений в експлуатацію,
- зареєстрований згідно із Законом України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» у Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно.

При цьому можливі такі ситуації:

Приклад 1

Суб'єкт декларування та/або член його сім'ї розпочав перебудову будинку, яка не спричинила (або не спричинить – якщо така перебудова не була завершена на кінець звітного періоду) необхідності реєстрації об'єкта нерухомого майна як нового.

У такому разі у декларації вказується інформація про відповідний об'єкт, який належить суб'єкту декларування та/або члену його сім'ї на праві власності (у розділі 3 «Об'єкти нерухомості» декларації), і не відображається відповідне незавершене будівництво, у тому числі якщо така перебудова на кінець звітного періоду не була завершена.

Приклад 2

Суб'єкт декларування та/або член його сім'ї розпочав перебудову будинку шляхом його знищення (знесення) або поділу, об'єднання з іншим об'єктом нерухомого майна чи виділення з нього частки, результатом якої стало створення, введення в експлуатацію та державна реєстрація станом на кінець звітного періоду нового об'єкта (об'єктів) нерухомого майна.

У такому разі суб'єкт декларування вказує інформацію щодо нового (нових) об'єкта (об'єктів) нерухомого майна, які належать йому, члену його сім'ї на праві власності, у розділі 3 «Об'єкти нерухомості» декларації.

Якщо ж новий об'єкт на кінець звітного періоду не був зареєстрований, суб'єкту декларування слід відобразити інформацію щодо об'єкта, дані про який містяться в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно, у розділі 3 «Об'єкти нерухомості» декларації, а інформацію щодо нового (нових) об'єкта (об'єктів) нерухомого майна – у розділі 4 «Об'єкти незавершеного будівництва» декларації.

Приклад 3

Суб'єкт декларування та/або член його сім'ї знищив (зніс) об'єкт нерухомого майна з подальшим скасуванням реєстраційного номера цього об'єкта. Побудова нового об'єкта (об'єктів) нерухомого майна не була завершена на кінець звітного періоду.

У такому разі суб'єкту декларування слід відобразити інформацію лише у розділі 4 «Об'єкти незавершеного будівництва» декларації.

Якщо ж після знищення (знесення) об'єкта нерухомого майна його реєстраційний номер не скасовувався, суб'єкту декларування слід відобразити інформацію щодо об'єкта, дані про який містяться в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно, у розділі 3 «Об'єкти нерухомості» декларації, а інформацію щодо нового об'єкта (об'єктів) нерухомого майна – у розділі 4 «Об'єкти незавершеного будівництва» декларації.

Приклад 4

Суб'єкт декларування та/або член його сім'ї розпочав будівництво нового об'єкта на земельній ділянці, де вже розташований інший об'єкт нерухомого майна, який належить йому та/або члену його сім'ї. Новий об'єкт після завершення будівництва слід буде зареєструвати як окремий об'єкт.

У такому випадку слід зазначити інформацію про зареєстрований об'єкт нерухомого майна, який належить суб'єкту декларування та/або члену його сім'ї на праві власності, – у розділі 3 «Об'єкти нерухомості» декларації, а про недобудований об'єкт – у розділі 4 «Об'єкти незавершеного будівництва» декларації.

VII. Рухоме майно (крім транспортних засобів)

97. Які об'єкти належать до цінного рухомого майна і підлягають декларуванню?

Під рухомим майном слід розуміти будь-які матеріальні об'єкти (речі), які можуть бути переміщені без заподіяння їм шкоди (наприклад, ювелірні вироби, персональні або домашні електронні пристрої, одяг, антикваріат, твори мистецтва, меблі, зброя, тварини тощо).

У декларації зазначається все цінне рухоме майно, вартість якого перевищує визначений Законом поріг декларування (100 ПМ) і яке відповідає хоча б одній з таких умов:

- майно належить на праві власності суб'єкту декларування або члену його сім'ї станом на останній день звітного періоду;
- майно перебувало у володінні чи користуванні суб'єкта декларування або члена його сім'ї протягом не менше половини днів звітного періоду або станом на останній день звітного періоду (за умови, що право володіння або користування виникло не менше ніж за 30 календарних днів, що передували останньому дню звітного періоду);
- станом на останній день звітного періоду майно було об'єктом права власності третьої особи, якщо суб'єкт декларування, який є службовою особою, яка займає відповідальне та особливо відповідальне становище, а також обіймає посаду, пов'язану з високим та підвищеним рівнем корупційних ризиків, або член його сім'ї отримувач чи мав право на отримання доходу від такого об'єкта або міг прямо чи опосередковано (через інших фізичних або юридичних осіб) вчиняти щодо такого об'єкта дії, тотожні за змістом здійсненню права розпорядження ним. Такі відомості не зазначаються в декларації, якщо відповідні об'єкти належать на праві власності юридичній особі, зазначеній у п. 5-1 ч. 1 ст. 46 Закону, та їх головним призначенням є використання у господарській діяльності такої юридичної особи (додатково див. відповідь на *запитання 71 цих Роз'яснень*).

! Якщо достовірна **вартість** цінного рухомого майна **не відома** / не може бути відомою та підтвердженою, відомості про такий об'єкт не підлягають декларуванню у розділі 5 «Цінне рухоме майно (крім транспортних засобів)» декларації.

У розділі 5 «Цінне рухоме майно (крім транспортних засобів)» декларації **не зазначаються** відомості про:

- цінні папери,
- корпоративні права,
- готівкові кошти,
- кошти на рахунках в банку чи інших фінансових установах,
- дорогоцінні (банківські) метали,
- подарунки у вигляді грошових коштів.

Ці об'єкти відображаються в інших розділах декларації.

Якщо майно набуто у звітному періоді, але станом на останній день звітного періоду вже не перебуває у суб'єкта декларування або члена його сім'ї на праві володіння або користування, то воно зазначається у розділі 5 «Цінне рухоме майно (крім транспортних засобів)» декларації, лише якщо це майно було у володінні чи користуванні суб'єкта декларування або члена його сім'ї сукупно протягом не менше половини днів звітного періоду (для щорічної декларації та декларації кандидата на посаду це – 183 дні).

98. Особливості зазначення вартості цінного рухомого майна?

При відображенні відомостей про вартість цінного рухомого майна слід керуватись загальними правилами зазначення вартості об'єктів декларування, наведеними у відповіді на *запитання 61 цих Роз'яснень*.

При поданні **першої декларації** відповідно до вимог Закону суб'єкт декларування зазначає відомості про все цінне рухоме майно, в тому числі набуто до її подання, вартість якого перевищує 100 ПМ, що належить йому або членам його сім'ї на праві приватної власності, у тому числі спільної, або перебуває в його чи їх володінні або користуванні незалежно від форми правочину, внаслідок якого набуто таке право, станом на кінець звітного періоду (за умови, що його право володіння або користування виникло менше ніж за 30

календарних днів, що передували останньому дню звітнього періоду) або перебувало у їхньому володінні чи користуванні протягом не менше половини днів звітнього періоду. Зазначати дані про вартість майна та дату його набуття не обов'язково, якщо права на таке майно набуті до подання суб'єктом декларування першої декларації відповідно до вимог Закону. У такому разі рекомендується обрати позначку «Право на майно набуто до подання першої декларації, поданої відповідно до Закону України “Про запобігання корупції”» (примітка до п. 3 ч. 1 ст. 46 Закону, пп. 2 п. 6 розділу IV Порядку № 449/21).

! Однак якщо вартість об'єкта відома суб'єкту декларування та/або членам його сім'ї, то, незважаючи на те, що право на майно набуто до подання першої декларації, відомості про вартість підлягають відображенню. В іншому випадку у полі щодо вартості майна рекомендується обрати позначку «Не відомо».

99. Чи слід декларувати цінне рухоме майно, вказане у попередній декларації, якщо у звітному періоді вартість такого цінного майна не перевищує поріг декларування у цьому розділі?

Ні.

У декларації зазначаються відомості про цінне рухоме майно, вартість якого перевищує 100 ПМ. Щороку розмір порогу для декларування цінного рухомого майна є різним, а тому цінне рухоме майно, вартість якого не перевищує 100 ПМ у відповідному звітному періоді, не підлягає декларуванню.

! Вказане правило не застосовується, якщо суб'єкт декларування обрав позначку «Не відомо» щодо вартості майна, яке зазначив у деклараціях за попередні звітні періоди, й надалі його грошову оцінку не проводив.

Приклад

Суб'єкт декларування у розділі 5 «Цінне рухоме майно (крім транспортних засобів)» декларації за 2020 рік зазначив відомості про картину вартістю 220 000 грн, оскільки вартість об'єкта перевищувала поріг у 100 ПМ (прожитковий мінімум для працездатних осіб на 01.01.2020 становив 2 102 грн). У 2021 році грошова оцінка цього об'єкта не проводилася, тому її вартість у звітному періоді (2021 рік) не змінилася. Ураховуючи те, що прожитковий мінімум для працездатних осіб на 01.01.2021 становив 2 270 грн, у декларації за 2021 рік декларуванню підлягають відомості про цінне рухоме майно (крім транспортних засобів), вартість яких перевищує 227 000 грн (тобто 100 ПМ). За таких умов у декларації за 2021 рік відомості про картину вартістю 220 000 грн не підлягають декларуванню.

99-1. Чи слід декларувати зброю, отриману як нагороду (відзнаку)?

Ні, не потрібно, якщо у документі до нагороди (відзнаки) немає відомостей про вартість зброї або зазначена у такому документі її вартість не перевищує визначений Законом поріг декларування (100 ПМ).

Крім того, така нагорода (відзнака) не є подарунком та не відображається у розділі 11 «Доходи, у тому числі подарунки» і у розділі 14 «Видатки та правочини суб'єкта декларування» декларації.

99-2. Чи слід декларувати цінне рухоме майно, отримане військовослужбовцями під час дії воєнного стану?

Цінне рухоме майно, отримане військовослужбовцями під час дії правового режиму воєнного стану у виді:

засобів індивідуального захисту,

дронів та їх аналогів з комплектуючими елементами,

індивідуальних засобів спостереження та розвідки,

оптико-електронних систем та вогнепальної зброї з комплектуючими документами,

не підлягає декларуванню (абз. 2 примітки до п. 3 ч. 1 ст. 46 Закону).

100. Як декларувати кілька цінних рухомих речей (наприклад, ювелірні вироби), що були придбані одночасно (оформлені одним чеком)?

Порядок придбання цінного рухомого майна не має значення для визначення порогу декларування. Якщо вартість об'єкта (наприклад, сережок) перевищує 100 ПМ, то такий об'єкт повинен бути відображений у декларації.

! Вартість кожної цінної рухомої речі вказується в декларації окремо, крім випадків, коли такі речі придбані одночасно як **набір** (наприклад, столовий сервіз, набір меблів, набір ювелірних прикрас тощо).

101. Що таке колекція?

Колекція – систематизоване зібрання певних предметів, об'єднане за якоюсь конкретною ознакою, що має внутрішню цілісність і належить конкретному власнику.

Колекція культурних цінностей – однорідні або підібрані за певними ознаками різномірні предмети, які, незалежно від культурної цінності кожного з них, зібрані разом становлять художню, історичну, етнографічну чи наукову цінність (ст. 1 Закону України «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей»).

! Не кожна сукупність простих речей є колекцією.

Для того, щоб зібрання певних предметів стало колекцією, необхідно підтвердити їх систематизацію за певним критерієм. Таке підтвердження можливе, наприклад, висновком мистецтвознавчої експертизи, договором купівлі-продажу, предметом якого є колекція певних предметів, договором про проведення аукціону.

Лише в такому випадку в декларації можна зазначити інформацію про колекцію та вказати її загальну вартість.

У разі відсутності документального підтвердження систематизації речей за певним критерієм у декларації відображаються відомості про кожен об'єкт окремо.

102. Як декларувати цінну річ, що є подарунком?

Якщо суб'єкту декларування, члену його сім'ї було подаровано цінне рухоме майно (наприклад, антикваріат, картину, прикрасу тощо, крім грошей), то його слід відображати:

- у розділі 5 «Цінне рухоме майно (крім транспортних засобів)» декларації – якщо вартість майна, отриманого суб'єктом декларування або членом його сім'ї, перевищує 100 ПМ,

а також:

- у розділі 11 «Доходи, у тому числі подарунки» декларації – якщо вартість подарунка, отриманого суб'єктом декларування або членом його сім'ї, перевищує 5 ПМ,
- у розділі 14 «Видатки та правочини суб'єкта декларування» декларації – якщо подарунок отримано саме суб'єктом декларування і предмет правочину перевищує 50 ПМ.

Аналогічний підхід застосовується і щодо будь-якого іншого майна, яке є подарунком. Наприклад, подарунки у вигляді цінних паперів або транспортного засобу додатково декларуються у розділах 7 «Цінні папери» та 6 «Цінне рухоме майно – транспортні засоби» відповідно.

У розділі 5 «Цінне рухоме майно (крім транспортних засобів)» об'єкт зазначається у разі, якщо він:

- перебуває у суб'єкта декларування, члена його сім'ї на праві власності станом на останній день звітного періоду

або

- перебував у володінні чи користуванні суб'єкта декларування, члена його сім'ї протягом не менше половини днів звітного періоду або станом на останній день звітного періоду (за умови, що право володіння або користування виникло не менше ніж за 30 календарних днів, що передували останньому дню звітного періоду) (додатково див. відповідь на *запитання 73 цих Роз'яснень*).

У розділі 11 «Доходи, у тому числі подарунки» декларації вартість подарунка зазначається, якщо його отримано протягом звітного періоду, незалежно від того, чи

залишилося це майно у власності суб'єкта декларування (члена його сім'ї) станом на останній день звітного періоду та незалежно від строку володіння чи користування об'єктом упродовж звітного періоду.

103. Як відобразити відомості про «сонячні електростанції»?

Відомості про генеруючі установки, призначені для виробництва електричної енергії з енергії сонячного випромінювання та/або енергії вітру («сонячні електростанції»), вартість яких перевищує 100 ПМ, відображаються у розділі 5 «Цінне рухоме майно (крім транспортних засобів)» декларації.

Для розрахунку порогу декларування щодо такого майна слід керуватися правилами, зазначеними у відповіді на *запитання 100 цих Роз'яснень*.

У разі якщо «сонячна електростанція» була придбана суб'єктом декларування у звітному періоді та її вартість або вартість окремої частини перевищує 50 ПМ, але менше ніж 100 ПМ, то відомості про таке майно не підлягають відображенню у розділі 5 «Цінне рухоме майно (крім транспортних засобів)» декларації, однак відображаються у розділі 14 «Видатки та правочини суб'єкта декларування» декларації.

VIII. Транспортні засоби

104. Які транспортні засоби повинні бути відображені у декларації?

У декларації відображаються транспортні засоби, які належать суб'єкту декларування та членам його сім'ї на праві власності або перебувають у їхньому володінні чи користуванні станом на останній день звітного періоду (за умови, що право володіння або користування виникло не менше ніж за 30 календарних днів, що передували останньому дню звітного періоду) або протягом не менше половини днів протягом звітного періоду (п. 3 ч. 1 ст. 46 Закону).

Для цілей декларування під транспортними засобами розуміється широкий діапазон засобів, який не обмежується автотранспортними, а включає й інші самохідні машини та механізми, а саме:

- легкові та вантажні автомобілі;
- автобуси;
- самохідні машини, сконструйовані на шасі автомобілів;
- мотоцикли усіх типів, марок і моделей;
- причепа, напівпричепа, мотоколяски, інші прирівняні до них транспортні засоби;
- мопеди;
- трактори, самохідні шасі, самохідні сільськогосподарські, дорожньо-будівельні і меліоративні машини, сільськогосподарська техніка, інші механізми;
- водні та повітряні судна.

У декларації вказують транспортні засоби, які відповідають принаймні одній з таких умов:

- транспортний засіб належить на праві власності суб'єкту декларування або члену його сім'ї станом на останній день звітного періоду;
- транспортний засіб перебував у володінні чи користуванні суб'єкта декларування або члена його сім'ї протягом не менше половини днів звітного періоду або станом на останній день звітного періоду (за умови, що право володіння або користування виникло не менше ніж за 30 календарних днів, що передували останньому дню звітного періоду);
- транспортний засіб станом на останній день звітного періоду був об'єктом права власності третьої особи, але суб'єкт декларування (який є службовою особою, яка займає відповідальне та особливо відповідальне становище, або обіймає посаду, пов'язану з високим та підвищеним рівнем корупційних ризиків) або член його сім'ї отримувач чи мав право на отримання доходу від такого об'єкта або міг прямо чи опосередковано (через інших фізичних або юридичних осіб) вчиняти щодо такого об'єкта дії, тотожні за змістом здійсненню права розпорядження ним. Відомості про такі об'єкти не зазначаються в декларації, якщо вони належать на праві власності юридичній особі, вказаній у п. 5-1 ч. 1 ст. 46 Закону, та їх головним призначенням є використання у господарській діяльності такої юридичної особи (додатково див. відповідь на запитання 71 цих Роз'яснень). Але якщо ці транспортні засоби використовуються суб'єктом декларування або членами його сім'ї для власних потреб, відомості про них підлягають відображенню у декларації.

! Велосипеди, персональний електротранспорт (електросамокати, гіроскутери тощо) для цілей декларування транспортними засобами не вважаються та підлягають відображенню у розділі 5 «Цінне рухоме майно (крім транспортних засобів)» декларації як цінне рухоме майно у разі, якщо їхня вартість перевищує встановлений Законом поріг декларування в цьому розділі (100 ПМ).

Відомості про транспортні засоби відображаються в декларації незалежно від:

- користування ними безоплатно чи за плату;
- наявності у суб'єкта декларування та/або членів його сім'ї посвідчення водія та/або фактичного керування такими транспортними засобами протягом звітного періоду;
- фактичного користування транспортним засобом у звітному періоді, якщо відомості про декларанта / члена його сім'ї як **належного користувача** внесено до Єдиного державного реєстру транспортних засобів;

- наявності чи відсутності у суб'єкта декларування та/або членів його сім'ї родинних зв'язків із власником транспортних засобів;
- виду та форми (усної чи письмової) правочину, на підставі якого транспортні засоби перебувають у власності, користуванні.

! На відміну від іншого цінного рухомого майна, відомості про транспортні засоби та інші самохідні машини й механізми зазначаються **незалежно від їхньої вартості** (пп. «б» п. 3 ч. 1 ст. 46 Закону, пп. 2 п. 7 розділу IV Порядку № 449/21).

105. Як визначається дата набуття права власності на транспортний засіб, набутий в Україні?

Право власності у набувача майна за договором виникає з моменту передання майна, якщо інше не встановлено договором або законом (ст. 334 ЦК України).

Переданням майна вважається вручення його набувачеві або уповноваженій набувачем особі, перевізникові, організації зв'язку тощо для відправлення, пересилання набувачеві майна, відчуженого без зобов'язання доставки.

Приклад 1

Суб'єкт декларування 29.12.2023, у присутності уповноваженої особи сервісного центру МВС, уклав з продавцем транспортного засобу договір купівлі-продажу транспортного засобу та здійснив оплату за транспортний засіб. Того ж дня суб'єкт декларування зареєстрував придбаний ним транспортний засіб у сервісному центрі МВС.

Датою набуття права власності на транспортний засіб є 29.12.2023.

Приклад 2

Суб'єкт декларування 29.12.2023 уклав з організацією, яка здійснює продаж транспортних засобів, договір купівлі-продажу транспортного засобу та здійснив оплату за транспортний засіб. Відповідно до умов договору купівлі-продажу суб'єкт декларування набуває право власності на транспортний засіб з моменту передачі йому транспортного засобу.

Транспортний засіб було передано суб'єкту декларування 30.12.2023 відповідно до акта приймання-передачі. 05.01.2024 суб'єкт декларування зареєстрував придбаний ним транспортний засіб у сервісному центрі МВС.

Датою набуття права власності на транспортний засіб є дата передання транспортного засобу суб'єкту декларування – 30.12.2023.

106. Як визначається дата набуття права власності на транспортний засіб, набутий за кордоном?

Для цілей декларування датою набуття права власності на транспортний засіб, придбаний за кордоном, є дата здійснення оплати за такий транспортний засіб.

У разі здійснення **оплати частинами** датою набуття права є дата останнього платежу.

107. Чи включаються до вартості транспортного засобу витрати, пов'язані з його митним оформленням, реєстрацією, ремонтом?

Ні.

У декларації зазначається вартість транспортного засобу на дату його набуття у власність, володіння або користування.

Вартістью транспортного засобу є ціна, визначена відповідним правостановлюючим документом, що підтверджує купівлю-продаж та на підставі якого здійснювалось розмитнення транспортного засобу (у разі його здійснення).

Витрати на митне оформлення, реєстрацію транспортного засобу, ремонт транспортного засобу (його частини) до його вартості не включаються.

Разом з тим, якщо відповідний разовий видаток на митне оформлення, реєстрацію, ремонт чи сплату відповідних сервісних зборів, пов'язаних із купівлею транспортного засобу, перевищує встановлений поріг декларування (50 ПМ) і здійснений суб'єктом декларування у